

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2014-2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Kryštof

**Sociálně-pedagogická práce s fotbalovými fanoušky v rámci
prevence diváckého násilí**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Aleš Zoubek, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2014-2015

BACHELOR THESIS

Jan Kryštof

**Social-pedagogical work with football fans within the frame of
the prevention of spectator violence**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Aleš Zoubek, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, kterou jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

datum

.....
podpis autora

Poděkování

Chtěl bych poděkovat PhDr. Alešovi Zoubkovi, Ph.D. za odborné vedení práce, jeho rady, připomínky a věnovaný čas. Dále děkuji všem autorům publikací, týkající se tematiky této práce. V neposlední řadě chci také jmenovitě poděkovat Mgr. Tomášovi Čarnogurskému, Bc. Pavlu Reichovi, Mgr. Martinovi Jelínkovi, Mgr. Jiřímu Horákovi za jejich věnovaný čas a poskytnuté informace, důležité pro zpracování praktické části. Bez spolupráce výše jmenovaných by tato bakalářská práce nevznikla.

Anotace

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá pojmovým vymezením základní terminologie, vztahující se k tématu sportovního (fotbalového) fanouškovství, dále specifikem oboru sociální pedagogiky, vztahující se k prevenci diváckého násilí a nerepresivním přístupům k fotbalovým fanouškům. Rozebírá problematiku diváckého násilí, fotbalového chuligánství, prevence i konkrétní metody a formy sociálně-pedagogické práce s fotbalovými fanoušky. Praktická část na základě rozhovorů poukazuje na okruh aktérů prevence diváckého násilí a komunikace s fotbalovými fanoušky, kteří by se mohli stát pomyslným základem pro expanzi sociálně-pedagogických přístupů k fotbalovým fanouškům na území České republiky.

Klíčová slova

Divácké násilí, extremismus, fanoušek, fanprojekt, fotbalové chuligánství, komunikace, nerepresivní přístup, sociální pedagogika, prevence, sport, streetwork, škola, ultras.

Annotation

The Bachelor thesis in the theoretical part tries to describe the conceptual definitions of basic terminology related to the topic of sports (football) fandom, spectator violence and the phenomenon of football hooliganism. After the basic psychological, sociological and legal analysis of these social phenomenons, theoretical part further refers to specificity of social pedagogy related to the prevention of spectator violence and non-repressive approaches to football fans. It discusses the issue of spectator violence, football hooliganism and prevention in the context of specific methods and forms of social-pedagogical work with football fans. The practical part which is based on interviews highlights the range of actors in the prevention of spectator violence and communication with football fans, who could become a notional basis for the expansion of socio-pedagogical approaches to football fans in the Czech Republic.

Key words

Communication, extremism, fan, fanprojekt, football hooliganism, non-repressive approaches, prevention, school, social pedagogy, spectator violence, sport, streetwork, ultras.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ A TERMINOLOGIE.....	12
1.1 Psycho-sociologické hledisko	12
1.1.1 Typologie skupin divácko-fanouškovské obce.....	12
1.1.2 Diváctví a fanouškovství.....	14
1.1.3 Divácké násilí.....	15
1.1.4 Fotbalové chuligánství	17
1.2 Sociálně-právní hledisko.....	19
1.2.1 Represivní a trestně-právní subjekty	19
1.2.2 Organizační a preventivně-bezpečnostní subjekty	20
1.3 Shrnutí.....	21
2 OBECNÁ SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ VÝCHODISKA.....	22
2.1 Historické pojetí sociální pedagogiky.....	22
2.2 Předmětové vymezení sociální pedagogiky	23
2.3 Současné cíle a úkoly sociální pedagogiky.....	25
3 PREVENTIVNÍ VÝCHODISKA DIVÁCKÉHO NÁSILÍ.....	27
3.1 Specifická a nespecifická prevence	27
3.2 Prevence diváckého násilí a její specifika	30
3.3 Prevence diváckého násilí na školách.....	33
4 SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ VÝCHODISKA K CÍLOVÉ SKUPINĚ FOTBALOVÝCH FANOUŠKŮ	40
4.1 Sociálně-pedagogické přístupy k fotbalovým fanouškům.....	41
4.2 Sociálně-komunikační přístupy k fotbalovým fanouškům	47
PRAKTICKÁ ČÁST	52
5 METODOLOGIE	52
5.1 Cíle výzkumného šetření	52
5.2 Výběr výzkumné vzorku.....	53
5.3 Profily respondentů.....	53
5.4 Rozhovory.....	55
5.4.1 Rozhovor č. 1 - Mgr. Tomáš Čarnogurský.....	56

5.4.2	<i>Rozhovor č. 2 - Bc. Pavel Reich</i>	67
5.4.3	<i>Rozhovor č. 3 - Mgr. Martin Jelínek</i>	74
5.4.4	<i>Rozhovor č. 4 - Mgr. Jiří Horák</i>	79
5.4.5	<i>Rozhovor č. 5 - Dvanáctým hráčem jsme my!</i>	81
ZÁVĚR		82
SEZNAM ZKRATEK		86
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		87
PŘÍLOHY		I
	Příloha č. 1	I
	Příloha č. 2	II
	Příloha č. 3	III
	Příloha č. 4	IV
	Příloha č. 5	V
	Příloha č. 6	VI

Úvod

Za můj dosavadní život jsem mohl detailněji nahlédnout do subkulturního života hned několika společenských fenoménů. Od světa progamingových počítačových hráčů (tzv. eSport), přes barvy psychedelického kulturně-hudebního života, až po energii plnou elektronickou taneční hudební scénu. Společným jmenovatelem všech zmíněných je obrovská masa lidí se specificky rozdílným předmětem zájmu. Nic mě však od malička nefascinovalo více, jak subkulturní život sportovních (fotbalových) fanoušků.

Tato sociální oblast přitahuje a verbuje do svých řad pořád více a více lidí, neustále poutá pozornost nejen samotného sportovního prostředí, nýbrž i zájem jiných, pro které sport, do něhož sportovní fanouškovství neodmyslitelně patří, není vždycky přesně to, co je primárně zajímavé. Řeč je jak o subjektech a institucích, které ke sportovnímu fanouškovství mají určitý přímý či nepřímý vztah, ale také i o samotných fanoušcích, kteří si buďto fanouškovství zvolili jako přímou souvislost s daným sportem či jako jednu z možností trávení volného času, kde sport hraje už diskutabilní roli.

Fotbalové fanouškovství, kterému se věnuje tato práce, je ze všech druhů sportovního fanouškovství asi nejpopulárnější. Bohužel zejména běžná a komerční média, která mají v této době poměrně silný vliv na lidské myšlení, si z tohoto fenomenálního prostředí často vytahují pouze ty negativní znaky a zároveň překrývají určitá pozitiva, které fanouškovství může přinášet. Skoro každý z nás je pečlivě informován, kdo a za jaký klub zdemoloval stadion, kdo a s kým se kde popral a co dalšího hrozného provedl. Málokdo z nás je však informován či uvědomen o těch světlejších stránkách fotbalových fanoušků (iniciativní pomoc sociálně slabším rodinám a dětem, dobrovolná a vlastenecká pomoc při různých katastrofách, organizované darování krve, stabilní, aktivní a ekonomická podpora konkrétního klubu a sportu jako celku, a v neposlední řadě vlastní fanouškovské aktivity (např. choreografie), které dělají sportovní prostředí pestřejším a zajímavějším nejen s pozitivním vlivem na samotné hráče, ale i další návštěvníky). Mírím tím také tam, že na základě jedné či více nežádoucích událostí, kdy se některá skupinka fanoušků v nedobré světlo předvedla a projevila, nelze všechny fanoušky ihned paušalizovat a lidově řečeno házet do jednoho pytle. Otázkou také zůstává, co kdo považuje za negativní projevy fanouškovství.

Aniž bych však poměrně napjatou situaci na poli fotbalového fanouškovství nijak zlehčoval, je podle mého názoru proti některým negativním projevům fandovství stále nutné vyvíjet určitý tlak, jehož synonymem určitě nemůže být slovo „boj“, nesoucí se v duchu nekompromisní represe. Z předchozích pár řádků je poměrně patrné, že tato práce bude „profanouškovsky“ orientována, nikoliv však s cílem překrývat a bagatelizovat negativní projevy fotbalových fanoušků, nýbrž zvolit takové přístupy, které se budou snažit všem fanouškům (včetně chuligánů) porozumět, pochopit jejich potřeby a způsob chování, zkrátka a dobře zaujmout k nim jiný, nerepresivní styl jednání a komunikace, než na který jsou po mnoho let zvyklí.

Před rokem jsem hloubkově zpracoval svoji první, podobně zaměřenou studijní práci na téma „*Sportovní fandovství jako sociální problém*“. Tentokrát jsem se rozhodl zvolit dílčí téma, a to preventivně komunikační přístupy k fotbalovým fanouškům, které se doufám na našem území brzy také rozšíří a vedle represivních přístupů k této cílové skupině, poskytnou efektivní alternativu. Cílem této práce je tedy poskytnout čtenáři přehled o těchto nerepresivních alternativách směřujících k fotbalovým (sportovním) fanouškům a zároveň dostat toto dílčí téma do povědomí široké veřejnosti, zejména takovým nadšencům, kteří by se těmto přístupům chtěli nadále věnovat a podílet se na jejich expanzi u nás. Práce se mimo jiné pokusí odpovědět, zda je reálné tyto pro naše prostředí nové přístupy u nás aplikovat a rozšířit, jako je tomu například v Německu. Rád bych zde zmínil i svůj osobní cíl, který se snažím prosazovat a naplňovat při jakémkoliv řešení této problematiky. Přál bych si, aby se každý, kdo bude číst tento text, zejména ten kdo o fotbalovém fanouškovství má minimální přehled a zaujímá k němu odsuzující přístup, dokázal zamyslet a vcítit do jednání samotných fotbalových fanoušků a snažil se pochopit jejich životní styl a chování, jelikož podle mého názoru na základě těchto poznatků budeme s nimi schopni efektivně pracovat.

Struktura práce je rozdělena do dvou nadkapitol, a to do teoretické a praktické části. Teoretická část v úvodu obsahuje nezbytné vymezení základních pojmů a terminologie, důležitých pro další orientaci v textu a v dané problematice. Z těchto teoretických kořenů se práce postupně dostává do konkrétnějších částí zkoumané problematiky. Dojde k obecnému vymezení sociálně-pedagogické disciplíny s úzkou provázaností s oborem sociální práce, až do konkrétních preventivních a sociálně-

pedagogickým přístupům k cílové skupině fotbalových fanoušků, včetně jim inklinujícím dětem a mládeži.

Na rozdíl od kvantitativního výzkumu, cílený na pražské fotbalové fanoušky radikálnějšího rázu, publikovaný v mé předchozí absolventské práci, se v praktické části této práce zaměřím na specifikum kvalitativního výzkumného šetření a mapování situace na poli prevence diváckého násilí a sociálně-pedagogické práce s fotbalovými fanoušky. Praktická část nabídne čtyři z pěti realizovaných rozhovorů, které mají poukázat na možnosti prevence diváckého násilí a efektivitu forem a metod sociálně-pedagogické práce s fotbalovými fanoušky u nás a v zahraničí, podhalit činitele a aktéry na všech úrovních prevence diváckého násilí a společně se souhrny pod jednotlivými rozhovory a závěrečným shrnutím celého tohoto dokumentu, nastínit možnou cestu vzniku těchto nerepresivních přístupů v českém sportovním, fotbalovém a fanouškovském prostředí.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů a terminologie

Jak bývá zvykem, při zkoumání a řešení jakékoliv problematiky, v tomto případě problematiky fotbalového fanouškovství a diváckého násilí, je nutné poskytnout čtenáři deskripci a popis alespoň základní pojmů, vážící se k danému tématu. Tento krok považuji za nezbytný, ale zároveň přínosný pro pochopení dalších souvislostí. Úvod do problematiky diváckého násilí, chuligánství a sportovního fanouškovství, je podle mého názoru ideální popsat na základě psychologických, sociologických a právních aspektů.

1.1 Psycho-sociologické hledisko

1.1.1 Typologie skupin divácko-fanouškovské obce

Rozčlenění skupin divácko-fanouškovské obce se zpravidla dělí do základních tří až čtyř okruhů (sportovní divák, sportovní fanoušek, ultras a hooligans).¹

Sportovní divák

Sportovních diváků je z obecného pohledu nejvíce. Nevyznačují se skupinovými vlastnostmi, násilnými a extremistickými projevy, subjektivním hodnocením sportovních klání nebo potencionálních soupeřů. Naopak jsou pro ně typické heterogenní rysy. Sportovní divák většinou nikomu nefandí, jen pasivně pozoruje hru a zpravidla navštěvuje jen prestižní zápasy (SEKOT, 2008, s. 160, SLEPIČKA, 2009, s. 181).

Sportovní fanoušek²

U sportovního fanouška spatřujeme prvním známky opravdového klubismu, zálibu v nošení spíše komerčnějších klubových symbolů a doplňků. Fanoušek je zpravidla vázán na daný sport, hráče či klub, se kterým se snaží identifikovat. Ke sportovní fanouškovské scéně se vyjadřuje pomocí srovnání MY vs. ONI (fanoušci

¹ Podrobnější analýza těchto skupin, včetně jejich možného vývoje, viz. **Příloha 1, 2 a 3.**

² V chuligánské terminologii označování společně s diváky za tzv. „normály“.

soupeře). Pro fotbalového fanouška je dále typické minimum násilných projevů, verbální agresivita lehčí rázu, subjektivní hodnocení zápasů, poměrně vysoké projevy patriotismu až nacionalismu nebo slangová deskripce sportovního/fotbalového světa pomocí jakýchsi „pseudonáboženských“ výrazů.³ Z řad fotbalových fanoušků se zpravidla rekrutuje skalní jádro fanoušků (SEKOT, 2008, s. 160, KRAMULOVÁ, 2012, s. 25, TOMKOVÁ, 2012, s. 21).

Ultras

U této vysoce homogenní skupiny můžeme sledovat hluboký klubismus, intenzivní emocionální prožitky či nepřímé projevy násilí. Ultras se primárně snaží vytvořit na pohled budící atmosféru a ze sektoru vlajkonošů tak aktivizovat další fanoušky. K tomu používají zpěvy chorálů, tvorbu a prezentaci choreografií, odpalování pyrotechniky apod. (SEKOT, 2008, s. 160, SLEPIČKA, 2010).

Hooligans

Asi nejradikálnější skupinu (tvrdé jádro), co se násilí týče, můžeme pojmenovat také synonymním pojmem „Rowdies“. Hooligans se vyznačují velkou nezávislostí a nízkou skupinovou propustností, specifickým životním stylem, projevy rasismu, xenofobie, ideologiemi 20. století, někdy nižší identifikací v rámci klubismu a za to vyšší identifikací se svojí ekipou nebo zvýšeným násilím proti obdobným skupinám soupeře, klubům, hráčům nebo policii. Více o subkultuře chuligánů v podkapitole „*Fotbalové chuligánství*“ (SEKOT, 2008, s. 160, MAREŠ, SMOLÍK, SUCHÁNEK, 2004, s. 30).

Hooltras

I přestože se pro někoho mohou aktivity ultras a hooligans jevit jako totožné potažmo stejné, zejména při skutečnosti, kdy tyto dvě skupiny společně sdílí při utkáních sektor vlajkonošů, je potřeba je nutně odlišit. Pro takové situace vznikl termín „Hooltras“, který můžeme volně vydefinovat, jako skupinu fanoušků, kombinující aktivity Ultras a Hooligans (ČARNOGURSKÝ, 2009).⁴

³ U sportovního fanouška můžeme pozorovat projevy nábožensky založených lidí. V jeho slovní zásobě často slýcháváme například tyto výrazy: víra, oddanost, uctívání, rituál, obětavost, oběť, závazek, duch, modlitba, utrpení, svátek a oslava. Tým a jednotlivé hráče (hrdiny) fanoušci potom uctívají za jejich úspěchy na svaté půdě stadionu (katedrály, svatyně).

⁴ Jako příklad můžeme zmínit spartánskou ekipu „Youth Firm“, která se převážně prezentuje ultras aktivitami, ale také životním stylem hools skupin.

Ostatní

Za ostatní divácko-fanouškovské skupiny můžeme považovat takovou část fanoušků, u kterých pozorujeme v rámci politické ideologie, náboženství či národnosti specifické aspekty fanouškovství. Řeč je například o skotských tartans, kteří se nepovažují za závislé na Spojeném království. Oproti tomu italští ultras, fungují jako odpor proti italskému politickému systému, skrze demonstrace, fanouškovské bojkoty nebo své projevy politických názorů. Danští rooligans se zase vyznačují spektakulárním fanděním, milosrdenstvím, veselostí a minimem násilných projevů (SEKOT, 2008, s. 152-153).⁵

1.1.2 Diváctví a fanouškovství

Sportovní diváctví

V historickém kontextu hovoříme o diváctví, jako o starověké „podívané“, kde lidé byli konfrontováni se sportovními, divadelními a politicko-občanskými událostmi. Postupem času se diváctví utváří ruku v ruce se sociálními, demografickými, psychologickými, politickými, historickými a ekonomickými aspekty, čímž se diváctví stává rozmanitým a unikátním pro jiný druh či typ sportu.⁶ Dneska můžeme mluvit také o pasivním diváctví, jež je doménou zejména televizních diváků, kteří jsou nadšenci do více sportů či vlivem dnešní komfortní doby a existencí sportovních sdělovacích prostředků a služeb, zkrátka přímé sledování sportu nevyhledávají. Jejich přímá aktivita je spíše k vidění na událostech celonárodního měřítka. (KOTLÍK, SLEPIČKA, LANDA, 2009, KASAL, 2010, s. 279, SLEPIČKA, 2009, SLEPIČKA, 2010, s. 12-13).

⁵ V obecném měřítku specifika těchto skupin a fanouškovské scény, můžeme také mluvit o východoevropských, jihoamerických, asijských či balkánských fanoušcích, ultras a chuligánech. Mezi „ostatní“ aktéry divácko-fanouškovské obce, můžeme zařadit i tzv. „alkofans“, kteří balancují někde mezi fanoušky a chuligány/rowdies. Tato specifická skupina má zálibu v nadměrné konzumaci alkoholu a uctívání původního modelu anglického chuligánství. U některých alkofans můžeme dokonce sledovat i víceméně „bezkonfliktní“ projevy fanouškovství. Alkofans jsou zpravidla tvořeny staršími fanoušky a hools, tzv. veterány, kteří jsou aktivní i dodnes. Jejich vrchol působení lze však časově zařadit do 80. a 90. let minulého století. Jako příklad alkofans s chuligánskými prvky můžeme zmínit spartánské Veteranos Pirates.

⁶ Zřetelnou odlišnost můžeme dneska pozorovat například mezi fotbalem a tenisem. Zatím co na fotbale fanoušci nepřetržitě fandí po celou dobu zápasu, u tenisu je zvykem fandit jen po skončení výměny.

Sportovní fanouškovství

Z diváctví se postupem času krystalizuje fenomén fanouškovství, jehož vznik a vývoj byl podmíněn společenským vývojem, popularizací sportu a vlivem sdělovacích prostředků. Sport je následně nabízen jako produkt, přinášející zábavu, emoce, způsob trávení volného času, peníze, ale také frustraci a následné násilí. Z některých diváků se postupně stávají fanoušci a sympatizanti dalších skupin divácké obce, kteří se svým nemalým přičiněním podílejí na úspěchu svého oblíbeného klubu, formování sportovních idolů či na kulturní a ekonomické stabilitě a fungování sportovního prostředí jako celku. (SLEPIČKA, 2010, s. 14, KRYŠTOF, 2014).

1.1.3 Divácké násilí

Násilí ve sportu v režii diváka, bylo možné sledat již v dobách východořímské říše, kdy diváci několikrát uvedli Konstantinopolský hipodrom v plameny a následně rozpoutali davové násilí v ulicích města. Historickým vývojem sportu a diváctví, měli některé násilné projevy diváků a fanoušků také za následek vznik fotbalových tragédií, tedy ztrát na životech, jak v hledišti, tak v ulicích (SLEPIČKA, 1990).

Dnešním diváckým násilím můžeme rozumět jako plánované a opakující se negativní chování specifických fanouškovských skupin, doprovázené extrémistickými projevy (KRYŠTOF, 2014, s. 11, MAREŠ, SMOLÍK, SUCHÁNEK, 2004, s. 12-14).

Jedním přímým důvodem vzniku násilného chování diváků, je prolomení jejich hranice frustrace a následného vzniku agrese. Frustrace může mít původ v neúspěchu svého oblíbeného týmu, v neschopnosti mu jakkoliv pomoci, v přítomnosti či provokaci ze strany soupeřova fanoušků, v přítomnosti či v následném zákroku policie nebo pořadatelské služby. Tyto křehké hranice frustrace, zejména u více identifikovaných fanoušků a radikálnějších chuligánů, mohou přetéci do stavu verbální či fyzické agrese. Pocit frustrace má také schopnost se rapidně šířit na další fanoušky prostřednictvím hromadně emocionálních prožitků, čímž dochází k nákaze většiny davu a za současné davové anonymity, může aktér či aktéři diváckého násilí vzít situaci do svých rukou a agresí namíří například proti hráčům, funkcionářům, rozhodčím, fanouškům soupeře, majetku, policii, pořadatelské službě, bezpečnostním agenturám nebo proti svým vlastním fanouškům či náhodně vybraným lidem, kteří s jejich projevy a chováním

v dané situaci nesouhlasí. Divácké násilí se však nemusí odehrávat přímo na stadionech, nýbrž v jejich blízkosti či zcela mimo ně (KRYŠTOF, 2014, s. 11-15, MAREŠ, SMOLÍK, SUCHÁNEK, 2004, s. 16, SLEPIČKA, 2009, SLEPIČKA, 2010, s. 76-77).

Příčiny diváckého násilí podle SLEPIČKY (2009, s. 176):

Sociologicko-psychologické příčiny:

- Společenské prostředí a sociální začlenění diváka
- Specifické prostředí sportu
- Situační podmínky v hledišti a na hřišti
- Úloha sdělovacích prostředků

Společensko-sociální příčiny:

- Ekonomické problémy, nezaměstnanost
- Absence přiměřených sociálních vztahů ať již rodinných či vrstevnických
- Přílišná individualizace spojená s upřednostňováním osobního úspěchu
- Krize morálních hodnot
- Rozpad sociálních norem v procesu rozsáhlých celospolečenských změn
- Opakovaně mediálně předkládané násilné formy chování
- Normy maskulinity, které ve sportovním publiku, kde převládají muži, naleznou svoji odezvu

Na divácké násilí je podle KASALA (2010, s. 277-280) nutné hledět, také skrze sociologické vědní teorie, které otevírají hned několik otázek. Například do jaké míry může divácké násilí ovlivnit fungování společnosti a naopak, jak sportovní potažmo fanouškovské atributy mohou ovlivnit další generace, jakou moc mají peníze v rukách lidí, kteří rozhodují o sportu a jeho přidruženým aktivitám, do jaké míry přebíjí sport a fanouškovství osobní problémy oněch aktérů diváckého násilí a fanouškovství, proč společnost toleruje chování diváků, až do momentu, kdy pro ně přestává být prospěšné, jak sport zrcadlí a rozkládá otázky pohlaví, rasy, etnika či sociální příslušnosti, jak hluboko může identifikace fanouška ovlivnit jeho chování, jak a proč funguje smysl fandění, jak posílit aktivitu samotných aktérů diváckého násilí, s cílem změnit jejich postoje, do jaké míry sport pozitivně buduje kulturní hodnoty a kdy je

kontraproduktivně podryvá, proč sport jako samo rozvíjející se gigant řeší své problémy víceméně svými vlastními silami, na základě vlastních norem a regulí, proč je sport ve skutečnosti závislý na návštěvnosti všech typů diváků a fanoušků, proč se sport jako takový nepřizpůsobivých fanoušků jednoduše nezbaví, atd.

1.1.4 Fotbalové chuligánství

Fotbalové chuligánství neboli britská nemoc, která má původ vzniku v Anglii, coby kolébce fotbalu, lze považovat za extrémnější formu diváckého násilí nebo za fenomén, který obsahuje aktivity a prvky diváckého násilí. Přestože by tyto dva pojmy mohli být víceméně v synonymním vztahu, považují je za nutné od sebe odlišit a zamyslet se nad specifičností této subkultury.

Fotbalové chuligánství vzniká v Anglii, mezi 50. a 60. lety 20. století., za současné popularizace fotbalu a propouštění „nižších“ dělnických profesí, kteří okusují životní styl jiných subkultur (skinheads, mods, punkers, rockers atd.) a někteří z nich také nalézají zalíbení ve fotbalovém chuligánství, v té době ještě v neorganizované podobě. Koncem 60. let a v průběhu 70. let dostává chuligánství organizovanější prvky, dochází k přeměně image chuligánů na casual styl, objevují se první protichuligánská opatření a problematika chuligánství se rozšiřuje do dalších evropských zemí, které se snaží vzor Anglie napodobovat. 80. a 90. léta přinášení chuligánství i do naší země.⁷ V rámci západní Evropy je tento fenomén na svém největším vrcholu, což ovšem přináší větší organizovanost chuligánských skupin nejen ve své domovině, ale i za jejími hranicemi, vznik fotbalových tragédií, které se černě zapsali do historie, nová bezpečnostní a legislativní protichuligánská opatření, využívání moderních informačních technologií chuligány atd. (KASAL, 2010, s. 281-283, KRYŠTOF, 2014, s. 16-18, MAREŠ, SMOLÍK, SUCHÁNEK, 2004).

⁷ Asi neznámější incident v naší historii se odehrál roku 1985, krátce po fotbalové tragédii na Heyselově stadionu v Bruselu, kdy spartáňští fanoušci vycestovali na zápas do Banské Bystrice a po cestě zdemolovali několik vagonů vlakové soupravy a násilně se chovali k ostatním společníkům. Když komunistický režim postupně v Evropě upadával, došlo ze strany spartánských fanoušků také k návštěvě zápasu mezi Drážďany (bývalé východní Německo) a Mnichovem (bývalé západní Německo), kde naše dobová fans scéna poznala, o co za komunismu přišla. Do roku 1989, se podobně jako jiné sociální problémy, i problematika chuligánství za bývalého režimu utulávala.

V dnešní době na chuligánství hledíme jako na specifický způsob života subkultury mládeže.⁸ Mezi příznivci tohoto životního stylu se již neobjevují pouze jedinci z nestabilního sociálního prostředí, nýbrž i sociálně stabilní a společensky výše postavení lidé, dokonce i v ženském zastoupení.

Současné znaky a aktivity chuligánství:^{9 10}

Ekipy se znaky sociálních skupin, jasně daná vnitřní pravidla a jejich striktní dodržování, většinou existence politicko-ideologické vyhraněnosti¹¹, silnější identifikace se svoji skupinou, realizace aktivit ultras v radikálnější podobě, rituální krádeže soupeřova klubových symbolů a jejich následná destrukce, tvorba graffit a ničících soupeřových streetart prezentací, pozitivně zbarvený vztah k násilí, mužnosti, maskulinitě, bojovým sportům, potřeba adrenalinového uspokojení v rámci násilných střetů (stadion, mimo stadion)¹², uzavírání družeb a chuligánských smírů s příznivci jiných klubů nejen na národní, ale i na mezinárodní úrovni, streetwearové oblečení

⁸ Podle rozdělení mládežnických subkultur podle Cohena a Matouška, bychom mohli fotbalové chuligány víceméně zařadit i do rasistické, kriminogenní, delikventní nebo konfliktně orientované (organizované bandy) subkultury mládeže. U chuligánských skupin můžeme pozorovat i specifika pojmu „patologické rváčství“.

⁹ Tématika fotbalového chuligánství se poslední dobou stále více stává předmětem zájmu filmařů či vývojářů počítačových a deskových her. Zejména v oblasti filmové a dokumentární produkce můžeme najít velký počet snímků, mapující tento fenomén a jeho specifika v jiných zemích, nejen z pohledu samotných chuligánů, ale i například z pozice policejních pořádkových složek.

¹⁰ Za současné projevové znaky chuligánů, můžeme považovat i jejich pozoruhodnou organizovanost a jednotnost při různých společenských událostech. Příkladem může být konflikt na Ukrajině, při kterém se mobilizovali a spojili pomalu všechny ultras a hools tábory napříč celou zemí a vytvořili tak dočasný celonárodní smír. V poslední době zase dochází k pohotovosti německých hools a fans a anglických casuals a firms, kteří se zapojují do společenských demonstrací a protestů proti islamizaci a jeho problematice, nejen v jejich zemi. V Turecku zase nedávno došlo ke sjednocení třech největších, jindy nesvářených istanbulských fotbalových klubů, respektive jejich fanoušků a ultras, aby společně vyjádřili odpor vůči směřování jejich země (proti Ergodanově vládě). Na tomto dokumentu (Istanbul United), který mapuje tyto události a zamýšlí se nad mentalitou Turků a fotbalových fanoušků, se podíleli i čeští filmoví tvůrci. Dalším příkladem mohou být egyptští ultras (označení za nejvíce organizovanou síť hned po Muslimském bratrstvu), kteří sehráli svou roli při protestech proti Mubarakově vládě.

¹¹ Z politicko-ideologického hlediska lze chuligány dělit na ultrapravicové, ultralevicové, etnicko-regionalistické, náboženské a na apolické.

¹² Tyto předem domluvené mimo stadiónové střety, známé také jako piknik, grilování či třetí poločas, mají zpravidla určité náležitosti: Předem definovaný či na místě upravený počet účastníků (např. 12 na 12, 50 na 50, ale i třeba 42 na 35). Dalšími pravidly je používání zbraní či beze zbraní, věkové rozdělení (U17, U22, nedefinováno), označení účastníků odlišnými barvy triček či do půl těla nebo způsob fěrového boje (dokopávání/nedokopávání ležících). Tyto střety jsou nahrávány přihlížejícími a poté zveřejněny buďto v audiovizuální či textové podobě reportu na tematických stránkách této subkultury. Tyto projevy jsou typické pro moderní chuligánství. Dodnes však existují některé chuligánské skupiny, zejména v Anglii, které se snaží zachovat princip původního chuligánství. Tedy odmítají předem domluvené bitky s výše uvedenými prvky, nevěnují se žádným bojovým sportům, ale volí spontánní konfrontace se soupeřem před zápasy na ulici okolo stadionu. Pro mimo stadiónové fotbalové chuligánství se také vžil pojem „novodobé rytířství“.

v kombinaci se znaky hooligans komunity a symboly svého oblíbeného klubu potažmo ekipy či averze k policejním sborům atd. Tyto aktivity a znaky chuligánství mají však vždy specifický charakter v jiné zemi působnosti¹³ (KRYŠTOF, 2014, s. 19-22, MAREŠ, SMOLÍK, SUCHÁNEK, 2004).

1.2 Sociálně-právní hledisko

V rámci sociálně-právního pohledu na divácké násilí, si představíme a velmi stručně popíšeme činnost nejdůležitější subjektů, které se v rámci této problematiky podílejí na tzv. protichuligánské politice a to na národní, nadnárodní a místní úrovni. Jejich specifikem je práce či jiná forma přístupu, a to směrem k přímým i nepřímým aktérům fanouškovství, diváckého násilí, potažmo chuligánství.

1.2.1 Represivní a trestně-právní subjekty

Policie a její preventivně-represivní složky

V rámci diváckého násilí sem můžeme zařadit úlohu a činnost Policie ČR, Obecní policie ČR, speciálně pořádkových jednotek, dopravních, železničních a leteckých složek, oddělení hipologie a kynologie, Europolu/Interpolu, spotterů či antikonfliktního týmů. Nejdůležitějšími právními předpisy pro tento okruh subjektů je například zákon o Policii ČR, zákon o Obecní policii ČR, trestní zákoník a jeho vybrané paragrafy trestných činů, které mohou být spáchány v rámci diváckého násilí.¹⁴ Obdobné platí pro zákon o přestupcích.¹⁵ Dalšími závaznými dokumenty mohou být různá doporučení policejního prezidenta, koncepční materiály a nařízení MV nebo dohody mezi Policií a FAČR. Cílem těchto složek a subjektů je zejména dbát na bezpečnost lidí při konání sportovních událostí, dodržování veřejného pořádku,

¹³ Jiné, specifické formy chuligánství, potažmo ultras aktivit můžeme vidět například v Anglii, Německu, na Balkáně, v Polsku, Rusku, Itálii či v neposlední řadě Jižní Americe. Tyto odlišnosti plynou z mentality obyvatel těchto zemí, z přístupu státu a řady místních institucí k potírání této problematiky a v neposlední řadě specifické vnímání, sportu, fotbalu a fanouškovství.

¹⁴ Například § 146 Ublížení na zdraví, § 257 Poškození cizí věci, § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, § 358 Výtržnictví, § 360 Opilství atd. Zajímavá pozornost se věnuje tr. č. Loupeže, jehož skutková podstata je mnohdy naplňována při „násilném“ odcizení šál, vlajek a dalších soupeřova symbolů.

¹⁵ Například Porušení nočního klidu, Porušení veřejného pořádku při konání veřejných sportovních podniků, Ztížená identifikace, zakrytím obličeje v průběhu sportovního utkání nebo při jeho ukončení atd.

vyhodnocování rizikových zápasů či přímá realizace preventivních nebo represivních opatření proti fanouškům. (KRYŠTOF, 2014, s. 27-36, SMOLÍK, 2008).

Probační a mediační služba ČR

Dalším trestně právním subjektem na poli fotbalového fanouškovství může být Probační a mediační služba. PMS je sociálně trestně-právní služba, operující na platformě restorativní justice. Její doménou v rámci diváckého násilí je institut „trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce“ (TZV). Tento druh alternativního trestu vznikl v Anglii a později se ve specifické podobě zakomponoval i do našeho právního prostředí. Úkolem a cílem TZV je kontrola odsouzeného fanouška na svobodě a snaha o jeho nápravu. I zde se setkáváme s významnými právními předpisy jako například se zákonem o Probační a mediační službě, trestním zákoníkem, trestním řádem nebo zákonem o soudnictví ve věcech mládeže (KRYŠTOF, 2014, s. 43-45, MAREŠ, SMOLÍK, SUCHÁNEK, 2004, s. 63, TALANDOVÁ, 2010, s. 160-164).

1.2.2 Organizační a preventivně-bezpečnostní subjekty

Mezi tuto oblast subjektů řadíme například sportovní kluby, které mimo organizačních záležitostí v rámci sportovního práva, mají povinnost vymezit návštěvní řád stadionu, zřídit pořadatelskou službu, organizovat jí a nést za ní zodpovědnost. Na mezinárodní, evropské, národní a lokální úrovni, dále můžeme hovořit o činnosti a úloze fotbalových svazů (FIFA, UEFA, FAČR), vládních resortů (MŠMT, MK), protiextremistických organizací či o aktivitách samotných fanoušků. V evropském kontextu také stojí za zmínku legislativní činnost evropských institucí. Za jedny z nejdůležitějších právních předpisů a dokumentů pro tento okruh subjektů, můžeme zmínit například zákon o podpoře sportu, interní legislativu FAČR, Evropskou úmluvu k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech, vyhláška ČBÚ - o pyrotechnických výrobcích a zacházení s nimi či v neposlední řadě různá doporučení, usnesení a rozhodnutí orgánů Evropské unie (KRYŠTOF, 2014, s. 23-66, SMOLÍK, 2008).

1.3 Shrnutí

Výše uvedené kapitoly sloužili jako odrazový můstek, poskytující základní terminologické pojmy, související s problematikou sportovního fanouškovství, diváckého násilí a chuligánství, které jsou nezbytně nutné pro otevření jádra této práce, tedy sociálně pedagogické práce s fotbalovými fanoušky v kontextu prevence diváckého násilí. I přestože tato speciální sociálně pedagogická tematika, zejména v ČR není nikterak stabilně ukotvena, považuji za nezbytné upozornit, že některé následující řádky budou propojeny také s problematikou extremismu, obecnými sociálně pedagogickými přístupy směřující na neorganizovanou mládež, mládež obecně a další podobně zaměřené cílové skupiny, tedy vysloveně nepřímě na fotbalové fanoušky. Tyto implicitní, možná až odlišné úseky však ve finále víceméně se sociálně pedagogickou prací s fotbalovými fanoušky velice úzce souvisejí.

Zejména problematika diváckého násilí a chuligánství, tedy jednoduše řečeno, určitá forma antisociálního, extremistického chování se na našem území stává předmětem zájmu specifické formy kriminality, tedy pozornosti protiextremistických institucí, včetně preventivních organizací, vzdělávacích zařízení anebo v neposlední řadě složek Policie ČR (SMOLÍK, 2003).

Později také poznáme, že sociálně pedagogická činnost má úzkou provázanost s oborem sociální práce, a to jak v jejich obecném, tak i úzkém pojetí. Troufám si i tvrdit, že tyto obory jsou v kontextu práce s fotbalovými fanoušky naprosto totožné a mohli bychom je laicky sloučit. To a mnoho dalších témat související se zpracováním této bakalářské práce, bude předmětem dalších kapitol.

2 Obecná sociálně pedagogická východiska

2.1 Historické pojetí sociální pedagogiky

Kořeny sociální pedagogiky, stejně jako mnoha dalších společenských věd, sahají až do dob antického myšlení. Do 19. a 20. století byl vývoj sociální pedagogiky ovlivněn filozofickými, politickými a sociálními přístupy. Mezi těmito stoletími, dostává sociální pedagogika status samostatné vědy, operující na hranici pedagogiky a sociologie. Dnes v nejužším slova smyslu o sociální pedagogice můžeme hovořit jako o jedné z pomáhajících profesí, disciplíně aplikované pedagogiky, která se zabývá společenskými problémy a to konkrétně rizikovými a sociálně znevýhodněnými skupinami mládeže a dospělých (PROCHÁZKA, 2012).

Na našem území se sociální pedagogika jako taková, společně se sociální prací, začíná výrazněji formovat až po roce 1989, kdy se snaží, zejména původně tradiční sociální práce reagovat na dříve utulávané a neřešené sociální problémy. Přestože z evropského historického hlediska můžeme na sociální pedagogiku hledět, jako na starší z těchto dvou disciplín, na našem území se uchytává spíše anglosaský model, tedy sociální práce, a to z důvodu sociologických a dalších přístupů, které tento vývoj a výsledek ovlivnili. V Evropě však existuje několik přístupů ke vztahu těchto dvou disciplín. Prvním z nich je typický například pro Německo, kde se tyto disciplíny prakticky ztotožňují, ale za rozšířenější zde můžeme považovat hlavně sociální pedagogiku. Druhý přístup je typický například pro Anglii a současně i pro nás, kde dochází ke snaze výrazně odlišit hranice sociální pedagogiky a sociální práce. Poslední z dvou jmenovaných je v těchto zemích rozšířenější. Třetí přístup je typický například pro Slovensko či Polsko, kde se tyto obory snaží víceméně spojit, ale současně zachovat jejich autonomní postavení v konkrétních oblastech působnosti. Například v Polsku má sociální pedagogika z historického hlediska větší ukotvení než sociální práce (KRAUS, 2014, s. 42-58).

2.2 Předmětové vymezení sociální pedagogiky

Jelikož se sociální pedagogika dotýká poměrně značného množství vědních disciplín a podoborů, jako například sociologie (životního způsobu, dětí a mládeže, rodiny, vývoje či sociální patologie), psychologie, filozofie (etika, filozofie výchovy), práva (trestní, občanské), antropologie (sociální, kulturní), politologie, biologie (psychiatrie, neurologie), sociální práce, ekonomie, teologie, pedagogiky (výchovy, rodiny, sportu, volného času) či v neposlední řadě speciální pedagogiky (v našem případě zejména etopedie), postačí, když si i přes vědomí značné multidisciplinarity tohoto oboru, pro účel této práce vymezíme předmět sociální pedagogiky, pokud možno nejbližší kontextu problematiky diváckého násilí.

PROCHÁZKA (2012, s. 66-67) hovoří v užším slova smyslu o sociální pedagogice jako o vědě, která se zaměřuje na konkrétní rizikové chování skupin, jedinců, jejichž sociálně patologické chování pro ně samotné i pro společnost představuje určitý problém. V tomto momentě můžeme například hovořit o diváckofanouškovských skupinách, které již disponují určitou odchylkou od normy v jejich chování. Za to v obecném pojetí se sociální pedagogika zaměřuje na celou populaci, včetně nejen jak potencionálně negativně chovajících se jedinců a skupin, ale tak i jim opačným (společensky vyhovující jedincům a skupinám), formou posilovaným jejich pozitivních složek skrze výchovu a vzdělávání. V tomto momentě můžeme například hovořit o specifické prevenci diváckého násilí na školách, práci s fotbalovými fanoušky či fotbalovými příznivci, zejména s těmi věkově mladšími, kteří jsou zatím nepatologicky angažovaní v realizaci fanouškovství.

Z hlediska postavení můžeme u sociální pedagogiky podle KRAUSE (2014, s. 46-47) sledovat také její dvě základní funkce:

Preventivní funkce

Je postavena na jakési teoretické analýze činitelů, které nejvíce působí na vývoj osobnosti a rizikového chování jedince v rámci rodiny (mikro), školy (mezzo), skupinových hnutí, vrstevnických skupin, subkultury a společnosti (makro). Na základě těchto zjištění sociální pedagogika volí vhodné zásahy, například formou přímé neutralizace těchto ohrožujících faktorů. Tuto funkci sociální pedagogiky vykonávají

například střediska prevence, školy či mimoškolní instituce, které vyhledávají osoby, u kterých by se dalo očekávat určitý vznik rizikové chování.

Terapeutická funkce

Řeší již vzniklé problémy, nedostatky a jejich další negativní následky formou konkrétní výchovy či převýchovy, bez které by nositelé těchto problémů mohli být nově či dále nebezpeční pro společnost. Tyto anomálie můžeme sledovat právě u deviantně, sociálně patologicky se chovajících jedinců. Řešením těchto problémů se potom mohou zabývat různá nápravná zařízení či jiné formy sociálně-pedagogických a resocializačních programů.

V rámci předmětového vymezení sociální pedagogiky, v kontextu diváckého násilí a fanouškovství, je nutné zmínit i některé následující pojmy. Jak už bylo řečeno problematiku diváckého násilí lze považovat za určitý sociálně patologický jev.

Sociálně patologické jevy z hlediska sociálních norem můžeme podle KRAUSE a HRONCOVÉ (2014, s. 10) dělit následovně:

- **Konformní** - přizpůsobené společenským normám
- **Nonkonformní** - lehce vybočující, ale společností ještě akceptovatelné
- **Deviantní** - odchýlené od společenských norem
 - **Asociální**
 - **Asociální a antisociální**
 - **Delikventní**
 - **Kriminální**

Všeobecné projevy fanouškovství, včetně diváckého násilí a chuligánství, můžeme zařadit prakticky do všech výše uvedených kategorií, avšak konkrétní třídu volíme vždy na základě stupně a druhu jejich manifestace. Pokud však vezmeme divácké násilí a chuligánství v té „nejhorší“ dostupné míře, MAREŠ, SMOLÍK, SUCHÁNEK (2004, s. 23), vidí jejich projevy spíše jako subkulturně sociálně deviantní, které jsou společností, v porovnání s jiným, řekl bych více nebezpečnějším nežádoucím chováním (např. kontrakulturní znaky), spíše ještě akceptované.

Sociální patologie se těmito nežádoucími jevy zabývá hlavně z hlediska jejich příčin (vnitřních-endogenních, vnějších-exogenních), původu, důsledků nebo typologie. Sociální práce a sociální pedagogika se na tuto problematiku dívá z pohledu teoretických a praktických východisek, prevence a kurativní terapie. Konkrétním posláním sociální pedagogiky v rámci sociálních deviací, je zejména předcházení těmto jevům, ovlivňování volného času dětí a mládeže, formování zdravého způsobu života a společně se sociální práci vstupovat do procesu nápravy, resocializace, převýchovy a terapie (KRAUS, HRONCOVÁ, 2010, s. 11-12).

2.3 Současné cíle a úkoly sociální pedagogiky

Zde je výčet některých cílů a úkolů, které by měl mít pracovník v sociálně pedagogickém procesu na paměti, při výkonu profese sociálního pedagoga, jemuž bude věnována později jedna z kapitol. Za nedlouho také zjistíme, že tyto základní činnosti by měla umět vykonávat i osoba, která je nositelem specifické role sociálního pracovníka/pedagoga, pracující s cílovou skupinou fotbalových fanoušků:

- Klást důraz na sociální skupiny, na rozdíl od klasické pedagogiky, která klade důraz hlavně na samotného jedince. Sociální pedagogika dokáže vychovávat i jedince, ale nesmí přitom zapomenout na jeho prostředí, v němž dotyčný žije;
- Snaha nepřímo působit na klienta, nýbrž skrze takové věci, které v jeho životě platí a dokážou ho ovlivnit;
- Dbát na výchovu v mimoškolních institucích;
- Dbát na dodržování cílů výchovy, které jsou v souladu se zakázkou a potřebami společnosti a klienta;
- Analyzovat prostředí, v němž jedinec či skupina žije a vyhodnocovat faktory, které je ovlivňují. Na základě toho používat specifické sociálně pedagogické metody a přístupy, které odpovídají potřebám jedince či skupiny;
- Ovlivňovat volnočasové využití rizikových skupin, organizováním volnočasových aktivit;
- Reflektovat vývojové tendence společnosti a reagovat na ně;

- Uvědomit si svého možného postavení v sociálně výchovných zařízeních (včetně škol), v resocializačním procesu (penitenciární a postpenitenciární péče) a v dalších specifických oblastech působnosti;
- Vyhledávat rizikové skupiny;
- Přispívat k rozvoji sociální pedagogiky a snažit se vytvářet nové metodiky (KRAUS, 2014, s. 40-52);

3 Preventivní východiska diváckého násilí

Ještě než se dostaneme ke konkrétní sociálně-pedagogické práci s fotbalovými fanoušky, je nutné si představit strukturu prevence diváckého násilí, jelikož jednotlivé přístupy a metody práce s fotbalovými fanoušky a dětmi, mající blízko k fanouškovství, probíhají na úrovni specifické a nespecifické prevence.

3.1 Specifická a nespecifická prevence

Prevenici můžeme dělit na primární, sekundární a terciární, přičemž jejich konkrétní podoby se odvíjí od specifického, nespecifického zaměření, cílové skupiny, typu rizikového chování a dalších aspektů. Následující rozdělení se budu snažit co nejvíce přibližovat kontextu diváckého násilí.

Prevence v komplexním měřítku

Primární prevence

- **Nespecifická prevence** neboli **nespecifická (obecná) školní primární prevence** a její aktivity jsou zaměřeny jednoduše řečeno na všechny děti. Tyto aktivity se neváží na konkrétní typ rizikového chování. Patří sem zejména zájmové, sportovní a volnočasové aktivity, které mají za cíl dítě pozitivně vychovávat, naučit ho společenským pravidlům, rozvíjet jeho osobnost, talent, zájmy a schopnost být odpovědný za své jednání. Zkrátka a dobře cílem je, aby se dítě nenudilo a jeho volnočasový program byl efektivně naplněn tak, aby došlo k zamezení či oddálení inkluze do určitého rizikového chování. Nespecifická prevence by vlastně existovala i tehdy, pokud by žádné rizikové chování neexistovalo.
- **Specifická prevence** zahrnuje aktivity a programy, které předcházejí a omezují výskyt jednotlivých forem rizikového chování u dětí a mládeže. Cílem specifické prevence jsou programy, skrze které by cílová skupina měla získat postoje, dovednosti a znalosti, podporující zdravý životní styl a to nejen za doby trvání onoho daného programu, ale i v budoucnosti. Specifická prevence by

neexistovala, kdyby neexistoval problém rizikových projevů chování. Specifickou prevenci dále dělíme na další tři typy:

- **Všeobecná primární prevence** je zaměřena na běžnou populaci (děti, mládež, dospívající, dospělý), aniž by docházelo k dalšímu rozdělování například na více či méně rizikové skupiny. Tuto oblast působnosti mají v hledáčku zejména nestátní neziskové organizace.
- **Selektivní primární prevence** je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování. Jedná se také o ohrožené skupiny (děti, rodiny, nebo celé komunity). Zdrojem rizik zde mohou být nedostatečné sociální vazby nebo jiné negativní předpoklady pro rozvoj rizikového chování (užívání drog - vznik závislosti na drogách apod.). Většinou je tomu tak, že tyto ohrožené skupiny mívají zkušenosti s konkrétním rizikovým chováním, tudíž se preventivní programy snaží působit individuálně, formou poradenství či nabídky alternativních forem tvůrčích nebo sportovních aktivit.
- **Indikovaná primární prevence** je zaměřena na jedince, jednotlivce či skupiny, u kterých je zaznamenán vyšší stupeň rizikových faktorů pro vznik sociálně patologického chování. Jedná se o cílové skupiny, které jsou ohroženy mnohem více než jejich vrstevníci nebo jiné osoby běžné populace. Řeč je například o dětech s problémy s učením, chováním, týrané děti, menšiny nebo děti z drogových či jinak problémových, dysfunkčních až afunkčních rodin, děti kteří užívají návykové látky, mají zálibu v hazardu, ale nemůžeme u nich zatím diagnostikovat závislost, jedinci, kteří předčasně ukončili školní docházku, lidé s psychickými poruchami, protispolečenským jednáním nebo s prvními známkami užívání drog. Principem této prevence je potom systematická, individuální spolupráce s dítětem, jeho rodinou, pedagogy, popřípadě jinou mimoškolní institucí (MŠMT, 2010, MARTANOVÁ, 2014a, OSTROV RADOSTI - STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU, 2014)

Rizika a ochrana v primární prevenci

MARTANOVÁ (2014b) zmiňuje také důležitost rizikových a projektivních (zmírňujících) faktorů v primární prevenci rizikového chování, na které bychom měli dbát při tvorbě preventivních programů:

Rizikové faktory:

- **Individuální činitelé** - specifika pohlaví, temperamentní rysy, vyhledávání vzrušení, pozitivní očekávání ohledně alkoholu, dědičnost a duševní problémy, nepříznivý genetický profil, poruchy emocionality, impulzivita, úzkostnosti, deprese, slabé sociální dovednostech, agrese, násilí, nízké sebevědomí a sebehodnocení, negativní životní události, traumatické zážitky, selhání ve škole, problémy se zákonem;
- **Rodinní činitelé** - rodičovská psychopatologie, užívání drog rodiči, pevnost vazby nebo pouta mezi rodičem a dospívajícím, nedostatek rodičovského dohledu, slabá rodičovská podpora, nedostatečný zájem a kontrola rodičů, nedůsledná výchova, chudoba a nezaměstnanost v rodině, hrubost a konflikty v rodině, souhlasný postoj k užívání drog a jiné dysfunkční zázemí v rodině;
- **Vrstevníčtí činitelé** - šikana, dysfunkční vztahy s vrstevníky, užívání drog kamarády, vrstevnický tlak, členství ve skupině s rizikovým chováním či pozitivními postoji k němu, odmítnutí a vyřazení z vrstevnické skupiny;
- **Školní činitelé** - nekvalitní školní programy, nezdravé školní klima, nízké očekávání pedagogů, zaměření na výkon, nekvalita či nedostupnost preventivních programů;
- **Komunitní činitelé** - nízká kvalita organizací pro mládež, vysoká dostupnost drog, ztráta ekonomických a vzdělávacích příležitostí, vysoká kriminalita, narušené sousedské vztahy, nedostatečná nabídka volnočasových aktivit;

Ochranné faktory:

- **Individuální činitelé** - schopnost zvládat stres, sociální dovednosti, emocionální stabilita, pozitivní vztah k sobě, výkonnost ve škole, odolnost vůči zátěži, flexibilita, svědomitost, přívětivost, odolnost vůči skupinovému tlaku;
- **Rodinní činitelé** - podpora ze strany rodičů, soudržnost rodičů, rodičovský dohled, zdravý životní styl rodičů, kontrola, intolerance vůči rizikovému chování, jednoznačně definovaná pravidla chování a případné sankce za

přestupky, pozitivní pouto mezi rodiči a dítětem, emocionální podpora, vysoká rodičovská očekávání, jasná pravidla a hranice, rodičovská kontrola a důslednost;

- **Vrstevničtí činitelé** - dobrá vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy a aktivitami, dobrá interpersonální komunikace, dostatek přátel, vzájemná podpora;
- **Školní činitelé** - zdravé školní prostředí, dobré vztahy s učiteli, srozumitelná pravidla, včasná systematická a efektivní specifická primární prevence, participace žáků a rodičů;
- **Komunitní činitelé** - organizace, které podporují pozitivní vývoj mládeže, sociální a ekonomické příležitosti, aktivity na bázi duchovního rozvoje;

Sekundární prevence

Je z komplexního preventivního hlediska, zaměřena na jedince (děti, dospělé, skupiny, komunity), který je už plně rizikově chovající (šikanuje, užívá návykové látky, má problémy s patologickým hráčstvím nebo páchá trestnou činnost). Cílem této prevence je zabránit vzniku a zejména rozvoji tohoto rizikového chování. Práce s takto chovajícím se jedincem, je opět zaměřena na širší spolupráci s jeho sociálním prostředím.

Terciární prevence

Je z komplexního hlediska zaměřena na prevenci a předcházení opakování specifických sociálně patologických jevů (rizikového chování). Patřím sem například prevence kriminality, prevence závislostí apod. Tento stupeň prevence se dále dělí na další svoje specifické primární, sekundární a terciární úrovně.

3.2 Prevence diváckého násilí a její specifika

Prevence diváckého násilí dostává prostor jak na specifickém, tak nespecifickém stupni prevence. Konkrétní práce s fotbalovými fanoušky, která bude popsána v dalších

kapitolách, se potom odehrává hlavně na sekundární úrovni. Zde je třístupňové rozdělení specifické prevence diváckého násilí:¹⁶¹⁷

Primární

Primární prevence diváckého násilí kopíruje víceméně výše popsanou non-specifickou a první stupeň specifické prevence (všeobecná primární prevence), s tím rozdílem, že práce s dětmi a mládeží je obohacena o použití specifické pedagogické a sociální práce. V praxi to funguje tak, že se do škol vkomponovávají besedy a vzdělávací programy na téma divácké násilí. Zpravidla se jedná o školy s potencionálně rizikovou skupinou dětí a mládeže (odborná učiliště, školy v sociálně slabších lokalitách a regionech), dále do škol se sportovním zaměřením či v městech a lokalitách s tradiční fotbalovou základnou.¹⁸ Mimo tyto odborné preventivní aktivity, můžeme do primární prevence diváckého násilí dále zařadit například pořádání sportovních, volnočasových aktivit, či podporu a rozvoj street-fotbalu, tak aby se efektivně a pozitivně zužitkoval čas fotbalově zájmově zaměřené mládeže. V primární prevenci sehrávají důležitou roli také trenéři juniorských a mládežnických fotbalových oddílů, kteří mají pozitivně působit nejen na fyzickou, tělesnou stránku, ale také na psycho-sociální vývoj svých svěřenců. V neposlední řadě preventivně mohou působit i vzorové hodnoty sportovních legend a slavných sportovců, například v rámci pořádání autogramiád (ČECHLOVSKÝ, 2009, s. 116-117, SLEPIČKA, 2009, s. 178-179, KRYŠTOF, 2014, s. 47-48).

V souvislosti nejen s primární prevencí diváckého násilí, kde svoji roli sehrává škola, volnočasové instituce a sport jako takový, má nezastupitelný podíl také výchova rodičů. BIDDULPH (2014, s. 139) v této souvislosti zajímavě hovoří o dvou stranách

¹⁶ Pro zkvalitnění předcházení nepříjemným situacím (divácké násilí), je v kontextu prevence důležitá také efektivní a věcná debata mezi daným a klubem a jeho fanoušky (zejména se sektorem vlajkonošů). Bohužel praxe někdy bývá opakem. Jejich nespoupráce může plynout například z neadekvátních forem projevu chování, které má původ na jedné nebo obou stranách, nedodržení dohod/slibů či ze strany klubů prosazování jiných zájmů (finance, osobní zájmy). Přitom například v rámci problematiky pyrotechniky nebo společných názorových shod, proti jednotlivým činnostem a krokům například FAČR, by fanoušci a kluby měli podle mého názoru táhnout za jeden provaz.

¹⁷ V kontextu prevence diváckého násilí, můžeme hovořit i o jakési neformální vzdělávací politice vlajkonošských sektorů, které připravují pro své mladé fanoušky určité druhy aktivit, přebíjející potencionální inklinaci k diváckému násilí. V praxi můžeme hovořit například o participaci na tvorbě choreografií, financované z choreo fondu, zapojení mladých fanoušků, ultras do atmosféry fandění apod.

¹⁸ Poskytovatelé, organizátoři těchto preventivních programů jsou specialisté na dané téma. Jedná se hlavně o příslušníky Policie ČR nebo instituce a sdružení, nabízející tyto programově preventivní služby. Dalšími aktéry mohou být i známé (sportovní) osobnosti - hráči či samotní fanoušci.

sportu. V první řadě naše děti podporujeme ke sportování, jednak jsou zde cíle zdravotní, ale také cíle sociální (společenské). To, že z našich dětí díky vlivu sportu vyrostou lepší a zdraví lidé, může mít však i opačný efekt. Zejména malí kluci se pohybují v prostředí sportu mezi některými muži, u kterých by se dalo pochybovat o jejich dospělosti. Sportoviště nebo rovnou prostředí stadionů daného sportu (fotbalu), nabízí někdy neobyčejnou přehlídku násilí, ješitnosti, špatné nálady, sexuálního hulvátství, alkoholismu, rasismu a xenofobie. Proto se na jednu stranu naše děti mohou díky aktivnímu sportování stát silnějšími a odvážnějšími, ale také se naučit zpít do němoty nebo být hrubý k ženám.

Sekundární

Sekundární prevenci diváckého násilí bychom mohly postavit na podobnou úroveň jako specifickou selektivní primární prevenci. Druhostupňová prevence se zaměřuje na mládež, která ještě nedisponuje „chuligánským“ chováním, ale nýbrž na mládež, která je potencionálně ohrožena tímto rizikovým prostředím a vlivy. Dalo by se říci, že do této cílové skupiny patří zejména děti a mládež, kteří jsou s fanouškovstvím v častém kontaktu nebo ve fanouškovství našli zálibu a způsob trávení volného času. V kontextu prevence diváckého násilí zde můžeme mluvit o aktivitách, které rovněž jako v primární prevence využívají přitažlivost fotbalového prostředí a jeho pozitivních prvků, ale také o zřizování volnočasových a nízkoprahových center, fanprojektů, junior fan klubů pro nejmenší fanoušky, pořádání preventivní besedy na školách (rasismus, xenofobie, extremismus, divácké násilí), ze strany klubů cílené služby a aktivity pro děti a mládež (setkání se sportovními hvězdami, oddělené dětské zóny, nekuřácké sektory na stadionech) atd. (BEDNÁŘOVÁ, 2004, s. 32-33, ČECHLOVSKÝ, 2009, s. 116-117, KRYŠTOF, 2014, s. 48).

Terciární

Terciární prevence je zaměřena na pachatele trestné činnosti, spojené s diváckým násilím, chuligánství a jiným typem negativního fanouškovství. Práce s fanoušky, potažmo chuligány ve třetím stupni prevence je velice obtížná a někteří autoři dokonce polemizují, zda vůbec existuje. Nicméně pokud využijeme všech dostupných možností, lze v tomto stupni prevence hovořit o aktivitách a činnostech jak

volnočasových (co nejvíce přizpůsobených cílové skupině), tak trestně právních (restorativních a resocializačních). V rámci trestního práva, pracujeme s odsouzeným fanouškem například skrze institut PMS, kdy je mu uložen TZV, který má pro samotného odsouzeného potažmo společnost, jak represivní, tak preventivní charakter. V rámci osob, odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody v souvislosti s diváckým násilím, můžeme hovořit zase třeba o fotbalových turnajích mezi odsouzenými a příslušníky policie nebo vězeňské služby. Aktivity v tomto stupni prevence, mohou být také rozšířeny pestrou nabídkou aktivit zážitkové pedagogiky, například různé formy adrenalinových sportů, které mají za cíl „přehlušit“ chuligánské aktivity.¹⁹

3.3 Prevence diváckého násilí na školách

Následující řádky budou věnovány primární preventivní činnosti diváckého násilí, extremismus a podobných typů rizikového chování, se kterými se můžeme setkat ve školském prostředí. Po právní stránce budeme vycházet zejména z dokumentů MŠMT:

- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon);
- Metodické doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže;
- Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Minimální preventivní programy);
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance;
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže (na určité období);

¹⁹ Co se týče adrenalinových sportů, podle mého názoru by se vhodně a specificky mohla uchytit nabídka bojových sportů, o které se nemalá část fotbalových chuligánů intenzivně zajímá.

Subjekty školní primární prevence, zastřešující koordinaci preventivních programů v kontextu prevence diváckého násilí:

- **Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy** spolupracuje na koordinaci problematiky prevence rizikového chování s dalšími rezorty (MZ, MV, MPSV, MO a další). Další spolupráce funguje například s Republikovým výborem pro prevenci kriminality, orgány a institucemi na úrovni obcí a krajů (poradenská pracoviště, vzdělávací a metodické služby v primární prevenci, nestátní organizace, výzkumná pracoviště, atd.) Hlavním nástrojem pro realizaci koordinace preventivních programů a opatření je zde vždy časově a plánovitě v specifikovaná strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti MŠMT.
- **Republikový výbor pro prevenci kriminality** podléhá resortu MV. Cílem výboru je spoluvytvářet preventivní politiku vlády ve vztahu k obecné kriminalitě a kooperaci s jednotlivými resorty, zastoupených v tomto výboru. Strategii prevence kriminality v ČR vytváří MV, kde je vymezen systém prevence kriminality a role jednotlivých resortů.
- **Krajský školský koordinátor prevence** podporuje na úrovni obcí a krajů například ředitele škol, školní metodiky prevence a metodiky prevence v PPP. Krajsští koordinátoři prevence jsou součástí Asociace krajských školských koordinátorů prevence.
- **Manažer/Koordinátor prevence kriminality** se věnuje tvorbě koncepčních materiálů a programů prevence kriminality na úrovni obcí a krajů. Jeho dalším posláním je medializovat danou problematiku a zajišťovat informační činnost.
- **Školní metodik prevence** je jedním z pracovníků školy, který má na starosti koordinaci, metodické, informační a poradenské činnosti v rámci realizace preventivních programů. Na úrovni koordinačního systému prevence spolupracuje s řadovými pedagogy, výchovnými poradci, školním psychologem, speciálním pedagogem a dalšími subjekty na úrovni obcí a krajů. **Činnost metodika prevence je upravena ve**

vyhláše č. 116/2011 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Vhodné podmínky pro působnost metodika prevence, zajišťuje také daný ředitel školy, který má na starosti kontrolu, realizaci a začlenění školských preventivních programů do učebních osnov školy. Konkrétní spolupráce s metodikem prevence potom probíhá i na úrovni třídního učitele. O specifickou prevenci rizikového chování a specifické preventivní programy se stará metodik prevence v PPP (DOLEŽALOVÁ, 2012, s. 75-80).

Minimální preventivní program (MPP)

MPP, jehož náležitosti jsou upraveny v metodickém pokynu MŠMT - k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, lze považovat za soubor konkrétních preventivních aktivit dané školy. Při tvorbě těchto programů musíme dbát na kulturní, sociální a politické okolnosti, strukturu školy a na další specifika oblasti, ve které bude MPP působit. Cílem MPP je bránit nebo snižovat výskyt rizikového chování a to pomocí činností, které směřují k výchově žáků ke zdravotnímu životnímu stylu, k pozitivnímu osobnostnímu a sociálnímu rozvoji, k podpoře jejich komunikačních dovedností atd. MPP využívá vlastní aktivity žáků, pestré formy preventivní práce s žáky, spolupráci s celým pedagogickým sborem či s rodiči dětí. Při tvorbě MPP bychom měli dbát na jasnou charakteristiku školy, její materiální, finanční a organizační schopnosti, na stanovení krátkodobých a dlouhodobých cílů, na vytvoření konkrétních preventivních aktivit pro jednotlivé cílové skupiny a v neposlední řadě evaluovat, kriticky zhodnotit fungování celého programu a jeho dílčích částí. Ostatně MPP podléhá kontrole České školní inspekce a jeho vyhodnocení je součástí výroční zprávy školy. MPP je zpravidla zpracován na období jednoho školního roku a zodpovídá za něj školní metodiky prevence.

MPP by se vedle obecného preventivního přístupu měl podle zhodnocení potřeb školy, zaměřit také na níže uvedené sociálně patologické jevy a rizikové chování:

- Násilí, šikanování, extrémní projevy agrese;
- Záškoláctví;

- Kriminalita, delikvence, vandalismus;
- **Xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus;**
- Užívání návykových látek (včetně alkoholu, tabáku, medikamentů);
- Netolismus (virtuální drogy) – počítače, televize, hry;
- Gambling (patologické hráčství);
- **Divácké násilí;**
- Sexuální rizikové chování;
- Syndrom týraných a zneužívaných dětí;
- Poruchy příjmu potravy a nezdravý životní styl;
- Sekty a sociálně patologická náboženská hnutí;
- Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě (PRAŽSKÉ CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE, 2010, MIOVSKÝ, SKÁCELOVÁ, ČABLOVÁ, 2012, s. 83-86);

V kontextu působnosti metodika prevence a realizace MPP, PROCHÁZKA (2012, s. 128-131) zmiňuje také možný prostor pro působení sociálního pedagoga, jako dalšího aktéra na poli primární školní prevence, který by měl systematicky disponovat hlubší teoretickou a praktickou znalostí specifik různých typů rizikového chování. Jeho potenciál vidí například v organizování vzdělávacích kurzů a výcviků pro učitele v rámci prevence specifických sociálně patologických jevů. Sociální pedagog může být také nositelem příkladů dobré praxe z jeho profese působnosti, dokáže prosazovat klíčová témata prevence apod. Výše uvedený autor ve svém výzkumu došel k závěru, že pro žáky je zajímavější vést dialog na určité téma prevence s externími pracovníky školy, například právě s „nezaujatým“ sociálním pedagogem, s příslušníkem Policie ČR nebo s konkrétní pozvanou osobou, které se daný příběh/téma týká, než s běžnými pedagogy, se kterými se žáci setkávají prakticky denně při plnění školních povinností.

„Tak jako speciální pedagog může pomoci řešit situaci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, jako školní psycholog může fungovat jako relativně nezávislý supervizor, terapeut, poradce a lektor, tak sociální pedagog může pomáhat škole překlenout rozdíly u dětí z různých sociálních prostředí, dovede reagovat na specifika žáků z různých sociálních skupin, odpovědět na výskyt nežádoucího rizikového chování

a zapojovat se do preventivních a intervenčních programů a opatření“ (PROCHÁZKA, 2012, s. 132).

V této souvislosti CHARVÁR, JURYSTOVÁ A MIOVSKÝ (2012, s. 103-104), neškolní pracovníky označují jako intermediátoři, kteří se do problematiky primární školní prevence angažují spíše v rámci specializace jejich původní profese (speciální pedagog, sociální pedagog, sociální pracovník, experti na danou problematiku, externí organizace apod.). Pokud se tedy škola o realizaci preventivních aktivit nezajímá jen svépomocí, může využít služby výše uvedených.

Důležitou rolí všech pracovníků na platformě primární ale i další úrovně prevence, sehrává také úroveň a kvalita jejich vzdělání. *„Po odborné stránce by měl každý profesionál působící v primární prevenci vykazovat specifické znalosti, dovednosti a způsobilosti“.* Pracovník by neměl být zaměřen pouze na jeden typ rizikového chování, nýbrž disponovat alespoň všeobecnými znalostmi jednotlivých forem rizikového chování. V praxi je například kladen důraz na standardy odborné způsobilosti (externí poskytovatelé programů primární prevence, zejména z oblasti neziskového sektoru), důraz na dílčí kurzy konkrétních typů či projevů rizikového chování v kontextu celoživotního vzdělávání, dodržování etického kodexu nebo zákonných předpisů (např. Zákon o sociálních službách). V neposlední řadě by se nemělo zapomenout také na jejich důkladnou supervizi (JURYSTOVÁ, CHARVÁT, 2012, s. 161-164, CHARVÁR, JURYSTOVÁ A MIOVSKÝ, 2012, s. 103-104).

V souvislosti s primární školní prevencí bychom mohli zmínit i tři základní okruhy vzdělávání žáků a studentů na školách. Vzdělávání občanského rázu a zaměření, které má jasný cíl, a to vychovat z lidí dobré občany. Dalším okruhem vzdělávání je porozumět principům práva a jeho uplatnění (vzdělání v právu). Třetím prvkem je morální vzdělávání, tedy naučit děti morálním rozhodnutí, vytvářet si stanoviska k rizikovým typům chování atd. Tyto základní pilíře tvoří jakési minimum pro prevenci jakékoliv predelikventního a delikventního chování dětí. Učí je uvědomit si následky jejich potencionálního negativního chování a v neposlední řadě je připravuje na setkání s kriminalitou jiných lidí (MATOUŠEK, KROFTOVÁ, 2003, s. 273-275). Zejména vzdělávání v oblasti práva a kriminologie, shledávám u žáků a studentů jako jeden z klíčových přístupů v rámci prevence diváckého násilí.

Vybrané efektivní a neefektivní prvky v kontextu primární školní prevence:

Efektivní (+)

- **Definice rizikového chování, cílové skupiny a jejích potřeb**
- **Komplexnost preventivních programů**
- **Koordinovaná spolupráce s různými institucemi**
- **Dlouhodobá a nepřetržitá práce s dětmi a jejich sociálním prostředím**
- **Provázanost preventivních programů**
- **Včasný začátek preventivních aktivit (předškolní věk)**
- **Práce v malých skupinkách (interakce, dialog, kruhové uspořádání)**
- **Aktivizace účastníků, cílové skupiny**
- **Využití peer programů - skrze vlivného člena skupiny, kolektivu, se pozitivně snažíme ovlivnit další jedince.**
- **Nabídka pozitivních alternativ k rizikovému chování**
- **Orientovat se nejen na informovanost, ale také na posílení schopnosti čelit sociálně patologickým jevům (asertivita, sebevědomí, sociální komunikace)**
- **Jasně daná metodika preventivních programů, kompetentnost a adekvátní vzdělání lektorů, vymezení témat a pravidel, shrnující závěr**
- **Evaluace preventivních programů**

Neefektivní (-)

- **Preventivní programy předávající pouze informace (pasivní vstřebávání)**
- **Varovné slogany a odstrašující příklady, zastrašování**
- **Moralizování**
- **Jednorázové programy bez návaznosti a intenzity**
- **Preventivní programy neodpovídající potřebám cílové skupiny (věk, časoprostorová realizace, nereálné cíle)**
- **Nezkušenost a nekompetentnost lektora**
- **Setrvačnost, zastaralost, neaktuálnost preventivních programů**
- **Nulová tolerance rizikového chování - tvrdé tresty, vylučování ze školy, plošné testování, kontroly a jiné represivní aktivity (MARTANOVÁ, 2014c).**

Jako (sociální) pedagogové bychom si měli všimnout chování a projevu jednotlivých žáků potažmo studentských skupin ve školním prostředí. LEBEDA (2013, s. 51-58) v kontextu prevence extremismu a diváckého násilí, se doporučuje zaměřit na následující znaky chování studentů a zároveň poskytuje hned několik doporučení:

- **Namátkově kontrolovat sešity studentů** (kreslení znaků a symbolik)²⁰
- **Analyzovat vystupování žáka** (popírání holocaustu, projevy rasismu, militantnosti, agresivita)
- **Sledovat image žáka a jeho styl oblečení** (krátký sestřih, značkové oblečení Lonsdale, Everlast, Thor Steinar, letecká bunda Bomber, „rebelské“ kukly, bílé tkaničky v černých botách (Martens) - značící příslušnost k čisté rase, natisknuté, našité symboly a znaky - Anti-Antifa, White Pride atd.)
- **Spolupracovat se školským IT správcem** (surfování na internetu v hodinách informatiky, kontrola historie prohlížeče)
- **Všimnout si výběru hudby a literatury** (Agressive 95, Zášť 88, Vlajka, Landser, Skrewdiver, zájem o Třetí říši, Turnerovy zápisky, runová písma, organizace Combat 18, Blood and Honour a dalších okruhy tematiky)
- **Pozorovat další abnormality** (zájem o bojové sporty, chuligánství, podlitiny a hematomy na těle, které mohou souviset s bitkami, časté a opakované absence v souvislosti s konáním fotbalových zápasů atd.)

Co dále dělat:

- **Proškolit všechny pracovníky školy** (pedagogové, metodici prevence, lektori, řadový zaměstnanci)
- **Proškolit pracovníky na úřadech** (koordinátoři prevence kriminality, zřizovatelé škol, pracovníci MŠMT)
- **Doplnit výuku na školách o** (extremismus, subkulturní hnutí, menšiny, problematiku 2. světové války - dějepis, občanská výchova, filmy, zájezdy - Osvětim, Terezín, Lidice, pracovní tábory z období komunismus atd.)²¹
- **K žákům volit zvláštní přístup** (být citlivý, nezastrašovat, neškatulkovat, nebát se mluvit o problematice extremismu, upozorňovat na skutečnost, že minulost se opakuje, poukazovat na události v historii, ale také přiznat mladým lidem právo na protest a shromáždění)
- **Spolupracovat s rodiči** (rodiče by měli být informováni, co jejich dítě dělá, rodiče mohou své dítě podporovat v negativních činnostech, nechtějí vědět o jeho aktivitách nebo problematiku zlehčují)

²⁰ Viz. Příloha č. 4

²¹ Nejen školními preventivními aktivitami se zabývá například Imperativ o.s. viz. Příloha č. 5

4 Sociálně pedagogická východiska k cílové skupině fotbalových fanoušků

Další a poslední velká teoretická kapitola se bude věnovat konkrétnějším, řekl bych přímým přístupům k cílové skupině fotbalových fanoušků, ultras potažmo subkultuře chuligánů. Tyto vztahy k fanouškům se budou opírat o sociální práci, sociální pedagogiku a jim příbuzným vědeckým disciplínám, tudíž práce s fotbalovými fanoušky není postavena pouze na činnosti dvou výše uvedených disciplín, ale těží z multidisciplinarity dalších vědních oborů.

Podle SVEŘEPY (2004) a SMOLÍKA (2007) by se v tomto kontextu měly uplatňovat přístupy **prevence** diváckého násilí a sociální prevence²², které tvoří další důležitou platformu práce s fotbalovými fanoušky, vedle opatření **technických** (výstavba nových moderních stadionů, revitalizace těch starších, odstranění plotů, stresujících a frustrujících bariér), **represivních** (legislativa, policejní zákroky) a v neposlední řadě **organizačních** opatření (prodej vstupenky, zkvalitnění pořadatelské služby (stewarding), specifická organizovanost na větších fotbalových událostí typů MS, ME, veškeré služby na stadionech atd.). Principy prevence směřující k fotbalovým fanouškům, jsou již přes dvacet let uplatňovány zejména v Německu, kde jsou preventivní aktivity tohoto rázu součástí i Národních programových koncepcí. Na druhou stranu represivní část přístupu k fotbalovým fanouškům, je typická například pro Anglii. Situaci na našem území Sveřepa v roce 2004 popisuje jako charakteristicky vybočující, kde se uplatňovaly spíše zastaralé segregáčnické přístupy k fotbalovým fanouškům a chuligánům.²³

Dneska však můžeme být svědky toho, že se naše opatření proti diváckému násilí ubírají, podobně jako v Anglii, bohužel hlavně tím represivním směrem a preventivní větev je u nás prakticky neuplatňována.

²² Sociální prevence se v tomto případě snaží o překonání bariér kolem skupin divácko-fanouškovské obce, hlavně chuligánů a řeší problémy přímo v jejich kořenech.

²³ V této souvislosti Sveřepa také zmiňuje, že moderní model zvládnutí fotbalového násilí, by měl zahrnovat jednak tvrdou a rychlou represii, tak i kvalitní sociální prevenci.

4.1 Sociálně-pedagogické přístupy k fotbalovým fanouškům

Nejenom sociálně pedagogické přístupy, ale i metody a formy sociálně práce k fotbalovým fanouškům, si v této podkapitole představíme. Na klientelu fotbalového fanouškovského prostředí se můžeme z pohledu výše uvedených disciplín dívat jako na jedince, skupinu (diváci, fanoušci, supporters, ultras, hooligans, subkultura) či komunitu (divácká, zájmová, subkulturní). Jejich společnými znaky je bezesporu sport (fotbal), přízeň k určitému klubu, specifický životní styl a aktivity, ale i vyhledávání intenzivnějších emocionálních zážitků (včetně násilí), které nemusí nabízet každodenní život (SVERĚPA, 2004).

ČECHLOVSKÝ (2009 s. 116-119) věnuje pozornost zejména níže uvedeným formám pedagogicko-sociální práce a jejich konkrétní využitelnosti směrem k fotbalovým fanouškům:

Streetwork

Streetwork neboli terénní práce má v tomto případě za úkol zmapovat strukturu konkrétních fanouškovských skupin v daném klubu, lokalitě či regionu. Sociální pracovník/sociální pedagog (dále jen pracovník) tedy navazuje s těmito specifickými jedinci, skupinami kontakt, sbírá jejich anamnestické údaje, zachycuje jejich způsob trávení volného času, aktivity, zejména takovým způsobem, že se pohybuje v jejich přirozeném prostředí, aktivně se účastní jak domácích, tak venkovních utkání a postupně se snaží fanouškům nabídnout konkrétní službu a vytvořit tak hlubší spolupráci (fanprojekt, nízkoprahové zařízení, nekomerční volnočasové aktivit, poradenství atd.). Práce s fotbalovými fanoušky má v tomto případě dlouhodobý charakter.

„Streetworker se zabývá řešením problémů těchto skupin, ne problémů, které svým jednáním způsobují společnosti“ (SMOLÍK, 2006, s. 75).

Krizová či situační intervence

Pracovník se zde zabývá zátěžovými situacemi, jako je například zatčení fanouška, úraz či úmrtí fanouška, popřípadě se angažuje v situacích, které jsou doprovázeny zvýšenou dávkou agrese a násilí. Pracovník se tedy staví do pozice jakési

neutrální osoby (zprostředkovatele řešení konfliktu), který napomáhá s vyjednáváním a snaží se mírnit či vyřešit vzniklé potíže, konflikty a krize. Tuto úlohu a činnost si nesmíme plést s pozicí antikonfliktního týmu, který je tvořen z příslušníků policie. Krizovou a situační intervencí by měl ideálně vykonávat někdo, kdo je po odborné stránce kvalifikovaný tuto činnost vykonávat, je součástí určitého fanouškovského projektu či je s tímto subjektem alespoň v kontaktu a disponuje určitou dávnou respektu u fanoušků, s nimiž v těchto situacích spolupracuje a jimž poskytuje pomoc.

Poradenství

Poradenství je pracovníkem poskytováno nejen v souvislosti s fotbalovým, fanouškovským prostředím, například v rizikových situacích, ale i v každodenních životních situacích, se kterými se fanoušek obtížně vyrovnává (rodinné a vztahové problémy, zadluženost, ztráta bydlení, trestně-právní záležitosti, ztráta zaměstnání a podobné problémy).²⁴

Individuální a skupinová práce

„Sociální pracovník dbá na podporu a rozvoj skryté tvořivosti, sociální dovednosti a pozitivních postojů fanouška či jeho skupiny, posilování aktivit individuálních iniciativ, motivace k odpovědnosti celé fanouškovské skupiny i jednotlivců, opatření a podpora ke stabilizaci fanouškovské skupiny apod.“ (ČECHLOVSKÝ, 2009 s. 116-119, KRYŠTOF, 2014, s. 49).

Tyto metody a formy sociálně-pedagogické práce s fotbalovými fanoušky, zastřešuje zpravidla tzv. **fanprojekt**, ve kterém může pracovat odborník (sociální pracovník, sociální pedagog), který zastává zejména pozici fankouče (fancoach) nebo terénního pracovníka (steerworker)²⁵, ale i třeba z odborného hlediska laik (respektovaný aktivní fanoušek). Ovšem kombinaci těchto dvou pozic, lze považovat za ideální model (SMOLÍK, 2006, s. 72).

²⁴ Zkušenosti z Německa ukazují, že fanoušci, kteří patří mezi problémové, mají i své vlastní osobní problémy a kdo má problém, má také mnohem častěji sklony problémy vytvářet (KASAL, 2006, s. 268).

²⁵ Z odborného a organizačního hlediska, bychom mohli ve fungování fanprojektu nalézt i široké zastoupení rolí andragoga, například v otázkách skladby a vzdělávání personálu: trenér, kouč, tutor, mentor, moderátor, facilitátor, konzultant, metodik, manažer.

Specifikum a profilové vymezení sociálního pracovníka/sociálního pedagoga

Jestliže se někdo rozhodne pracovat s fotbalovými fanoušky v rámci určité sociální služby, musí se připravit, že ho čeká nelehký úkol. Potencionální pracovník by měl v první řadě disponovat určitou odbornou způsobilostí, která se bude moci opřít o právní legislativu.²⁶ Další velice důležitou kompetencí pracovníka, je znalost fanoušků, sportovního (fotbalového) a fanouškovského prostředí, zákonitosti jejich přirozeného světa, znalost potřeb fanoušků, terminologie a jejich slang, aktivit a v neposlední řadě dokázat porozumět vzorcům chování této cílové skupiny. Pracovník je tedy schopen odlišit a strukturalizovat jednotlivé divácko-fanouškovské, násilné, nenásilné skupiny. Toho dosáhne neustálou komunikací a kontaktem s fanoušky a jejich prostředím, sledováním jeho vývoje a prohlubováním znalostí v tomto specifickém světě (KASAL, 2006, s. 266-272).

Za neméně důležitou oblast můžeme považovat osobnostní stránku samotného pracovníka. Pracovník by měl k fanouškům zaujmout nehodnotící, objektivní přístup, být vstřícný, komunikativní, znát svou roli a stále jí objasňovat (být nezávislý k požadavkům klubu a jiným institucím), dokázat působit důvěryhodně (ctít zásadu anonymity fanoušků), nebát se pracovat s mladými lidmi, nebát se stanout před nebezpečnými situacemi, disponovat vůlí prosazovat pozitivní fandovství, příznivou atmosféru ve skupině, maximální identifikaci s klubem, konstruktivní komunikaci s policií, médií, veřejností či klubem (naopak přesvědčit ty, co spolupráci odmítají, dekriminalizovat fanoušky v očích médií a veřejnosti) a v neposlední řadě hájit práva a zájmy fanoušků a stát na jejich straně. Ideálně zapůsobí to, když pracovník je sám aktivním fanouškem a pochází z jejich řad. Koneckonců, pracovník také nesmí zapomenout na svou vizáž, například styl oblékání (KASAL, 2006, s. 266-272, SMOLÍK, 2006, s. 72-75).

Fanprojekty

Pokud fanouškovský projekt disponuje standardními (německými) náležitostmi, které si popíšeme v následujících řádcích, lze ho považovat za jakousi sociální službu, která je určena primárně fanouškům daného klubu, mladým fanouškům se sklonem k násilnému chování, dětem a neorganizované mládeži z určité lokality, která může být

²⁶ Např. Zákon o sociálních službách, Zákon o pedagogických pracovnících.

ovlivněna sportem (fotbalem), fanouškovstvím potažmo jim společným rizikovým chováním. Tudíž z důvodu specifčnosti a pestrosti klientely, na kterou se fanprojekt orientuje, dostává tato služba mnohdy nálepku měkké formy sociální práce s mládeží, jejímž cílem je preventivně působit proti násilnostem, výtržnostem, rasistickým a xenofobním projevům, spojené s fotbalovým prostředím. Dále pozitivně napomáhat zvyšovat sebevědomé chování fanoušků, podporovat seberegulaci uvnitř fanouškovské scény, motivovat jednotlivce k osvojování si vlastní odpovědnosti, pomoc mladistvým při hledání jejich osobní identity, usměrňovat zájmy rizikových fanoušků, poskytovat poradenství, vytvářet pozitivní atmosféru v samotných divácko-fanouškovských skupinách a v neposlední řadě vytvářet dobré a kvalitní vztahy mezi klubem a jeho příznivci. V konkrétní podobě fanprojekt fanouškům poskytuje zázemí, kde mají možnost využít (ne)programové aktivity (stolní fotbálek, televize, hry, internet, vzdělávací akce pro fanoušky, organizování fanouškovských fotbalových turnajů, setkání s jinými fanoušky, pořádání workshopů atd.), ale zejména zde mají fanoušci možnost nalézt prostor pro jejich vlastní aktivity (tvorba choreografií, organizování výjezdů apod.). Zkrátka a dobře efektivně strávit volný čas. Fanprojekt tedy funguje jako určité nízkoprahové zařízení, kde nejčastěji využijeme metodu terénní sociální práce, takže pracovník ve fanprojektu zastává nejen pozici clubworkera, ale také i roli streetworkera (BEDNÁŘOVÁ, 2004, s. 32, ČECHLOVSKÝ, 2009, s. 119, SVEŘEPA, 2004, s. 26-27).

Německé fanprojekty, jako příklad dobré praxe

V Německu jsou fanprojekty na stejné úrovni jako naše NZDM, střediska a kluby pro mládež (u nich Jugendhaus). Počátky fanprojektů v Německu jsou datovány okolo 80. let 20. století. V roce 1993 byl do běhu uveden Národní koncept sportu a bezpečnosti (NKSS) a současně začala fungovat organizace na podporu fanprojektů (KOS), jejíž počátky můžeme vidět rovněž v 80. letech. V tomto momentě zlomu se začali fanprojekty zakládat zejména ve větších městech s početnější fanouškovskou základnou. V těchto projektech pracují tzv. Fanarbeiter, který je placen třetinou klubem, třetinou místní správou a třetinou spolkovou zemí (KASAL, 2006, s. 269, MILO, 2004, s. 84-87).

Příklady a stručný popis německých fanprojektů:

- **Fan-projekt Schalke (založ. 1995) - Schalke 04**

Vyučovací bloky a diskusní semináře na školách na téma rasismus a násilí, pořádání sportovních akcí, turnajů, denní otevřenost fanprojektu, dva projektoví pracovníci, poskytování poradenství např. v otázkách trestního řízení, zákazu vstupu na stadiony, osobní problémy, vlastní prostory pro fanoušky, spolupráce s fankluby fotbalového klubu Schalke 04.

- **Fan-projekt Berlín (založ. 1990) - Herta Berlín**

Organizování turnajů v berlínských čtvrtích, zřízení fanouškovské skupiny pro choreografie, letní a zimní aktivity pro fotbalové, ale i hokejové fanoušky, zahraniční zájezdy, turnaje a široká paleta individuální pomoci a skupinové sociální práce.

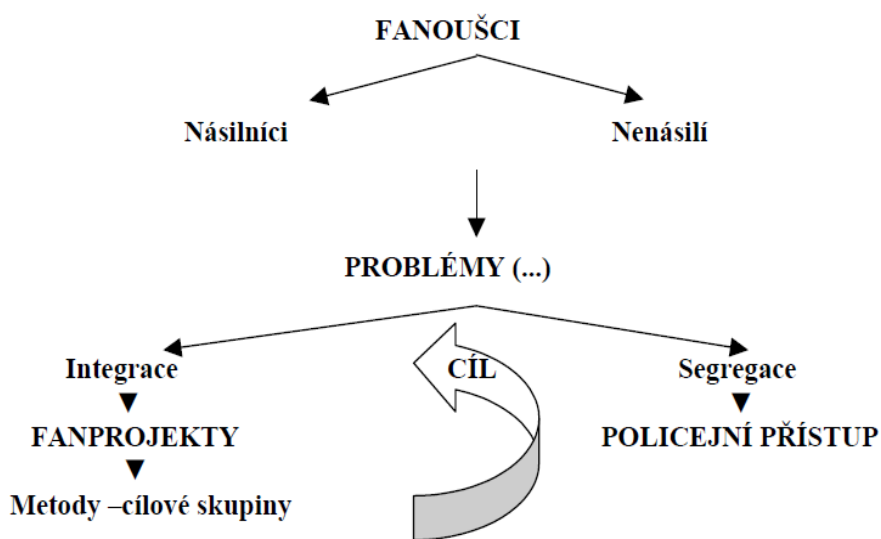
- **Fan-projekt Hamburg (založ. 1983) - HSV Hamburg**

Doprovázení a pomoc fanouškům, orientace na všechny fanoušky včetně dívek a problémových skupin, veškeré aktivity kolem fanouškovského života, zvláštní programy pro mladší 16 let (tematické autobusy při výjezdech, ubytování, které má být snadno financováno z běžného kapesného), organizování turnajů, setkávání fanoušků nebo mezinárodní výměnné pobyty fanoušků.

V Německu je preventivní práce s fotbalovými fanoušky na opravdu profesionální úrovni. Samotné projekty mají morální i finanční podporu ze strany města, fotbalových klubů a dalších státních i nestátních organizací. Příznivci koncepce fanprojektů myslí dlouhodobě a pedagogicky. Podle nich jsou fanprojekty jakýmsi pomyslným mostem v komunikaci a podpoře, protože laická veřejnost někdy nerozumí či nechce rozumět jazyku fanoušků. Například při původním vývoji fanprojektů, německá policie nedokázala rozeznat fanouška a fan/club workera. Fanprojekty se v Německu staly dalším subjektem, který pozitivně motivuje mladé lidi, fanoušky a fanouškovské komunity ke změně jejich přístupu. Fanprojekty bezesporu také přispěly k tomu, že v Německu došlo k zachování ultras scény, která skoro při všech utkáních nabízí masivní spektakulární choreografie včetně pyrotechnických doplňků. Opak

můžeme vidět například v Anglii, kde se vydali hlavně cestou represe, což mělo za následek vytlačení chuligánských skupin ze stadionu, společně s atmosférou v hledištích, došlo ke komercionalizaci fotbalového prostředí a dalším negativním dopadům na fanouškovskou obec. Cílem sociální práce s fanoušky v Německu je tedy ovlivnit jejich chování alespoň tak, aby bylo společensky akceptovatelné. Práce s fotbalovými fanoušky má mladé lidi získat, nikoliv s nimi mluvit shora, pořád jim něco nařizovat, zakazovat. Je to běh na dlouho trať, možná i nekončící proces, u kterého není důležité, jak často se kam vracíme a jak často některé věci opakujeme, ale uvědomit si, že nikdy nedosáhneme změny bez kontaktu s fanoušky (SCHNEIDER a GABRIEL, 2004, s. 55-64, KOS PAPER 11, 2013).

Schéma rozdílu mezi prevencí a represí

ZDROJ: KASAL, 2006, s. 271

4.2 Sociálně-komunikační přístupy k fotbalovým fanouškům

Další podkapitolu, věnovanou rovněž částečně prevenci diváckého násilí, jsem nazval sociálně komunikačními přístupy k fotbalovým fanouškům. První z těchto přístupů bude pozice tzv. **koordinátora styku s fanouškami**, kde na rozdíl od fanprojektů převládá zejména ta komunikační činnost. Pod tuto podkapitolu jsem ukryl i druhý možný přístup v podobě fanouškovských ambasad (**fanambasády**), které mají spíše jakýsi informačně poradenský charakter s možnými prvky metod sociální práce či sociální pedagogiky.

V roce 2011 vydala UEFA brožurku, která obsahuje propracovaný metodický materiál pro ustanovení SLO - Supporter Liaison Officer (**Koordinátor styku s fanouškami** - dále jen „KSF“), nutného pro získání licence pro start v domácích a evropských soutěžích.

KSF lze považovat za jakýsi komunikačně vztahový most mezi fanouškami a klubem. KSF tedy koordinuje a zajišťuje kvalitní komunikační spoj mezi jednotlivými zainteresovanými stranami (fanoušci, klub, národní fotbalová asociace, policie, pořadatelská služba a jiné bezpečnostně-organizační služby, bezpečnostní management klubu atd.).

Cílem ustanovení KSF je vytvořit síť těchto pozic na národní, evropské úrovni, vzájemně sdílet praktické zkušenosti, poskytnout garanci minimálního toku informací mezi klubem a fanouškami a snížit tak možnost, že fanoušci nebudou mít právo vyjádřit se, poznat strukturu a zlepšit organizovanost fanouškovské základy v daném klubu, poskytnout stimuly neorganizovaným klubovým fanouškům, snížit počet násilných konfliktů a zvýšit kvalitu jejich řešení a v neposlední řadě skrze KSF poskytnout efektivní spolupráci mezi klubem a jeho fanoušky v otázkách přijímání lepších konsenzuálních rozhodnutí.

Jako u předešlých přístupů k fotbalovým fanouškům, bude pro pozici KSF logicky přínosem, pokud dotyčná výkonná osoba bude disponovat důvěryhodností, spolehlivostí a být respektovaná a akceptovaná všemi stranami (klubem i fanoušky). KSF je poté ideálně zaměstnán klubem, buďto na částečný či plný úvazek (v nižších soutěžích a menších klubech může sloužit jako dobrovolník). Pokud však klub nevybere vhodného KSF (nejlépe z řad fanoušků), může improvizovat a vybrat patřičnou osobu ze zaměstnanců klubu, která bude zastupovat tuto pozici. Ta však by měla být

obeznámena se situací na klubové fanouškovské scéně, cestovat s fanouškami při výjezdech a být s nimi po čas zápasu na tribuně. V praxi se však ukázalo, že tuto pozici vykonávali například bývalý hráči klubu, bezpečnostní manažeři klubu, zástupci komunikace pro komerční záležitosti klubu či jiné nekompetentní a zejména nedůvěryhodné a fanouškami nerespektované osoby, což vedle k jejich následné rezignaci na tuto pozici.

Náplň práce KSF:

V základní rovině:

- Rovnoměrně zastupovat zájmy hlavních zainteresovaných stran (klub a jeho fanoušci);
- Sloužit jako komunikátor a mediátor preventivně řešícího možné problémy;
- Vyměňovat zkušenosti mezi dalšími subjekty (policie, fotbalové asociace, pořadatelská služba, ostatní KSF) a učit se jeden od druhého;

Mimo zápas:

- Organizovat nebo navštěvovat srazy fanoušků, kde je bude informovat o novinkách a událostech v klubu, případně vyslechnout jejich názory a žádosti;
- Inicjuje střetnutí mezi fanoušky a zástupci klubu (hráči, trenéři, funkcionáři) potažmo zástupci jiných institucí (policie, státní, samosprávné orgány apod.), s cílem si vzájemně prodiskutovat názory a objasnit si své pozice;
- Organizovat akce pro fanoušky;
- Aktivně se zúčastňovat diskuzí na různých fanouškovských stránkách a sociálních sítích;
- Spolupracovat s představiteli médií, za účelem objektivního vykreslení událostí, každodenní práce KSF a samotných aktivit fanoušků;

- Kontaktovat KSF klubu, se kterým se odehraje nejbližší vzájemný zápas, s cílem výměny informací důležitých pro fanoušky a případné preventivní eliminaci negativních nálad;

V den zápasu:

- Být přítomný mezi fanoušky;
- Pozitivně působit na povzbuzování svého klubu a snažit se eliminovat jakékoli tendence směřující k projevení se negativních nálad nebo násilí;
- Účastnit se předzápasového a zápasového meetingu s bezpečnostními složkami a informovat je o aktuálním stavu a náladách fanoušků;
- Po zápase vyhodnotit jakoukoliv stížnost ze strany fanoušků, kteří navštívili zápas, snažit se analyzovat jejich důvody, jako i příčiny ostatních problémů související s daným zápasem;

Cílové skupiny, s nimiž se KSF dostává do kontaktu:

Cílové skupiny fanoušků, s nimiž se KSF dostává do kontaktu:

Závěrem by měl KSF mimo jiné disponovat zkušenostmi a pozitivním vedením lidí, znalostmi a kontakty s klíčovými skupinami fanoušků nejen na klubové úrovni, odbornou kvalifikací potažmo akademickým titulem, základními vědomostmi z oblasti pedagogiky, psychologie a sociologie, týkající se skupinové dynamiky a styku s lidmi, dále komunikačními schopnostmi, znalostí anglického jazyka v případě mezinárodního setkání, politickou neutralitou, vysokým stupněm loajality a motivace, schopností vést rozhovory a být asertivní, disponovat časovou flexibilitou včetně víkendů a dalšími podobnými profesními kompetencemi a osobními vlastnostmi a atributy (KOORDINÁTOR STYKU S FANOUŠKAMI, 2011, s. 4-12).

Fan-Ambasády²⁷

Další z řad jiných, nerepresivních přístupů k fotbalovým fanouškům jsou fanouškovská „velvyslanectví“ tzv. fans embassies, která poskytují fanouškům zejména poradensko-informační služby při mezinárodních sportovních akcích (MS, ME - EURO, Olympiády atd.) přímo v dané zemi konání. Fanambasády jsou zakládány buďto samotnými fanoušky (Anglie), specializovanými sociálními pracovníky, zkušenými nadšenci (Německo) nebo kombinací těchto dvou variant (v minulosti například naše fanouškovské ambasády pod projektem Czech Fan Embassy). Koncepce fanambasád a jejich pracovníci mají za úkol poskytnout fanouškovi v cizině všechny potřebné informace související s konáním daného zápasu nebo celého šampionátu, popřípadě mu zprostředkovat pomoc při řešení potencionálních problémů. Pracovník fanambasády či pracovník mobilní fanambasády (situována do míst, kde dochází k největšímu shromáždění cílových skupin fanoušků), musí tedy disponovat znalostmi dané země (stravování, ubytování, místní veřejná doprava, integrovaný záchranný systém - policie, hasiči, nemocnice, místní předpisy, zákony a vyhlášky města a celé země, reálné-oficiální ambasády, zvyky a tradice), informacemi ohledně dané akce (vstupenky, program turnaje), znalostí cizího jazyka a v neposlední řadě kultur svých i zahraničních fanoušků (JINDROVÁ, SMOLÍK, 2009, s. 119-126, MILES, 2004, s. 65-71).

²⁷ V kontextu celonárodního fanouškovství lze zmínit i již neaktivní projekt Vlajkonoši.cz, který měl za cíl sdružovat a organizovat fanouškovský support zpravidla na zápasech české fotbalové reprezentace. Činnost tohoto projektu bohužel skončila i díky neshodám v osobních mezilidských vztazích jednotlivých fans, kteří se na projektu podíleli.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Metodologie

Zkoumání problematiky diváckého násilí, sportovního/fotbalového fanouškovství a chuligánství má svá kvantitativní a kvalitativní specifika. Kvantitativní výzkum použijeme zpravidla tehdy, když chceme získat méně informací od co nejvíce respondentů. V kontextu výzkumu výše uvedených jevů, tuto metodu použijeme v praxi hlavně za pomoci formy dotazníkového šetření nebo pozorování, na oblast respondentů ze skupin diváků, fanoušků potažmo ultras, tedy jednoduše řečeno na vzorek, který je víceméně snadno dostupný a ochotný poskytovat informace. U opačného přístupu, tedy u kvalitativní metody výzkumu, dáváme přednost zúčastněnému pozorování, nestandardizovaným rozhovorům nebo analýze obsahových dokumentů (studium fanouškovských časopisů - fanziny a dalších obdobných dokumentů). V tomto případě získáme více informací od malého počtu respondentů. Poslední ze jmenovaných forem výzkumu je dobré použít v souvislosti s výše uvedenými jevy tehdy, pokud chceme hlouběji porozumět dané dílčí problematice a kde našim vzorkem jsou spíše nesdílní, ojediněle dostupní až unikátní respondenti. Řeč je například o fotbalových chuligánech (SMOLÍK, 2004, s. 7-11).

5.1 Cíle výzkumného šetření

Záměrem výzkumného šetření a celkově praktické části této práce je v obecném slova smyslu přinést do řešení problematiky diváckého násilí potažmo fotbalového chuligánství, pokud možno nové poznatky, názorové pohledy a v neposlední řadě dát společnosti podnět k zamyšlení se nad zkoumaným fenoménem. V užším slova smyslu se praktická část snaží o odklon od represivních přístupů směrem k sportovním fanouškům, o zachování fanouškovské nezávislosti a o možné nastavení efektivní spolupráce s fanoušky tím, že se nezaměřuje na již zaběhnutý, někdy i neefektivní až kontraproduktivní model represivních opatření, ale naopak svoji pozornost v nejužším slova smyslu upíná na jakési „alternativní“ přístupy k fotbalovým fanouškům (například sociálně-pedagogická činnost), ve kterých vidí autor této práce velký potenciál. Zpracováním takto specifického výzkumného šetření je velkým přínosem i pro

samotného autora, který se dané problematice věnuje nejen v rámci studijních aktivit, nýbrž také ve svém volném čase. Získané informace a postřehy bude autor aplikovat do projektů na poli sportovního (fotbalového) fanouškovství, kterým se momentálně věnuje a v budoucnosti hodlá nadále věnovat.

5.2 Výběr výzkumné vzorku

Výběr respondentů a složení výzkumného vzorku mělo za cíl kopírovat subjekty, aktéry, kteří mají k sociálně-pedagogické práci s fotbalovými fanoušky asi nejbližší. Nehledě na to pokud by tato specifická sociálně vědní oblast byla u nás dříve či později rozšířena, jako například na západ od nás, tento okruh respondentů, včetně jejich specifické oblasti působnosti, by se stal jakousi platformou pro vznik sociálně-pedagogické práce s fotbalovými fanoušky v České republice.

Respondenty jsem tedy vybíral a sháněl sám, na základě potřebnosti a zaměření této práce, na základě mých znalostí a zkušeností ve zkoumané problematice a na základě mých osobních možností a dovedností. Jednotlivé respondenty jsem kontaktoval telefonicky nebo emailem a skoro od všech jsem obdržel pozitivní ochotu osobního setkání. Samotný sběr dat se uskutečnil v časovém období (říjen - prosinec, 2014). Výzkumný vzorek tedy ve finále dostal následující podobu.

5.3 Profily respondentů

Mgr. Tomáš Čarnogurský

- **zakladatel fanprojektu Slovan Liberec**
- **manažer marketingu a komunikace FC Slovan Liberec**

Způsob sběru dat: rozhovor/osobní setkání v Liberci

IMPERATIV o. s.

Bc. Pavel Reich

- **Externí lektor Imperativ o. s.**
- **Preventivně informační programy na téma divácké násilí**

Způsob sběru dat: rozhovor/osobní setkání v Praze

PMS

Mgr. Martin Jelínek

- **Probační úředník střediska PMS Praha-západ**
- **Aktér na terciární prevenci div. násilí**
- **Odborník na TZV**

Způsob sběru dat: rozhovor/osobní setkání v Praze

YMCA
DIXIE

Mgr. Jiří Horák

- **vedoucí NZDM Dixie, Praha 7**
- **zařízení operující v teritoriu sportovních klubů AC a HC Sparta Praha**

Způsob sběru dat: emailová korespondence

Dvanáctým hráčem jsme my o. s.

- sdružení spartánských fotbalových fanoušků
- ultras aktivity
- interní práce s mladými fanoušky

Způsob sběru dat: **nekontaktní**

5.4 Rozhovory

Jako techniku sběru dat jsem zvolil rozhovor²⁸, který lze podle ZICHA (2009, s. 39) definovat jako „*system verbálního kontaktu mezi tazatelem a dotazovaným s cílem získat informace prostřednictvím otázek, které klade tazatel. Prostřednictvím rozhovoru zkoumáme mínění, názor či postoje lidí.*“

S ohledem na specifičnost zkoumaného tématu a jednotlivých respondentů, jsem jako druh výzkumného rozhovoru zvolil kombinaci standardizovaného, individuálního, měkkého a hloubkového rozhovoru, jejichž vlastnosti můžeme stručně shrnout takto (ZICH, 2009, s. 39-40):

Standardizovaný rozhovor:

Tento druh rozhovoru se používá pro přibližně stejné situace, při kterých je rozhovor uskutečňován za současně přibližně stejných formulací otázek na podobné bázi.²⁹

Individuální rozhovor:

Tento druh rozhovoru se používá nejčastěji společně se standardizovaným přístupem k respondentovi. Jednoduše řečeno tazatel se dostává s dotazovaným do osobní interakce, bez přítomnosti jiných tazatelů.

²⁸ Všechny rozhovory byly zaznamenávány na diktafon (Olympus DM-650).

²⁹ Vzhledem ke složení souboru respondentů tohoto výzkumného šetření, by se dalo hovořit i možnosti využití nestandardizované formy rozhovoru, pro který je typická neformálně volná debata na předem stanovené téma a postupná krystalizace nových otázek.

Měkký rozhovor:

Tento druh rozhovoru má v sobě prvky neformálnosti, důvěrnosti, přátelství či osobní sympatie. Tazatel se může aktivně účastnit na probíraném tématu.

Hlubkový rozhovor:

Při tomto druhu rozhovoru má tazatel připravenou základní strukturu zkoumaného tématu a za intenzivní spolupráce s dotazovaným průběžně vytváří otázky další.

Jelikož paleta respondentů je poměrně pestrá, bude obtížné souborně analyzovat respondenty dohromady. Ačkoliv respondenti mají základní vztah ke zkoumané problematice sice stejný, v konkrétní tematičnosti jejich zaměření dochází k určitým odchýlkám, tudíž je zapotřebí jednotlivá data analyzovat samostatně. To bude učiněno vždy pod jednotlivým rozhovorem.

5.4.1 Rozhovor č. 1 - Mgr. Tomáš Čarnogurský**Skladba otázek:**

1. Ahoj Tomáši, můžeš se prosím na začátek rozhovoru stručně představit?
2. Jak s Tebou fanoušci Slovanu vycházejí, právě v kontextu pozice, kterou v klubu zastupuješ?
3. Kam by ses zařadil podle typologie skupin divácko-fanouškovské obce?
4. Mohl bys čtenářům popsat fungování fanprojektů v Německu, pro další pochopení souvislostí, zejména v kontextu fungování fanprojektu Slovan Liberec?
5. Mohl bys popsat historický vývoj fanprojektu Slovan Liberec, kterého jsi zakladatelem, popřípadě i v souvislosti s jeho fungováním?
6. Jak se postavilo vedení klubu k potřebnosti fanprojektu Slovan Liberec?
7. Jaké pozornosti se dostalo fanprojektu Slovan Liberec při/po jeho vzniku?
8. Na jakou cílovou skupinu se fanprojekt Slovan Liberec zaměřuje, jaké věkové skupiny jsou v něm nejvíce zastoupeny?
9. Jsi v kontaktu s jinými fanprojekty v ČR nebo cizině? Existují vůbec tyto projekty při jiných klubech na našem území?
10. Zaměřuje se fanprojekt Slovan Liberec i na tvrdší jádro fanoušků, například z řad chuligánů, hooltras či radikálnějších, problémovější ultras skupin?
11. Máš zkušenosti i s fungováním fan-ambasád?
12. Jaký máš názor na používání pyrotechniky?

13. Za používání pyrotechniky jsou trestány zejména kluby. Myslíš si, že by se mohli kluby nějakým způsobem semknout a začít proti těmto pokutám bojovat společně a současně vznést určité kolektivní stanovisko, názor, nápad směrem k FAČR, ohledně používání pyrotechniky?
14. Jakou roli hraje tvé vzdělávání v rámci problematiky, kterou se zabýváš?
15. Jak vidíš expanzi koncepce fanprojektů na území ČR?
16. Jaké doporučení bys vznesl, kdyby někdo chtěl založit fanprojekt například při klubu, ke kterému inklinuje?
17. Kam by se podle Tebe měli ubírat řešení problematiky diváckého násilí v ČR? (zahraníční modely, prevence, represe, legislativa, organizační, bezpečnostní opatření, apod.)

1. Ahoj Tomáši, můžeš se prosím na začátek rozhovoru stručně představit?

Ahoj, je mi 32 let, vystudoval jsem sociologii v rámci magisterského studia zaměřeného na veřejnou-sociální politiku. Po studiu jsem nastoupil sem do klubu (FC Slovan Liberec), kde pracuji už nějakých 5 let.

Momentálně zde zastupuji pozici marketingového manažera, kde mám svoji standardní práci, kam spadá vše, co se týče marketingu obecně, než spíše obchodu jako takového. Jedná se o věci, které směřují hlavně k fanouškům, od ceny vstupenek přes pořádání akcí, správu webu, až po propagační předměty a fanshop.

Na základě mého historického působení na fanouškovské scéně, kde jsem byl jeden z aktivních lidí podporující Slovan, zastupuji v klubu nyní již oficiálně pozici Supporters Liaison Officer (SLO), tedy pozici komunikátora, prostředníka mezi fanouškami a klubem. SLO však není moje hlavní pracovní náplň. Tato pozice se spíše bere jako něco, s čímž už ostatní počítají a co vykonávám ve svém volném čase. Z pozice zaměstnance klubu zde mám tedy individuální režim, který vznikl na základě kompromisu, například co se týče výkonu této pozice v průběhu zápasů. Při jejich konání bych se vzhledem k mé hlavní zaměstnanecké pozici zde v klubu, měl teoreticky věnovat právě již zmiňovaným marketingovým záležitostem. Já jsem však po tuto dobu uvolněn a mohu se věnovat fanouškům, tedy pohybovat se mezi nimi, být s nimi v přímém kontaktu při průběhu utkání apod., což je jednak důležitý, abych věděl jejich nejen konkrétní potřeby, ale aby se mě mohli na cokoli zeptat a zároveň, aby mě při výkonu této specifické práce nepovažovali za jakéhosi toho „bafuňáře“ (funkcionáře).

2. Jak s Tebou fanoušci Slovanu vycházejí právě v kontextu pozice, kterou v klubu zastupuješ?

Liší se to. Je tu skupina fanoušků, která se proti tomu určitým způsobem vyhranila, kde hrají roli spíše osobní záležitosti, než aby šlo o princip. Svého času jsme spolu komunikovali bez problémů, i když jsem zastupoval pozici, kterou jsem zastupoval. Nemůžu mluvit za všechny, ale myslím si, že většina fanoušků, řekněme konkrétně náš kotel, přijala moji pozici pozitivně, třeba

z důvodu toho, že mě vidí jako fanouška, který tady v klubu může něco změnit, posunout určité věci jiným směrem než někoho, kdo je mezi ně nasazen z klubu. Nechci to však generalizovat. Postavení, které v klubu mám, však nesmí být zneužíváno. Například ještě předtím než jsem vykonával pozici SLO, jako fanoušek jsem byl aktivně zaangažovaný do aktivit fanoušků Slovanu. Mohl jsem se k těmto věcem vyjadřovat a popřípadě je i nějakým způsobem měnit. Z pozice SLO se však k věcem ohledně našeho fanouškovství mohu stále osobně vyjádřit, ale závěrečná rozhodnutí například jednotlivých skupin v kotli či celku nesmí být moji osobou přímo ovlivněna, což je pro fanoušky nesmírně důležité. Je tu tedy zachována jakási fanouškovská nezávislost a autonomie. Při budování těchto vztahů jsem narážel a někdy i stále narážím, třeba směrem k hráčům, ostatním lidem ve vedení, co se týče objasňování mé role, jelikož mě stále měli zapsaného jako někoho z kotle. Pro příklad mohu uvést některé negativní reakce (choreografie, pokřiky) našich fanoušků směrem ke klubu, trenérům, které jsme u nás zažili a zažíváme. I přestože moje pozice byla několikrát objasňována, někteří se podivovali nad tím, že jsem těmto reakcím nezabránil a musel tak dovnitř klubu celou záležitost vysvětlovat. Tudiž i přes jasně vymezená pole působnosti je tento přístup proti našemu kotli, ale i obecně hostujícím fanouškům někdy v rámci mé pozice některými na snaze zneužívat. Konkrétněji hovořím například o posledním prohrané derby s Jabloncem, kdy byl následně další zápas ve Znojmě prezentován našimi fanoušky transparent, lehce směřující proti našim hráčům. Skrze mě potom vedení vzkazovalo své stanovisko fanouškům a zde právě funguje má role - abych zprostředkoval jejich vzájemné setkání nebo jim alespoň vyřídil to, co si ti druhý o dané věci myslí, to vše v zájmu dalšího neprohlubování sporů. Má role tedy například nespočívá v zakazování výše uvedených transparentů. Tím neříkám, že fanoušci jsou, včetně mě se vším spokojení, ale tímto přístupem je vzájemná komunikace mezi oběma stranami velice usnadněna a efektivně nastavena.

3. Kam by ses zařadil podle typologie skupin divácko-fanouškovské obce?

Než jsem nastoupil do Slovanu, tak bych se zařadil někam mezi supporters-ultras.

4. Mohl bys čtenářům popsat fungování fanprojektů v Německu, pro další pochopení souvislostí, zejména v kontextu fungování fanprojektu Slovan Liberec?

V Německu má práce s fotbalovými fanoušky nejdelší historii (konec 70. let). První náznaky fanprojektů vznikly v Brémách, kde při derby zemřel fanoušek, což zaktivizovalo sociální pracovníky, kteří se začali více věnovat problematice fanouškovství a obecně fotbalovému prostředí.

Dnes jsou tedy tyto přístupy k fotbalovým fanouškům profesionalizovány, existují zde striktní pravidla jak má celá koncepce vypadat a panuje zde důsledné rozdělení dvou pozic, které musí být u každého klubu od první, druhé až po většinou třetí ligu německé Bundesligy, potažmo u klubů nižší soutěže, kde mají

početnější fanouškovskou základnu. V Německu tedy v první řadě rozlišují fanprojekty, což je projekt, který je financován z různých zdrojů, ale nejenom klubem (např. centrálně řízené národní programy apod.), proto, aby klubem fanprojekt nebyl ovlivněn potažmo zrušen. Je to tedy jakýsi sociální projekt, který musí zůstat nezávislý. Tyto formy fanprojektu mají za cíl opravdu tu preventivní práci, streetwork, zpravidla s mladými potencionálně rizikovými fanoušky (např. pomoc fanouškům v situacích typu - hledání školy, zaměstnání, problémy se zákonem, právní poradenství). Zde je nutné vzdělání pracovníků v určité specializaci (sociální práce, sociální pedagogika). Druhá větev pozic funguje také při všech výše označených klubech. Tato další varianta se jmenuje „fanbeauftragte“ (do českého překladu: pověřenec pro fanoušky) - SLO. Zde jsou pracovníci v rámci klubové struktury, placení klubem, kteří mají za úkol zajišťovat komunikaci s fanouškami nejen z kotle ale i s širokou fanouškovskou základnou, zvláště v Německu, kde každý klub má nespočetně mnoho fanklubů. V určitých fázích se jednotlivé větve v Německu prolínají, ale v zásadě se dbá na dodržení jejich hranic.

Hlavně koncepce německých SLO se tady dneska postupně rozšiřuje například v Rakousku, Švýcarsku a blížeji německy mluvícím zemím. Některé podobné projekty, které nekopírovaly úplně standardy německých SLO a fanprojektů, bylo možné vidět i v Holandsku a Belgii, kde větší roli u jejich zakládání sehrála policie, což si já osobně nedovedu představit.

V této souvislosti bych také mohl zmínit některé kroky UEFA, která po nátlaku určitých fanouškovských celoevropských organizací, začala prosazovat minimálně koncepci SLO. U fotbalových klubů, třeba jako u nás funguje tzv. bezpečnostní manažer, který má na starosti bezpečnost a řekněme i jakousi represivní část vztahu s fanouškami. Na rozdíl od Německa zde však nefungují lidé, kteří by měli mít na starost i právě tu komunikační větev. Nemám na mysli jen nějakého tiskového mluvčího, který víceméně dané problematice nerozumí, možná i rozumět nemůže a potom to všechno na jeho bedra padá, nýbrž mám na mysli někoho, kdo bude ideálně pocházet z řad fanoušků, bude mít mezi nimi respekt, je s nimi v přímém kontaktu - jezdí na výjezdy, ví, jaké problémy tam fanoušci zažívají apod. UEFA tedy začala na zřízení této komunikační jednotky tlačit a dneska je to pro kluby jedna z podmínek pro start v evropských soutěžích. Dokonce se tato skutečnost zavedla jako licenční podmínka pro české kluby, ale bohužel se to neplní. Na Slovensku jsou o něco dál, kde alespoň přeložili brožurku (manuál), týkající se tohoto opatření. O relativním fungování či náznamech SLO u nás, vím například u pražských Bohemians či pražských „S“. Dokument týkající se SLO v evropských klubech, k jehož vypracování jsem byl mimo jiné také přizván a následně při jeho vzniku spolupodepsán, je poměrně důsledně zpracován. Obsahuje minimální standardy pro vznik SLO a také deskripci jeho ideálního modelu, říká například: „bezpečnostní manažer nemůže suplovat pozici SLO, protože k němu fanoušci logicky nemohou mít

důvěru. Měl by to být ideálně někdo z jejich řad, kdo ale bude mít i důvěru na té druhé straně, tedy klubu“. V tomto manuálu je zmíněn právě fanprojekt Slovan Liberec, jako příklad toho, jak by šlo danou situaci řešit u menších klubů s takto specifickou fanouškovskou základnou.

5. Mohl bys popsat historický vývoj fanprojektu Slovan Liberec, kterého jsi zakladatelem, popřípadě i v souvislosti s jeho fungováním?

Začátky se datují někdy v roce 2004, kde se v rámci mého studia zaměřuji na problematiku fotbalového fanouškovství, vytvářím si svoji specializaci, v různých seminárních pracích včetně potom těch závěrečných se zabývám zejména tematikou fanprojektů a obecně prací s fotbalovými fanouškami v Německu, odkud jsem načerpal určitou inspiraci.

Tehdy také probíhala větší rekonstrukce stadionu tady na Slovanu a já dostal nápad, že bychom mohli udělat něco i zde ve stylu německých fanprojektů, které jsou ovšem úplně na jiné úrovni. U nás to mělo fungovat na jináčí, řekl bych specifičtější bázi než obyčejný fanklub. Povedlo se mi tedy přesvědčit naše vedení klubu, aby fanouškům poblíž kotle poskytly určité prostory, které fungují dodnes. Kdybychom s tímto projektem přišli až po rekonstrukci stadionu, horko těžko by fanprojekt Slovan Liberec dneska fungoval. Vedle toho jsem jako student doslova „na koleni“ sepsal projekt v rámci podpory prevence kriminality, který byl následně zafinancován a na to konto se podařilo tyto prostory dovybavit různými věcmi (počítač, televize, fotbálek atd.). Jelikož to tedy vše bylo postaveno na vzoru německých fanprojektů, dal se tomu název fanprojekt, ale jednalo se spíše o jakýsi pracovní název, to znamená, že tehdy ještě neexistovalo žádné občanské sdružení, právní entita, která by to celé zaštiťovala.

Co se týče fanouškovské scény, v té době bych asi o našich ultras ještě nemluvil, ale spíše o kreativních aktivních fanoušcích, kteří tedy dostali prostor, zázemí pro tvorbu choreografií a realizaci dalších aktivit, což vyhovoval jak nám-vedení klubu, tak samotným fanouškům. Další aktivita fanprojektu Slovan Liberec se potom moc nevyvíjela. V té době, když jsem byl ještě aktivní fanoušek, tak byl problém sehnat peníze na tento projekt, například na zaměstnance klubu, z toho důvodu, že celý tento koncept bylo těžké někde zařadit. Fanprojekt se tedy zatím nepodařilo dovést do finální podoby, kde by pracovali stabilní kompetentní lidé (sociální pracovníci, sociální pedagogové), nabízeli určité formy sociálních služeb, pořádali by semináře na školách a podobné aktivity pro mládež. Chyběli zde tedy finance a lidé, kteří by byli ochotni fanprojekt vést alespoň na základě vrácení jejich nákladů, které by do fanprojektu investovali, ale zároveň všechno tohle nebyl nějaký velký cíl, jehož jsme museli za každou cenu dosáhnout. Fanprojekt Liberec běží zatím na té základní, ale funkční úrovni, kde má primárně fungovat efektivní komunikace mezi klubem a fanoušky a jim zprostředkovat adekvátní prostory na jejich aktivity.

V září 2007 vzniklo občanské sdružení Fanprojekt Slovan Liberec, což mělo projekt po právní stránce zaštitit a do budoucna fungovat jako platforma pro žádání o určité dotace, granty a vůbec působit formálněji při jakémkoliv vystupování například vůči jiné instituci jako právní entita. Občanské sdružení tedy funguje jako slupka, která hájí zájmy fanoušků Slovanu Liberec.

6. Jak se postavilo vedení klubu k potřebnosti fanprojektu Slovan Liberec?

Klub vyšel vstříc s prostory, ve kterých se neplatí žádný nájem, provozní náklady, zkrátka nic, tudíž víc žádat ani nemůžeme. Při zakládání fanprojektu Slovan Liberec, klub mimo jiné dočasně poskytoval právní záštitu celého projektu, zejména při sepisování žádostí na granty a dotace, do doby než se fanprojekt ocitl pod slupkou vlastního občanského sdružení. Ze strany vedení klubu je však fanprojekt Slovan Liberec podporován i nadále.

7. Jaké pozornosti se dostalo fanprojektu Slovan Liberec při/po jeho vzniku?

I přestože projekt nevykazoval další větší činnost, tak kvůli tomu, že tady nic jiného podobného nebylo, alespoň ve fázi základního fungování, chytli se toho různé státní instituce, ministerstvem vnitra počínaje až fotbalovým svazem konče. Fanprojekt Slovan Liberec zmiňovali, aniž by pro to něco udělali. Nikdo se mě nezeptal, funguje to, nefunguje to, ale víceméně se na tom přiživili s tím, že zde mají další koncepci preventivní práce s fanouškami, tudíž to navenek vypadalo, že se tu něco děje. Moc se mi toto chování nelíbilo, ale způsobilo to, že tyto přístupy k fanouškům vešly alespoň v obecnou známost.

8. Na jakou cílovou skupinu se fanprojekt Slovan Liberec zaměřuje, jaké věkové skupiny jsou v něm nejvíce zastoupeny?

Tou nejzastoupenější skupinou jsou středoškoláci a mladý-dospělý (nejmladší zastoupení okolo 13 let), které bychom pro zjednodušení mohli zařadit v rámci skupin divácko-fanouškovské obce, pod značku ultras a supporters. Na druhou stranu si dokážu představit i širší zaměření, pokud bych byl v tomto směru aktivnější. Mám na mysli například nalákat do fanprojektu více neorganizované mládeže, okolo 15 let věku a nabídnout jim jiné volnočasové využití, než malování choreografií. Je fakt, že sem tam uděláme akci na způsob „nalákat“ tuto cílovou klientelu, ale naráží to ve chvíli, kdy tam mají současní ultras rozdělané své aktivity, tudíž je nemyslitelné tam vodit další lidi. Jednoduše tedy řečeno, náš fanprojekt se zaměřuje na mladé lidi z kotle, jak proto, aby měli zázemí pro své aktivity, taky proto, aby se mohli něčeho pozitivního chytit.

9. Jsi v kontaktu s jinými fanprojekty v ČR nebo cizině? Existují vůbec tyto projekty při jiných klubech na našem území?

O jiných podobných projektech v Čechách v zásadě nevím, určitě je nemůžeme zatím srovnávat s těmi německými. Díky celkem slušné organizovanosti fanoušků Bohemky 1905 vím, že tam nějaký náznak práce s fanouškami existuje. Podobné náznaky, jako mé začátky ve fanprojektu Slovan Liberec jsem ještě zaregistroval kdysi u ostravského Baníku, slezské Opavy a Dynama České Budějovice, ale myslím si, že se nikdy nedostaly do fáze určitého minimálního fungování.

Vyloženě sociálně zaměřené fanprojekty u nás tedy neexistují. Ze své zkušenosti můžu říct, že o těchto možnostech zatím stále málokdo ví. I kdyby se našli lidé, kteří se pohybují okolo fotbalového prostředí a zajímali se o dílčí problematiku práce s fotbalovými fanoušky, vždycky se nesešly všechny faktory, které se měly sejít. Řeč je například o financování, vzdělání patričních lidí, a v neposlední řadě vstřícnost daného klubu potažmo jeho fanoušků. Nabízí se také otázka, jak vysvětlíš například Českým Budějovicím, aby podpořili podobný projekt, když jejich fanouškovská základna je poměrně malá oproti jiným klubům. Dále jak na Spartě prosadíš podobný projekt, když vedení platí nespočetné pokuty za chování některých svých fanoušků a kde se upřednostňuje spíše represe, než jakékoliv jiné přístupy k fanouškům.

Samozřejmě se těmito projekty může někdo věnovat ve svém volném čase, ale aby to mělo určitou profesionální úroveň, je nutné, aby byl dotyčný za svou práci nějakým způsobem ohodnocen. Neříkám, aby nějak zbohatnul, ale aby byl zaplacený za to, že funguje v tomto směru celý den nebo alespoň tak, kdy je potřeba. Když jsem začínal já s fanprojektem, zkoušel jsem, co by šlo, nešlo a ve finále se to hrozně těžko všechno napasovalo do jedné škatulky. Bylo těžké definovat konkrétní sociální službu, i když asi nejbližší to mělo k nízkoprahovému zařízení, volnočasovému centru pro mládež, které ovšem museli splňovat zase opět nespočetné další standardy. Náš fanprojekt tedy neoficiálně může nabízet určité nízkoprahové přístupy k dětem a mládeži, ale zejména naše prostory fungují pro stabilní fanoušky Slovanu, kteří je mohou využívat i mimo konání zápasů. V praxi to vypadá tak, že přístup do těchto prostor má několik důvěryhodných zástupců skupin v kotli, ale většinu času tam s nimi trávím čas i já. Prostory jsou potom v průměru 2-3 v týdnu využívány.

Co se týče zahraniční scény, loni/předloni se náš fanprojekt zúčastnil mezinárodního projektu (ProSupporters), který byl hlavně o výměně informací a zkušeností s fanprojekty z různých zemí (Německo, Rakousko, Polsko, Česká Republika). Šlo vlastně o výměnné stáže, kdy oni navštívili nás a my zase jejich projekty. Výsledkem bylo sepsání závěrečné zprávy o situaci fanprojektů, různá doporučení, jak by se mělo dále postupovat při zavádění těchto projektů atd. V rámci zahraničí mám ohledně fanprojektů dobré kontakty také v Brémách.

10. Zaměřuje se fanprojekt Slovan Liberec i na tvrdší jádro fanoušků, například z řad chuligánů, hooltras či radikálnějších, problémovějších ultras skupin?

Od začátku u nás chuligáni působili spíše mimo kotel a nikdy nebyly cílovou skupinou tohoto projektu, což je takové specifikum našeho fanprojektu Slovan Liberec. Například v Německu však s touto cílovou skupinou některé fanprojekty dokážou pracovat a pracují s ní. Například v případě když má fanoušek/chuligán zákaz vstupu na stadion, dokážou mu nabídnout alternativní program. Hodně také záleží na provázanosti a struktuře jednotlivých skupin v daném kotli. U nás funguje nadskupina Supras Unisono (souhrnný název pro celý kotel), do které

patří jednotlivé skupiny. Mezi ty největší můžu zmínit DBS (Death Boys Slovan), RPL, sCore (Supras Core) atd. Supras Unisono lze tedy považovat za jakousi obdobu slávistické Tribuny Sever. Mimo kotel potom stojí a fungují některé chuligánské skupiny a od minulé sezóny se z kotle vyčlenili asi jedna z nejznámějších supportters/ultras/hooltras skupin Chaotix, kteří jsou těžko zařaditelný. Neznamená to však, že fanprojekt Slovan Liberec s chuligány nechce pracovat pouze z principu, ale jen vychází z místní situace, kterou momentálně můžeme na liberecké fotbalové fanouškovské scéně vidět.

11. Máš zkušenosti i s fungováním fan-ambasád?

Když jsem zakládal fanprojekt Slovan Liberec a byl v kontaktu s německými kolegy, kteří v té době zajišťovali fan-ambasády jak na německé, tak mezinárodní úrovni, měl jsem možnost se dostat v této souvislosti do Portugalska, Německa a Švýcarska při ME a MS. Součástí týmu, co se starali o českou fan-ambasádu (informační pomoc českým fanouškům v zahraničí, pomoc v nouzi), byla také Bára Jindrová, která potom založila sdružení Czech Fan Embassy a snažila se v tomto směru něco dále podnikat. Tento tým byl i na EURO 2012 v Polsku a Ukrajině, bohužel já se tentokrát z pracovních důvodů této výpravy nemohl zúčastnit. S ohledem na přibližně půl roku staré formace, nevím, zda toto sdružení ještě funguje, ale celá tato koncepce se začala logicky aktivizovat až při různých větších akcí-národního, reprezentačního charakteru, jak přímo v souvislosti s konáním těchto akcí, tak při jejich kvalifikačních zápasech, což můžeme možná i očekávat u blížící se ho EURA 2016.

12. Jaký máš názor na používání pyrotechniky?

Jelikož se momentálně nacházím v pozici, ve které se nacházím, je nutné rozlišit můj soukromý názor a názor klubu. Jsou věci, které nemůžu říct úplně na záznam, ale obecně si myslím, že pyrotechnika není jako pyrotechnika a samozřejmě je nějaké rozumné a nějaké víceméně nerozumné používání pyrotechniky. Já a kdysi i z pozice aktivního fanoušky jsem nikdy nemusel používat pyrotechniku typu „házet pyrotechniku na hrací plochu“ a přerušování zápasů. Naopak a dle mého názoru v tom rozumném a někdy i originálním používání pyrotechniky vidím, jako určitý doplněk při nějaké choreografii, při správném momentu, při oslavě gólu atd. V tom právě spočívá i další náplň toho prostředníka mezi fanoušky a klubem, kde by mělo dojít v této souvislosti k nějakému kompromisu, i když tato konkrétní oblast legálně řešit nejde. Smysluplné by bylo jít cestou, a snažit se tomu dosáhnout i v některých zahraničních zemích, jak umožnit rozumné použití pyrotechniky alespoň v nějaké formě a míře.

Co se týče pyrotechniky a našeho prostředí, od FAČR bych si sliboval, aby netrestala používání pyrotechniky ve chvíli, kdy nemá vliv na zápas. Opak je tedy řešit situace pokutami a jinými opatřeními, kdy je pyro vyhazováno na hrací plochu, způsobuje nadměrný kouř/dým apod. Zastávám tedy názor, aby kluby nebyly pokutovány ze strany FAČR a fanoušci kriminalizováni ze strany jiných

složek, například Policie ČR, za použití pyrotechniky, která je relativně bez problému.

Pokud se na pyrotechniku podíváme i z jakéhosi preventivního hlediska, tak ve chvíli kdyby se fanoušci nebáli trestů, které na ně mohou za používání pyrotechniky spadnout, tak by i mohlo ubít toho problémovějšího pyra typu „zapálím, odhodím“, protože je logické, když se bojím odhalení, tak čekám, až bude nade mnou například choreo, nebo nasadím kuklu, potom pyrotechniku zapálím a většinou odhodím, což mi přijde mnohem rizikovější, než když v ruce držím „oheň“, protože se nemusím bát toho, že mě někdo potom může identifikovat apod. Ten samotný zákaz, který fanoušci stejně nedodržují, nedodržovali a nikdy úplně dodržovat nebudou, znamená to, že i když by se mohlo pyro používat relativně bezproblémově, tak ho lidé spíše nutně používají problémověji, typu odhazování. V zásadě tedy neříkám, že je pyrotechniku na stadionech nutné legalizovat, ale spíše projevit toleranci k rozumně odpálené pyrotechnice.

Na druhou stranu si myslím, že spousta fanoušků si škodí sami sobě a i ostatním táborům, které se snaží o legalizaci/toleranci pyrotechniky. Jsou tábory, které pyro používají s rozumem a tábory, které používají pyro bez rozumu (např. házení dělobuchů po hráčích), což za rozumnou pyrotechniku rozhodně nepovažují a hlavně to má za následek zvýšení jakési hysterie ohledně problematiky celé pyrotechniky. Nelíbí se mi tedy způsob používání pyrotechniky jako výtržnost, což se stejně nelíbí i například našim fanouškům, protože to zvyšuje tlak potírat veškerou pyrotechniku a narušuje tak takové ty tiché, nepsané dohody, tolerující pyrotechniku v nějaké formě a míře.

13. Za používání pyrotechniky jsou trestány zejména kluby. Myslíš si, že by se mohli kluby nějakým způsobem semknout a začít proti těmto pokutám bojovat společně a současně vznést určité kolektivní stanovisko, názor, nápad směrem k FAČR, ohledně používání pyrotechniky?

Měli by za to bojovat hlavně fanoušci, ale nejenom tím, že budou řvát ten jeden zprofanovaný pokřik („pyro není zločin“ - pozn. tazatele), ale tak, že udělají určité konkrétní kroky, minimálně tím, že sami mezi sebou budou schopni redukovat nerozumné používání pyrotechniky. Mou oblibu například dostala kampaň v Německu, kde se většina předních táborů domluvila, že nebudou používat pyrotechniku problémově a současně vytvořili kampaň, která měla za cíl legalizovat určitou formu používání pyrotechniky na základě debat s německou fotbalovou asociací. Bohužel to nějakým způsobem nedopadlo, svým způsobem i kvůli nedisciplinovanosti některých táborů, které v té kampani byly také zaangażovány. Oceňuji však, že to nebyly jen plané pokřiky do prázdna, zvláště když je výše uvedený pokřik používán tehdy, kdy je pyrotechnika používána na pohled úplně nesmyslně.

14. Jakou roli hraje tvé další vzdělávání v rámci problematiky, kterou se zabýváš?

Snažím se sledovat jak tu živou, pohyblivou fanouškovskou scénu, tak i odborné materiály, nejen k tématu fanprojektů, zejména z Německého prostředí, což považuji za nejlepší a nejdostupnější zdroj pro čerpání informací na toto téma. Velkým přínosem pro mě byli také výměnné pobyty a stáže, které mě obohatili po té praktické stránce věci. V rámci celoživotního vzdělání a mé odbornosti se za Slovan snažím jezdit na semináře zejména já, a prohlubovat si tak vzdělání, držet krok s problematikou diváckého násilí, fotbalového fanouškovství a s dalšími příbuznými oblastmi a tématy.

15. Jak vidíš expanzi koncepce fanprojektů na území ČR?

Neříkám nutně mluvit jenom o fanprojektech, ale i o té druhé větvi (SLO), které jsou asi zatím reálnější, co do možného zavádění u nás. Tento proces změny však nemůže nastat ze dne na den, tudíž se jedná o běh na dlouhou trať. Na jejich potencionálním rozšíření v ČR, závisí však na mnoho dalších faktorech (peníze, ochota, lidi, fanoušci, instituce, konkrétní kroky...).

16. Jaké doporučení bys vznesl, kdyby někdo chtěl založit fanprojekt například při klubu, ke kterému inklinuje?

Nejzásadnější věc je, jak se k tomuto „novému“ přístupu budou stavět samotní fanoušci (důvěra v ten daný projekt). Potencionální působení fanprojektu musí být od začátku jasně transparentní, vydefinovaný (co to má být, co to nemá být). Ve chvíli, kdy se této koncepci bude chtít věnovat opravdu třeba profesionální sociální pracovník, aniž by získal důvěru samotných fanoušků, je celkem k ničemu. Jak je obecně známo, fanoušci si nikoho nechtějí pustit k tělu, protože každý je pro ně potencionální příslušník policie či jiná osoba, která by je mohla ohrozit. Důležité je i seznámit fanoušky se skutečností, že celý fanprojekt mohou sami spoluovlivňovat, získají určitý prostor a někoho kdo se pere za jejich práva, nejen na klubové úrovni. Druhá věc a druhý boj pro zakladatele potencionálního fanprojektu, spočívá ve vybojování si místa u samotného klubu, který by měl jasně vědět, jaký člověk bude fanprojekt zaštitovat a v neposlední řadě, co mohou od projektu očekávat.

V této souvislosti vnímám jeden z problémů české fotbalové fanouškovské scény, kdy jak na klubové, tak hlavně na té celonárodní úrovni není žádná organizace, která by byla schopna hájit zájmy a práva fanoušků. Proto na klubové úrovni pozitivně vítám zakládání různých sdružení fanoušků, které mohou být určitou nástavbou i pro budoucí fanprojekty, například toho německého rázu, kde fanoušci dokážou využít svůj potenciál a něco i zároveň ovlivnit potažmo změnit.

17. Kam by se podle Tebe měla ubírat řešení problematiky diváckého násilí v ČR? (zahraniční modely, prevence, represe, legislativa, organizační, bezpečnostní opatření, apod.)

Obecně mám velké vrásky na čele z toho, že se tu vymýšlejí další represe vůči fanouškům, které většinou obtěžují jen běžného fanouška, aniž by mohli sami o sobě cokoli vyřešit. Mrzí mě, že se tu přehlíží a pouze mluví o jiných možnostech přístupů k fotbalovým fanouškům (např. fanprojekty) a dává se spíše

přednost kamerovým systémům, zákazům vstupu, policejním opatřením, kontrolám občanských průkazů apod. Nikdo se chuligánem nenarodí a není chuligán jako chuligán. Problém však nemusí být pouze v chuligánech, ale právě v té neefektivní komunikaci mezi klubem a jeho fanoušky, a to i v případě, kdy se řeší banální věci. V posledních době proběhli například schůzky s fanouškami a předsedou FAČR, p. Peltou, kterých jsem se také několikrát zúčastnil, nejen na téma SLO. Výsledkem byly sliby, ale potom se nic nekonalo, stejně tak po jednáních i s jinými předchozími představiteli FAČR. Fotbalová asociace má v tomto směru poměrně laxní přístup a tudíž se stavím ke změně jejího přístupu a k lepšímu ubírání se naší fanouškovské scény spíše skepticky. Problém však není jen ve FAČR.

Závěr a shrnutí

S činností Tomáše Čarnogurského jsem se setkal před více jak rokem, při psaní mé absolventské práce. Při zpracování této bakalářské práce, jsem se rozhodl Tomáše konečně přímo kontaktovat ohledně rozhovoru na téma sociálně-pedagogická práce s fotbalovými fanoušky. Nabídl jsem Tomášovi, že bych za ním do Liberce přijel. Z jeho strany mi za nedlouho přišla kladná odpověď a k realizaci rozhovoru mi tedy nic nebránilo. Společné přátelské setkání se uskutečnilo přímo v útrobách stadionu FC Slovan Liberec.

Výběr hlavních otázek do rozhovoru jsem vybíral s ohledem na zkoumání dílčí problematiky a ostatní otázky přizpůsobil situaci a tématům, které se při rozhovoru vykrystalizovaly. Z našeho rozhovoru vyplynulo, že Tomáš je velice zkušený co do problematiky fanprojektů, komunikace s fanoušky, zejména s praktickými poznatky z Německa. Tyto „nové“ přístupy k fanouškům se snaží aplikovat i do českého fotbalového prostředí a trůfám si i tvrdit, že lze Tomáše považovat za „otce“, koncepce fanprojektů v České Republice. Fanprojekt Slovan Liberec může zcela jistě posloužit jako vzor pro ostatní kluby, které se chtějí vydat podobnou cestou směrem ke svým fanouškům. V kontextu fungování a zakládání fanprojektů se musíme také zamyslet nad strukturovanou odlišností fanouškovských základen v jednotlivých klubech, tudíž nemůžeme doslova přebírat zaběhnuté fungující modely fanprojektů a aplikovat je bezmyšlenkovitě v daném klubu. S ohledem na rozdílnou situaci na fanouškovské scéně Liberce a například pražské Sparty, budeme muset zvolit výrazně odlišné, řekl bych improvizovanější přístupy ke vzniku potencionálního fanprojektu. Tomášův přístup nejen ke mně, ale i k libereckým fanouškům považuji za profesionální. Velice mě

potěšil tím, že i přestože mi chtěl ukázat prostory fanprojektu Slovan Liberec, nejdříve tuto skutečnost musel zkonzultovat s místními fanoušky, kteří prostory využívají. Ti pochopitelně nemuseli souhlasit a taky tak učinili, což je naprosto logické, už jen z toho důvodu, že byli seznámeni s faktem, že jsem fanoušek jiného klubu a můj původní záměr mě tudíž neomlouval. Myslím si, že takhle to má fungovat. V neposlední řadě mezi námi vznikla vzájemná shoda v otázkách znalosti německého jazyka, pro studium koncepce fanprojektů, nýbrž epicentrum těchto přímých aktivit, kurzů, seminářů a různých setkání na toto téma se právě odehrávají převážně v německy mluvících zemích. Závěrečné zprávy a výstupy z těchto vzdělávacích akcí jsou však převážně překládány alespoň do anglického jazyka.

Aniž bych snižoval ostatní respondenty, Tomášův rozhovor tvoří jakýsi základ praktické části, jelikož tematika fanprojektů by se v této práci měla dostat co nejvíce do popředí. Rozhovor s Tomášem Čarnogurským hodnotím jako za velice přínosný, nejen pro mě osobně, ale doufám, že i pro ostatní čtenáře, kteří se o této dílčí tematice chtějí více dozvědět, potažmo se podílet na jejím rozšíření na našem území.

5.4.2 Rozhovor č. 2 - Bc. Pavel Reich

Skladba otázek:

1. Dobrý den Pavle, můžete se prosím na začátku rozhovoru stručně představit?
2. Jak dlouho působíte pod občanským sdružením Imperativ, které se věnuje preventivně-informačním programům nejen na školách?
3. Na jakých školách přednášíte besedy na téma divácké násilí?
4. Přednášíte jen v Praze nebo i po celé České Republice?
5. Vaše semináře si objednává škola nebo je nabízíte sami za sebe?
6. Besedy na téma divácké násilí přednášíte sám nebo spolupracujete s někým dalším (policie, fanoušci, hosté)?
7. Mohl byste v kostce popsat, jak taková beseda vypadá?
8. Spolupracujete na téma divácké násilí s někým ze zahraničí?
9. Jak jsou podle Vás besedy na téma divácké násilí pro studenty přínosné? Máte nějakou zpětnou vazbu, určitou formu evaluace?
10. jaká dílčí témata v kontextu diváckého násilí, posluchači, studenti nejvíce jeví zájem? Na co nejvíce kladou otázky?
11. Jaký máte názor na chuligánské střety?
12. Jako aktér na poli specifické školní primární prevenci, potažmo na sekundární prevenci, jak si prohlubujete Vaše vzdělání?

13. Mluvíte o vstupech na stadiony, jaký máte názor na kartu fanouška/adresný ticketing a podobné organizační změny?
 14. Jaký máte názor na používání pyrotechniky?
 15. Jakým směrem by se podle Vás měla ubírat opatření proti diváckému násilí (zahraniční modely, prevence, represe, legislativa, FAČR atd.)
-

1. Dobrý den Pavle, můžete se prosím na začátku rozhovoru stručně představit?

Je mi 45 let, u firmy G4S pracuji 3,5 roku, předtím jsem 23 let pracoval u Policie České republiky a z toho posledních 10 let na specializovaném útvaru pro boj s terorismem a extremismem, kde součástí mé práce byl i boj s diváckým násilím, tudíž jsem se posledních zhruba 9 let pohyboval na stadionech a řešil problémy, které v trestněprávní rovině souviseli s diváckým násilím. Jedna z mých oblastí bylo například spotterství. Když jsem končil u Policie, byl jsem ze strany FAČR osloven, zdali bych nechtěl vstoupit do nového projektu, kdy FAČR uzavírala smlouvu s G4S, která definovala skutečnost, že FAČR bude mít jednu jedinou bezpečnostní agenturu, která bude zajišťovat služby po celém území České Republiky a i v zahraničí. Nabídku jsem tedy přijal a od té doby dělám tuto práci.

2. Jak dlouho působíte pod občanským sdružením Imperativ, které se věnuje preventivně-informačním programům nejen na školách?

Pro Imperativ pracuji jako externí lektor, od té doby, když jsem skončil u Policie, tedy od roku 2011.

3. Na jakých školách přednášíte besedy na téma divácké násilí?

Přednáším jak na základních školách, v tomto případě je to převážně pro ročníky 8 a 9. tříd, tak přednáším i pro střední školy, kde cílovou skupinou jsou zpravidla první ročníky. Divácké násilí jsem párkrát přednášel i na vysoké škole v rámci předmětu sociologie. Za tu dobu co přednáším, mohu říci, že hlavní klientelou jsou základní školy v „problémových“ lokalitách.

4. Přednášíte jen v Praze nebo i po celé České Republice?

Přednáším po celé České Republice, byl jsem například v Karlově Studánce na Bruntálsku. Jádro přednášek je však hlavně v Praze.

5. Vaše semináře si objednává škola nebo je nabízíte sami za sebe?

Na konci každého kalendářního roku dostanou školy nabídku programových grantů ze strany magistrátu hl. m. Prahy. Je to seznam přednášek, průřez všech preventivních lektorských činností, které nabízí právě třeba Imperativ o. s. Školy si potom objednávají konkrétné semináře, co uznají za vhodné, co by bylo pro jejich studenty přínosné. Tudíž mi nijak aktivně semináře nenabízíme, například že bychom chodili po školách, ale vyloženě školy oslovují spíše nás a žádají konkrétní lektorskou činnost, třeba v mém případě divácké násilí.

6. Besedy na téma divácké násilí přednášíte sám nebo spolupracujete s někým dalším (policie, fanoušci, hosté)?

Besedy přednáším jenom já, na některých školách si fanoušky nemusím ani zvát, protože na většině škol mám plno svých bývalých „pacientů“. Paradoxně na těchto typech škol jsou přednášky poněkud zajímavější, protože se to někdy zvrhne v jakousi neformální diskuzi.

7. Mohl byste v kostce popsat, jak taková beseda vypadá?

Vyučující, který má na starosti danou hodinu, mně představí třídu. Ve zkratce se představím i já, seznámím je s mou historií a pak probíhá celá přednáška. Tu přednášku mám koncipovanou tak, že to není taková ta suchá prezentace, ale vyloženě interaktivně diskutujeme. Samozřejmě jsou třídy, které celou besedu prospí, ale ve většině případů to studenty baví a živě diskutujeme celé dvě hodiny, po dobu kdy seminář trvá.

8. Spolupracujete na téma divácké násilí s někým ze zahraničí?

Setkával jsem se s lidmi ze zahraničí v rámci mého působení u Policie, kde my jsme jezdili k nim a oni zase k nám. Docházelo k výměně poznatkům a informací. V současné době mám také kontakty v oblasti diváckého násilí v cizině, nicméně je to při činnosti pro FAČR. Co se týče přednáškové činnosti, tak s nikým ze zahraničí nespolečně pracuji.

9. Jak jsou podle Vás besedy na téma divácké násilí pro studenty přínosné? Máte nějakou zpětnou vazbu, určitou formu evaluace?

Záleží také na vyspělosti konkrétních dětí. Tím, že přednáším v 90% pro osmé a deváté třídy ZŠ, tak ty děti jsou zhruba stejně starý. Nicméně někde panuje i větší věkový rozdíl, někde to jsou opravdu ještě děti a někde takřka dospělý, dospívající lidi, kteří mají úplně jiné myšlení. Obrovský význam hraje také škola, pro jakou cílovou skupinu si seminář objedná. V deváté třídě na jedné škole na Jižním Městě jsem opravdu přednášel pro děti a pak přednášíte v osmé třídě na jiné škole, kde s vámi děti živě diskutují. A samozřejmě úplně jiná situace je třeba na „učňáku“ na Praze 3, kam chodím přednášet. Zde je v některých třídách opravdu řada mých bývalých „pacientů“ a tam ta diskuze je v podstatě na akademické úrovni, protože to jsou pro mě naprosto rovnocenný partneři, kde vedeme dialog i o takových těch drobných nuance, které by nikdo jiný nepochopil.

10. O jaká dílčí témata v kontextu diváckého násilí, posluchači, studenti nejvíce jeví zájem? Na co nejvíce kladou otázky?

Bohužel nejvíce je zajímavá, jak například probíhají bitky mezi fanouškami, chtějí popsat, jak to celé funguje, jak se domlouvají, jak se bijí, jestli používají zbraně, chtějí vidět videa, které jim samozřejmě jako doplněk k teoretickým informacím použít. Ptají se mě na to z toho důvodu, že novináři z dané události udělají mediální bublinu, občas o nic nejde, ale popíší dané střety v podstatě jako válku v ulicích, tudíž se to dostává i do předmětu zájmu dětí. Skoro na každé

přednášce se mě studenti také ptají, jestli oblečení, které nosí je problematické nebo v normálu (symbolika, značka oblečení apod. - pozn. tazatele).

11. Jaký máte názor na chuligánské střety?

Samozřejmě nemohu oficiálně říci, že jsem zastánce toho, aby se někde poprali, ideální stav je, kdyby se vůbec nervali. Nicméně všichni lidé, kteří o tom něco ví, zabývají se touto problematikou, tak vědí, že není možné tomu vždycky zabránit. Proto já jsem zastánce tzv. třetího poločasu-ať se poperou někde na louce, v lese, za městem, na tu bitkou jdou jen dobrovolní lidé, nedojde ke zranění nezúčastněných osob, škodám na majetku atd. Samozřejmě tam může dojít k těžkým zraněním, které zaplatí všichni ze svých kapes, ale pořád si myslím, že je to menší zlo, než když se nám budou řezat v centru města, v extrémním případě zapálí auta, vymlátí výlohy a zraní nezúčastněné lidi.

12. Jako aktér na poli specifické školní primární prevenci potažmo na sekundární prevenci, jak si prohlubujete Vaše vzdělání?

Nejen že sleduji tu pohyblivou část fanouškovské scény a obecně fotbalového prostředí, já se jí i aktivně účastním, protože se pořád pohybuji po stadionech, takže takové ty „bonbónky“ mám většinou z první ruky. Nyní jsem například přímo účasten projektu, který hledá řešení, jak zabezpečit vstupy na stadiony. Z obecného hlediska v kontextu diváckého násilí, člověk musí jít pořád s dobou.

13. Mluvíte o vstupech na stadiony, jaký máte názor na kartu fanouška/adresný ticketing a podobné organizační změny?

Já mám zásadní problém s tím, kdyby to fungovalo jako v Anglii nebo Holandsku, kde působí dohromady jak prevence s represí-musí to jít ruku v ruce. Jsem zastánce toho, aby maximální kapacita stadionu byla na permanentky, to je prostě ideální stav, kde samozřejmě klub bude vědět, že Pavel Reich má permanentku na tuhle sezónu, má sedačku 6, v řadě 6, v sektoru 6, ale nic víc o mě nepotřebuje vědět. Těžko po někom mohou chtít, aby přišel a dal veškeré dostupné informace ke své osobě. Já si myslím, že není ani potřeba, aby slušný fanoušek poskytoval veškeré údaje. V okamžiku když budu „zlobit“ a něco provedu, tak pak se už přesouváme do té druhé roviny, kde jsem zastánce, aby klub věděl o daném jedinci, který „zlobí“, pokud možno co nejvíce informací a hlavně aby se ty informace mohli sdílet. K čemu mi bude, když Sparta bude vědět, že má zlobivého fanouška Pavla Reicha, když to nebude moci předat dalšímu klubu. Takže když ten daný „zlobivý“ fanoušek přijede do Ostravy, udělá tam bordel, tak si ho ostravský Baník zavede do svého systému, ale zase to budou dva oddělené systémy. Tohle musí fungovat na propojeném systému, kde se dají tyto informace sdílet a samozřejmě ty údaje nesmí být zneužitelné, to znamená, že v rámci jejich manipulace musí existovat jasná kontrola a v dnešní době si myslím, že není problém dohledat, kdo údaje popřípadě zneužil a pak toho dotyčného postihnout. Šílenství, které se spustilo kolem toho, že se budou tyto údaje hromadně zneužívat, to je jen hysterie vyvolaná novináři. Když se stane průšvih na Baníku, tak novináři ihned požadují nějaké řešení, a když se

s tím něco hodlá udělat, tak křičí „tady nás všichni budou sledovat“ apod. Když jsem si byl koupit televizi v jednom nejmenovaném elektro řetězci, po koupi se mě prodavačka zeptala, jestli jí dám směrovací číslo, kvůli doručování reklamních letáků, když jsem jí směrovací číslo sdělil, dostal jsem papír A4, kde se nacházel dotazník, který když vyplním, tak dostanu ihned kulmu za 199 Kč a samozřejmě se zařadím do slosování od toustovače až po lednici. Když jsem dotazník pročetl, chtěli po mě vyplnit-jméno, datum narození, vzdělání, povolání, rodinný stav, průměrný měsíční příjem, kolik vydáte na jídlo, jaké vlastně auto atd. Tudiž lidi kvůli kulmě za 199 Kč s prominutím na sebe „vyblíjí“ úplně všechno.

S organizací souvisí i samotná pořadatelská služba, která je u nás například oproti Anglii na tristní úrovni. Mám takovou zkušenost, že při klubech v rámci pořadatelské služby funguje spíše jen pár stabilních lidí. Při větších zápasech však kluby oslovují své stávající pořadatele, zda by nemohli sehnat potencionálně další členy na daný zápas. Tito lidé jsou potom verbováni z podivných hospod, posiloven a tudíž nevíte, zda v pořadatelské službě jsou narkomani, pedofilové apod. Problém je také ve věku pořadatele. Nedokážu si představit, kdy na dnešních českých stadionech můžeme vidět velké množství pořadatelů v seniorském věku, jak řeší nějaké potencionálně násilné konflikty. O formální pracovní smlouvě mezi klubem a těmito dočasnými členy si ve většině případů můžeme jen nechat zdát. Problém je také v odměně pořadatele, který za svou práci dostane lidově řečeno almužnu. Podobný problém nastává i u bezpečnostních agentur, které operující na stadionu, pokud si je klub najme. Opět se zde můžeme setkat s nevyrovnanými lidmi, kteří například neuspěli s prací u policie. Minimální požadavky na pořadatelskou službu, by podle mého názoru měli tedy obsahovat základní znalosti z práva, požární ochranu, určitá zdravotní minima, první pomoc popřípadě i nějaké základní psychologické testy.

14. Jaký máte názor na používání pyrotechniky?

Nepopírám, že pyrotechnika na stadionu, vypadá v televizi hezky. Je pěkný, když je pyrotechnika koordinovaná. Byl jsem několikrát na Balkáně, kde to k fotbalu naprosto patří a nikdo to neřeší. Druhá věc, kterou nikdo nevidí, nebo vidět nechce, byl jsem přítomen tomu, kdy v poměrně plném kotli, držel fanoušek římskou svíci a ze zadu došlo k nějakému pohybu fanoušků, kteří do něho strčili, načež klopýtnul a tou svíci zapálil toho člověka před sebou, který měl na sobě silonovou bundu, která se v zápětí vyškvařila. Naštěstí tím to skončilo a nedošlo k tragédii. Druhá věc je, že ta pyrotechnika, „kupovaná u Čiňanů“, se říká, že je bezpečná, ale nevíte, jak ji ve skutečnosti skladují, tudíž ta bezpečná pyrotechnika se může rázem proměnit v tu nebezpečnou. Třetí věc je, že se ta pyrotechnika u nás také vyrábí přímo na stadionech, nehledě na to, že dneska na internetu najdete návod na sestavení atomové bomby, tudíž dneska se každý může považovat za pyrotechnika. Jestli jste viděl záběry z Janova, kdy po domácímu vyrobená pyrotechnika oddělila fanouškovi zápěstí. Takže

pyrotechnika jednoznačně za mě ne, protože i ta smysluplná pyrotechnika se může vlivem spousty dalších subjektivních okolností, proměnit ve strašnou katastrofu (povětrnostní podmínky, čerstvě natřené zábradlí v sektorech atd.). Cestou, kterou jdou některé kluby, kde se pyro odpálí za dozoru hasičů v 90. minutě nebo o poločase, považují za jakousi úlitbu bohů, aby se „vlk nažral, koza zůstala celá“. Sice u toho dozorují hasiči, ale zase to asi není přesto to pravé ořechové, co fanoušci chtějí. Co mě však v rámci „pyrotechniky“ překvapilo, byla má návštěva ve švýcarském Bernu, kde fanoušci používali elektronické stroboskopy.

15. Jakým směrem by se podle Vás měla ubírat opatření proti diváckému násilí (zahraníční modely, prevence, represe, legislativa, FAČR atd.)

V České Republice máme specifické prostředí fanouškovské scény. U nás je například problém s uplatňováním některých sankcí například v rámci TZV. Pamatuji si soudce, který na Praze 7 odsouzenému fanouškovi udělil zákaz na 6 měsíců na domácí ligové zápasy AC Sparta Praha a udělil mu to v květnu. Takže ten fanoušek přišel o 4 zápasy, a když jsme za panem soudcem přišli, tak se hrozně divil, že se v létě nehraje fotbal. Samozřejmě na druhou stranu jsem měli zase soudce, kde italská policie zatkla odsouzeného spartánského fanouška, který dostal 300 euro pokuty, na hranicích si ho vyzvedla naše policie a hned mu to proměnili v „mařenku“ za TZV. (tr. č. Maření výkonu úředního/soudního rozhodnutí - pozn. tazatele).

V Anglii je to však opravdu striktní. Na Arsenalu jsem viděl pána, jak hodil zapalovačem, ten dopadl jen tři řady před něho. Nikoho nemohl ohrozit, ale pořadatelská služba ho nekompromisně vyvedla ven. To je pro mě extrém, protože tam mají v legislativě jasně definovaný „předmět hozený směrem na hrací plochu“, za což by se u nás musela asi půlka stadionu vyházet. Na druhou stranu jsou u nás excesy, které nikdo nepostihuje-dopadne pyrotechnika na hrací plochu a státní zástupce vám řekne, že nedopadla za hrací čáru.

Pokud by se zde zaváděli (již postupně zavádějí - pozn. tazatele) některá opatření z Anglie, Holandska, nemyslím si, že by to současně s tou chuligánkou scénou strhnulo i ultras scénu. Ze začátku by zde byly velké protesty, fanoušci by se začali radikalizovat, lidově řečeno „by nám to chtěli osladit“, ale postupem času by se tyto negativní projevy podle mého názoru vymítily. Zastávám názor, že je zde potřeba udělit pár odstrašujících trestů. V Anglii to začalo tím, že se udělovali drakonický tresty a každý si své chování hned rozmyslel. Tady dostanete obecně prospěšné práce, promění vám trest v přestupek apod. Kde potom ten chuligán vidí odstrašující příklad?

Co se týče modelu Německa a Rakouska, myslím si, že tam dobře fungují věci, které se u nás snaží prosazovat Tomáš Čarnogurský, tedy ten fankontakt. Je to vlastně takový průkopník těchto aktivit u nás. To co dělá Tomáš v Liberci je super věc. Kdyby tohle zavedly všechny kluby, dokáže to obrousit spoustu ostrých hran. Fankontakt/prostředník tedy může dobře fungovat nejen mezi

fanoušky, ale i mezi policií, orgány státní správy apod. Když tady třeba hrála Austria Vídeň, byl s jejich fanoušky sice policejní spotter, ale nestačil jsem se divit, co s nimi dokázal vyjednat, jak ho relativně dobře poslouchali. Na druhou stranu si pamatuji, jak tady hrálo Dynamo Zahřeb, ten slavný zákrok na Staroměstském náměstí, kdy tady byli dva podobní příslušníci policie a fanoušci je neposlouchali vůbec. Dokonce museli od fanoušků v době konání zápasu odejít, protože měli obavu, že je fanoušci doma potom zabijí. Co se tedy týče zahraničních modelů, jsem pro to, aby se z každého vzalo něco a pokusilo se to v dané formě aplikovat do našeho prostředí.

Co se týče přístupu FAČR k vulgaritám, přijde mi nesmyslné přerušovat kvůli nim utkání. Nejen tato opatření, kvůli loňským událostem na Baníku, přišla moc narychlo. Byli jsme tedy papežštější než papež. Samozřejmě vulgarity nepatří na stadion, už jen z toho důvodu, že tam chodí rodiny s dětmi, ale jak tomu chcete zabránit? Chodit tam a vulgární lidi vytahovat? To problém jenom vyeskaluje. Nehledě na to, že se děti tato slova v průběhu jejich vývoje zkrátka stejně naučí. Vulgarity tu vždycky budou. Do hlediště chodí všechny sorty lidí, i kravaťáci, kteří potom doma mluví jako dlaždiči nebo jako s prominutím poslední placené „děvky“. Ano, ideál je to, že se bude na fotbale fandit slušně, nebudou tam lézat dýmovnice, budou plné stadiony, ale takhle to bohužel nefunguje a nejde. Nicméně podle mého názoru naše fotbalové prostředí potřebuje zefektivnit systém permanentek, pozitivně působit na fanoušky, postihovat diváky za hrubé porušení návštěvního řádu, vyselektovat „zlobivé“ fanoušky a zkultivovat ty, co půjdou zkultivovat. Stadion je to samé, jako když si pozvete na Silvestra někoho domů na návštěvu. Vy mu řeknete, jak má být oblečený, jestli se má přezout nebo ne a kam si má sednout. Pokud si klub „pozve“ diváka na svůj stadion, může mu obdobně říct, jak se má chovat.

Závěr a shrnutí

Na Pavla Reicha jsem získal kontakt skrze pana Lebedu, který je jedním ze zakladatelů občanského sdružení Imperativ. Po telefonické domluvě jsem p. Reicha navštívil v sídle firmy G4S v pražské Libni. Jeho zkušenosti a zážitky v oblasti diváckého násilí, nejen z dob jeho působení u Policie ČR jsou opravdu pozoruhodné.

Otázky do rozhovoru jsem přizpůsobil zejména jeho lektorské činnosti se zaměřením na školní primární prevenci. Ostatní dotazy směřovali na další důležitá témata, která z rozhovoru vyplynula. Názorově jsme se rozešli například při debatě ohledně pyrotechniky a v určitých částech také při řešení zahraničních modelů, zejména u toho anglického a holandského a jim souvisejícími koncepčními, organizačními a preventivními náležitostmi. Nicméně výstupem dialogu s p. Reich jsou velice cenné

informace, ohledně prevence diváckého násilí na školách z pozice bývalého policisty a odborníka na divácké násilí.

Po naší schůzce jsem byl mimo jiné p. Reichem pozván na dvě z jeho besed, které se ten samý týden uskutečnili na Střední odborné škole stavební a zahradnické na pražském Jarově. První cílovou skupinu tvořil první ročník oboru zahradnictví a druhou cílovou skupinou byl první ročník sportovní třídy. Jeho přednáška byla velice zajímavá, poutavá a obohacena o praktické zkušenosti a ukázky, včetně interaktivního dialogu mezi ním a studenty. Na začátku besedy se p. Reich žákům představil, stanovil si s nimi jasná pravidla, zeptal se, o jakou hodinu studenti přicházejí, a zahájil přednášku otázkami typu „komu žáci fandí“, „zda navštěvují fotbalová utkání či jiný sport“ nebo „jestli o dané problematice mají povědomí“. K jeho přednášce využíval prezentaci, která zachycovala historii diváckého násilí, chuligánství a jeho další související oblasti, například extremismus. Poukazoval na znaky chuligánů, jejich symboliku, aktivity, zmiňoval problematiku pořadatelské služby, poukazoval na zákony týkající se diváckého násilí a v neposlední řadě žáky seznámil se situací v zahraničí. Zkrátka a dobře celá beseda byla komplexně pojata a skoro v každých částech obohacena o praktické a osobní zkušenosti, to vše za stále probíhající přímé debaty s posluchači. Tuto zkušenost hodnotím pro mě osobně jako za mimořádně přínosnou.

5.4.3 Rozhovor č. 3 - Mgr. Martin Jelínek

Skladba otázek:

1. Ahoj Martine, můžeš se na začátek rozhovoru stručně představit?
2. Mohl bys sdělit, kolik odsouzených v agendě TZV na vašem středisku momentálně evidujete?
3. Jak z praktického hlediska hodnotíš efektivitu TZV? (přímá práce s klientem, dodržování trestu apod.)
4. Je potřeba, aby při řešení agendy TZV měl probační úředník, pracující s klientem, odsouzeným fanouškem, přehled o problematice diváckého násilí, fanouškovství, atd.?
5. Zajímáš se o problematiku diváckého násilí například i ve svém volném čase?
6. Disponuje PMS jinými interními nebo externími kurzy, semináři na téma divácké násilí potažmo extremismus?
7. Spolupracuje vaše středisko v rámci diváckého násilí i s jinými subjekty v ČR nebo zahraničí?

8. Jakým směrem by se podle Tebe, jako sociálního pracovníka v trestní justici, řešící problematiku diváckého násilí na terciární úrovni, měli ubírat opatření proti diváckému násilí?
-

1. Ahoj Martine, můžeš se na začátek rozhovoru stručně představit?

Je mi 34 let. Pracuji jako probační úředník na středisku Probační a mediační služby Praha - západ. Zde mám na starosti všechny agendy, kromě Obecně prospěšných prací (OPP). Na našem středisku jako jediný řeším agendu TZV (Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce).

2. Mohl bys sdělit, kolik odsouzených v agendě TZV na vašem středisku momentálně evidujete?

Vzhledem k tomu, že se okres Praha-západ skládá z vesnic a menších obcí, neevidujeme tedy příliš mnoho TZV. Za poslední 2 roky, jsme měli evidované 3 případy TZV, momentálně jsme na nulové hodnotě. Jeden z těch tří případů byl mladistvý, jelikož se TZV (v tomto případě opatření TZV) vztahuje i na mladistvé (15-18 let). Odsouzení byli ve dvou případech fanoušci SK Slavia Praha a v tom třetím fanoušek AC Sparta Praha, všichni odsouzeni za předzápasové násilí. Někdy do poloviny roku 2014 bylo v rámci celé PMS evidováno zhruba 168 případů TZV, nejvíce na Ostravsku.

3. Jak z praktického hlediska hodnotíš efektivitu TZV? (přímá práce s klientem, dodržování trestu apod.)

Když soud odsouzenému uloží TZV, má probační úředník na základě trestního zákoníku pravomoc určit, zda se odsouzený bude v den konání zápasu hlásit na příslušné policejní služebně či nikoliv. V tomto bodě spolupracujeme s SKPV (Služba kriminální policie a vyšetřování, oddělení extremismus), kde zjišťujeme, zda je odsouzený „známá firma“ či se v této záležitosti jedná o prvotrestaného a podle toho dále postupujeme. Povinnost odsouzeného dostavovat se na příslušnou policejní stanici v den konání daného zápasu a případně zde setrvat po dobu nezbytně nutnou, se dá ze strany probačního úředníka kdykoliv zrušit, podáním informace soudu. Efektivita TZV z hlediska přímé práce s klientem je velice individuální, nicméně trest odsouzeného nějakým způsobem omezuje (TZV může být uložen samostatně i v rámci podmíněného odsouzení). Kdybych vycházel z našich případů, odsouzení fanoušci „fungují“, snaží se jednou za čtvrt roku docházet na pravidelné povinné konzultace k nám na středisko a dodržují samotnou podstatu TZV. Samozřejmě jsem se například v rámci střediska PMS Praha, mohl setkat s porušováním TZV, kde potom nenastupuje náhradní trest, ale jedná se o trestný čin Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a odsouzený je trestně stíháný od začátku.

4. Je potřeba, aby při řešení agendy TZV měl probační úředník, pracující s klientem, odsouzeným fanouškem, přehled o problematice diváckého násilí, fanouškovství, atd.?

Samozřejmě. Problém nastává u středisek, kde odsouzení fanoušci zkrátka nejsou evidováni, což způsobuje u jednotlivých pracovníků absenci znalostí a přehledu v této problematice. Proto zde v rámci nenovější koncepce vzdělávání probačních úředníků SDVP (Systém dalšího vzdělávání pracovníků PMS), vznikl projekt, kde lektorují toto téma, aby pracovníci měli alespoň základní přehled o problematice fanouškovství, diváckého násilí a příbuzných tématech. Konkrétně se jedná o norský projekt, z norských fondů, který je zaměřen na další vzdělávání. Jsou v něm i jiná témata například drogová problematika, domácí násilí atd.

5. Zajímáš se o problematiku diváckého násilí například i ve svém volném čase?

Pravidelně sleduji jak sportovní, tak to fanouškovské dění (včetně mých osobních návštěv fotbalových utkání). Po nedávných událostech a výtržnostech v Ostravě, kde Baník hostil pražskou Spartu, předseda FAČR M. Pelta vytvořil pracovní skupinu, kde je vedle PČR (SKPV), MV (odbor bezpečnostní politiky), fotbalových klubů (Viktoria Plzeň, FK Teplice - zvolení ligovým shromážděním) a Úřadu pro ochranu osobních údajů, zastoupena i PMS a to konkrétně mnou. Bohužel chybí fanoušci, kteří zde nemají svého zástupce. V této skupině se řeší nejen problematika TZV, ale i záležitosti typu, jak identifikovat problémové fanoušky při vstupu na stadion a v této souvislosti jak technicky a organizačně ošetřit tyto vstupy. FAČR se v této skupině orientuje jen na stadiónové dění, neřeší se zde tedy násilí před a po konání zápasu. V rámci TZV se zde hlavně řeší, kolik je regionálně a celorepublikově v PMS evidováno odsouzených fanoušků, proč se některé potencionální tresty promění v přestupek či se nedostanou ani k soudu.

6. Disponuje PMS jinými interními nebo externími kurzy, semináři na téma divácké násilí potažmo extremismus?

Externími v tomto případě ne. Interně pravidelně dochází k setkání mezi specialisty PMS na TZV a příslušníky SKPV. V obecném slova smyslu a v možném kontextu s diváckým násilím jsou pracovníkům PMS nabízeny kurzy například ohledně rizikového klienta atd. Vyloženě vzdělání na divácké násilí a extremismus nabízí již zmíněný projekt v rámci SDVP PMS, který není povinný pro všechny, ale je určen pro ty, kteří se na tento kurz dobrovolně přihlásí.

7. Spolupracuje vaše středisko v rámci diváckého násilí i s jinými subjekty v ČR nebo zahraničí?

Spolupracujeme pouze v ČR, a to s SKPV, pořádkovou policií a s místními policejními odděleními, kam se chodí odsouzení fanoušci potencionálně hlásit. Na základě aktivity probačního úředníka, spolupráce může fungovat i s jinými subjekty, například s fotbalovými kluby. U nás kdysi proběhl kontakt s bezpečnostním manažerem Sparty, JUDr. Josefem Praskem. Další spolupráce spočívá mezi jednotlivými středisky PMS, v případě kdy se například odsouzený fanoušek přestěhuje či dochází k postoupení celého případu. V rámci PMS

nedávno vznikla také tzv. fokusní skupina, které lidově říkáme „fočusní“. Tato skupina se zabývá TZV a zatím se sešla jen jednou.

8. Jakým směrem by se podle Tebe, jako sociálního pracovníka v trestní justici, řešící problematiku diváckého násilí na terciární úrovni, měli ubírat opatření proti diváckému násilí?

Hlavní problémem je v ukládání TZV, protože spousta soudců tento druh trestu nechce ukládat, pokud k danému násilí nedojde na stadionu či bezprostředně v souvislosti s daným zápasem. Vzpomínám také ale na příklad, kdy pražský městský soud udělil TZV na 10 let za určitý přečin v metru, aniž by toto protiprávní jednání souviselo se zápasem Sparty Prahy, které byli odsouzení fanoušky. Problém také spočívá v šířce TZV, kdy soudce napíše například pouze „Synot ligu“ a probační úředník musí specifikovat klub, na který se zákaz bude vztahovat. To samé se týká vydefinování časového rozsahu onoho trestu, v kontextu probíhající fotbalové soutěže. Nově teď také PMS každý měsíc posílá na krajské policejní ředitelství seznam fanoušků, kterým soud uložil TZV. Policie tyto informace využívá při lustraci osob, které potencionálně zadrží.

Současná zákonná úprava TZV, je podle mého názoru víceméně dostačující. V souvislosti TZV lze však za problém považovat neexistenci žádného konkrétního náhradního trestu za porušení TZV. Při porušení trestu obecně prospěšných prací či domácího vězení, se odsouzenému původní trest může automaticky přeměnit ve výkon trestu odnětí svobody. Když poruším TZV, tak začíná znovu trestní stíhání, které skončí buďto odložením, prodloužením trestu, podmínkou atd. Jednou ze změn, kterou jsem osobně navrhl, bylo, aby policie povinně hlásila (jako je tomu například u mladistvých) všechny trestné činy, které souvisejí s fanouškovským násilím Probační službě, tak aby PMS mohla v přípravném řízení zasáhnout a popřípadě soudu navrhnout určitou formu TZV. Například když někdo někoho zbije, že má šálu Sparty, policie to zaprotokoluje, státní zástupce to sepíše jako výtržnictví, ale vůbec se neřeší linka toho, že dané protiprávní jednání bylo spácháno v souvislosti se sportem, stadionem, daným utkáním a soudce to odsoudí jako výtržnictví, v případě šály jako krádež, potažmo loupež či v případě násilí jako ublížení na zdraví apod. Pokud by policie byla povinna nám tyto skutečnosti ihned zasílat, v naší zprávě by byl potom s nějakým návrhem trestu zmíněn i specificky vymezený TZV. Tento můj pozměňovací návrhový podnět ode mne přijala police a bude rozhodovat, zda ho přijme. Jsem však toho názoru, že za každou „blbost“, by se TZV neměl ukládat. Podle mého názoru, by se také samotné kluby měly více zapojit do řešení diváckého násilí, zejména ve svých fanouškových táborech. Například pyrotechniku, která podle mého názoru k fotbalu patří, bych centrálně nezakazoval, ale kluby by si ve spolupráci se svými fanouškami (ultras) měli ohlídat, aby nebyly vhažovány dělobuchy a světlice na hrací plochu apod. Větší problém vidím hlavně v násilí na a hlavně mimo stadiony, násilí proti nezüčastněným osobám či majetku.

Závěr a shrnutí

Činnost a úlohu Probační a mediační služby (dále jen „PMS“) jsem do skupiny rozhovorů zařadil z důvodu její nezastupitelné role na terciární prevenci diváckého násilí a práce s odsouzeným fanouškem. Tuto platformu reprezentoval Mgr. Martin Jelínek, respondent, se kterým jsem strávil zhruba rok na středisku PMS Praha - západ v rámci odborné stáže. Za dobu mého působení na jejich středisku jsem se setkal nejenom s TZV a osobně s odsouzenými fanoušky, ale i s dalšími alternativními trestními agendami, které PMS řeší.

Konkrétně na agendu TZV máme s Martinem stejný názor, ostatně víceméně na všechny problematické oblasti fotbalového a fanouškovského prostředí (násilí, pyrotechnika, tresty apod.). Již několikrát jsem se setkal s názorem, a Martin toho nebyl výjimkou, že soudy TZV poněkud méně ukládají, než by mohli, a když trest nakonec uloží, tak s určitými formálními neduhy, které je potřeba přesněji interpretovat, tak aby byl trest plně efektivní.

Dále mě potěšila naše vzájemná shoda ohledně ukládání TZV. Jsem toho názoru, že trest zákazu vstupu by se neměl ukládat bezmyšlenkovitě ve všech případech protiprávního jednání v kontextu diváckého násilí, fanouškovství, ale je zapotřebí pečlivě prozkoumat přímé souvislosti s danou událostí a další nezbytné nutné náležitosti, na základě kterých se TZV buďto uloží či neuloží.

Podle mého názoru je TZV jakýmsi „trestem smrti“ pro fanoušky. A jelikož v obecném slova smyslu s trestem smrti víceméně souhlasím, stejně tak jako s TZV, je nutné uložení tohoto alternativního trestu důkladně zhodnotit, i přestože by potencionální justiční omyl v tomto případě nebyl tak fatální. PMS má široké pole působnosti a možností. Už v mé předchozí absolventské práci jsem navrhoval „nový“ alternativní trest, který by mohl být jakousi odnoží trestu obecně prospěšných prací (OPP). Tento trest jsem nazval „Sportovně prospěšné práce“ a fungoval by na stejném principu jako trest OPP, s tím rozdílem, že by si odsouzený, v tomto případě fanoušek „odpracoval“ bezplatně svůj trest ve svém volném čase, nikoliv v určitém zařízení, mající obecný, občanský charakter, ale v zařízení, které je sportovně založeno, nejlépe tam, kde došlo k protiprávnímu jednání, za něhož byl fanoušek odsouzen. Například odsouzený p. XY (fanoušek Sparty Praha) dostal trest Sportovně prospěšných prací v rozmezí 150 hodin, za určité protiprávní jednání, například výtržnictví na letenském

stadionu a po dohodě s poskytovatele si odpracuje tento trest určitými pomocnými pracemi právě pro tento klub či areál. Pokud by odsouzený měl bydliště jinde a nemohl by se dostavovat na toto místo, mohl by jakýmkoliv způsobem pomáhat jiným sportovním zařízením například v místě jeho bydliště. Otázkou také zůstává, jací poskytovatelé by opravdu na výkon trestu sportovně prospěšných prací ve finále přistoupili.

5.4.4 Rozhovor č. 4 - Mgr. Jiří Horák

Skladba otázek:

1. Mohli byste stručně popsat poslání Vašeho nízkoprahového klubu?
2. Mezi Váš předmět zaměření patří také cílové skupiny neorganizované mládeže, objevují se mezi nimi i fotbalový fanoušci?
3. Máte zkušenosti či alespoň povědomí o fungování fanprojektů? (nízkoprahové kluby zaměřené zejména na mladé sportovní/fotbalové fanoušky)
4. Nabízíte pro Vaše klienty preventivní aktivity, které by mohli být užitečné i pro mladé fotbalové fanoušky?
5. Vzdělávají se pracovníci Vašeho zařízení ve specifické oblasti sociálně-patologických jevů mládeže? (divácké násilí, chuligánství, extremismus apod.)
6. Spolupracuje Vaše zařízení s fotbalovým klubem AC Sparta Praha (nebo s hokejovým klubem HC Sparta Praha), které se nacházejí ve stejném teritoriu jako Váš klub? Popřípadě máte informace o tom, že by Sparta spolupracovala na téma „fanouškovství“ s jinými obdobnými zařízeními nejen na Praze 7?

1. Mohli byste stručně popsat poslání Vašeho nízkoprahového klubu?

Nízkoprahový klub Dixie poskytuje služby dětem a mladým lidem ve věku od 6 do 18 let na Praze 7. Pomáháme dětem zvládat jejich studijní povinnosti. Nabízíme a podporujeme zdravé, bezpečné a aktivní způsoby trávení volného času. Pomáháme řešit mezilidské vztahy a učíme děti, jak je zvládat. Usilujeme o zvyšování soběstačnosti a začleňování do společnosti, osobním rozvojem dětí. Rozvíjíme vědomí práv a povinností. Snažíme se zamezovat rizikovému chování.

2. Mezi Váš předmět zaměření patří také cílové skupiny neorganizované mládeže, objevují se mezi nimi i fotbalový fanoušci?

Fotbalový fanoušci se mezi klienti vyskytují. Jedná se především o hráče fotbalu, kteří mají své vzory (Messi, Ronaldo, apod.). V menší míře se pak věnují fandění fotbalovému klubu, především Spartě Praha. Z mého osobního hlediska se však většinou jedná o „zdravé“ sportovní fandění nikoli o ultras a chuligány. Přestože se naši pracovníci zajímají spíše o problematiku pravicového a levicového extremismu, než tématem sportovního fandění, myslím si, že bychom

byli schopni pracovat s touto problematikou v případě, že by to bylo aktuální a potřeba.

3. Máte zkušenosti či alespoň povědomí o fungování fanprojektů? (nízkoprahové kluby zaměřené zejména na mladé sportovní/fotbalové fanoušky)

Zkušenosti nemám(e). To, že některé kluby (pracovníci) se tématem fanouškovství více zabývají a intervnují ano. V poslední době však o tématu příliš neslyším.

4. Nabízíte pro Vaše klienty preventivní aktivity, které by mohli být užitečné i pro mladé fotbalové fanoušky?

Děláme různé preventivní programy, které jsou otevřené všem a můžou být tak všem užitečné. Tématem je například i tolerance, rasismus, xenofobie, kdy ve sportovním fandění můžou (a často jsou) být tyto prvky obsaženy.

5. Vzdělávají se pracovníci Vašeho zařízení ve specifické oblasti sociálně-patologických jevů mládeže? (divácké násilí, chuligánství, extremismus apod.)

Ano. Za zmínku například stojí konference „Totalita do 21. století nepatří“ apod. Byli jsme s dětmi i na přednáškách od Imperativ o.s.

6. Spolupracuje Vaše zařízení s fotbalovým klubem AC Sparta Praha (nebo s hokejovým klubem HC Sparta Praha), které se nacházejí ve stejném teritoriu jako Váš klub? Popřípadě máte informace o tom, že by Sparta spolupracovala na téma „fanouškovství“ s jinými obdobnými zařízeními nejen na Praze 7?

Nijak výrazně nespolupracujeme. V jednom období jsme dostávali stejně jako jiné instituce na P7 lístky na zápasy pro děti. Jinak nikoliv. Nevím, s kým Sparta více spolupracuje. Mimo jiné problematika sportovního fanouškovství není ani nijak výrazná v Pražské pracovní skupině NZDM.

Závěr a shrnutí

Čtvrtým respondentem se stal nízkoprahový klub Dixie, který funguje v síti nízkoprahových zařízení pro děti a mládeže (NZDM), sdružení YMCA. S p. Horákem, vedoucím klubu, jsem komunikoval pouze skrze emailovou korespondenci. Záměrem zodpovězení výše uvedených otázek byl fakt, že se tento klub nachází na Praze 7, tedy v teritoriu hokejové a fotbalové Sparty Praha. Tyto získané, dílčí informace v praktické části mohou posloužit pro potencionální založení fanprojektu právě při tomto sportovním klubu a zajistit tak možnou budoucí a hlubší spolupráci mezi těmito subjekty.

V obecném slova smyslu šlo také o to zjistit, jak by konkrétně toto zařízení, nijak spjaté s daným sportovním klubem, dokázalo pracovat s fotbalovými fanoušky.

Do budoucna by bylo jistě také zajímavé, uskutečnit rozsáhlejší výzkumné šetření například na téma „NZDM a sportovní fanouškovství“ v oblastní působnosti celé Prahy a jednotlivých městských částí, zejména tam, kde se nacházejí větší kluby s početnější fanouškovskou základnou.

5.4.5 Rozhovor č. 5 - Dvanáctým hráčem jsme my!

Občanské sdružení Dvanáctým hráčem jsme my!, které působí pod letenskou AC Spartou Praha, se mi bohužel nepodařilo kontaktovat. Od tohoto respondenta, který má na starosti dílčí ultras aktivity ve fotbalové Spartě, jsem hodlal zjistit, jakým způsobem interně pracují s mladými fanouškami, nejenom v sektoru vlajkonošů, jakým způsobem by se tvářili na potencionální vznik fanprojektu při jejich oblíbeném klubu a mnoho dalších nezodpovězených či veřejnosti nedostupným informací.

Závěr

Česká republika je zemí sportovní, kde nejen fotbal, ale i další jiné sporty včetně těch s nižší členskou základnou mají vždy své místo. To samé platí pro oblast sportovního fanouškovství, které jak jsme se dozvěděli, dokáže sport jak pozitivně zpestřit, tak i v negativním slova smyslu pořádně okořenit.

Tato práce měla v první řadě ve čtenářovi vyvolat pocit hlubšího zamyšlení se nad životem sportovních (fotbalových) fanoušků, bez ohledu na jejich typologické skupinové rozdělení a lidově řečeno „škatulkování“, které je ovšem pro další bádání a dílčí témata poměrně klíčové. Z praxe však mohu tvrdit, že na tomto formálním rozdělení fanoušků nelze nikterak stoprocentně stavět a je tudíž nutné ke každému fanouškovi (včetně chuligánů) zaujmout individuální přístup.

Jako pro fanouškovsky orientovaný člověk, jsem si vědom problémů, které přináší divácké násilí a některé chování radikálnějších skupin fanoušků. Jsem si však vědom také toho, že pouze represivní odpověď na tyto projevy, problémy jenom vyeskaluje. Proto se stavím na stranu proudu, který se snažila prezentovat tato práce. V tomto proudu se do popředí dostává hlavně pojem prevence. Já jsem však toho názoru, že tento pojem v takto specifickém tématu nese mnohem klíčovější synonyma, a to komunikace, pochopení, konsenzus a činy. Represivní přístupy k fotbalovým fanouškům, chtějí tedy zpravidla radikální změnu v chování fotbalových fans či hools. Prevence jde na druhou stranu spíše cestou postupných dílčích změn, které by se měly opírat o určité kompromisy a vzájemnou komunikaci.

Jedno z dílčích témat sociálně pedagogické práce s fotbalovými fanoušky, které jsem v práci rozebral, byla prevence diváckého násilí popřípadě jemu spojenému extremismu na školách formou besed. Tuto oblast, které byla v praktické části zastoupena Bc. Pavlem Reichem, vnímám jako jednu z neklíčovější co do možné prevence diváckého násilí u ještě neaktivně fanouškovsky angažované mládeže. Nutno však podotknout, že tato činnost zejména na primární úrovni prevence, musí být opravdu objektivně pojata a nevyvolávat v očích posluchačů (studentů) zastrašující představy o této subkultuře. V této souvislosti jsem proto velice skeptický, když se podobná přenáška odehrává v režii příslušníků Policie ČR, kde podle mého názoru v některých případech může dojít k neobjektivně a jednostranně podaným informacím

až lidově řečeno k „vymývání mozků“, ve smyslu jací fotbalový fanoušci ve skutečnosti (ne)jsou.

Této specifické preventivní činnosti na školách se potencionálně může věnovat i pracovník, který přímo pracuje s fotbalovými fanoušky. Jeho náplní je však spíše ta přímá práce s touto klientelou formou sociálně stavěných fanprojektů či skrze větev koordinátora styku s fanouškami (KSF), kde převládají spíše komunikační přístupy nad těmi odborně sociálními. Jelikož jsem realista, tak právě koncepci KSF vidím jako prvotně reálnou, co do možného vzniku a rozšíření u nás.

Nad vznikem reálných (německých) fanprojektů u nás, podle mého názoru bude stále vyset plno otazníků. Pokud by se v tomto směru změnilo smýšlení většiny aktérů na poli sportu a sportovního fanouškovství (klubů, funkcionářů, FAČR, sdruženích, fanoušků...) a usoudili by, že tato koncepce bude pro naše prostředí přínosná, jistě to narazí na dalších faktorech, například na nedostatek pracovníků, kteří by byli ochotni pracovat s fotbalovými fanoušky a jim příbuznou rizikovou mládeží, ať už z důvodu samotné ochoty nebo absence jejich kvalifikace s touto klientelou pracovat. Tak či onak si myslím, že koncepce sociálních fanprojektů by měla spíše větší uplatnění při větších klubech, městech a zejména tam, kde dokážeme sledovat sociálně slabší situaci. Příkladem by mohl být region moravskoslezského kraje, kde by tyto fanprojekty mohli být v budoucnosti určitou povinností.

Ať už by při jakémkoliv klubu byla zaváděna koncepce fanprojektu či komunikační větev koordinátora styku s fanouškami, vedle požehnání od klubu a jejich ochoty na těchto projektech spolupracovat, za úplně nejnütnější považuji znalost fanouškovského tábora v daném klubu, kde bude mít poměrně rozhodující roli vlivné či nevlivné prostředí chuligánských skupin. Kdysi dávno (a děje se to i dnes), chuligáni v některých klubech ze svých sektorů vytlačovali ostatní diváky/fanoušky. Místo toho, aby se tomu zabránilo, došlo spíše k jejich segregaci (uzavření do samotných sektorů, policejní kordóny, oddělené ploty), tedy k vytvoření ideálního prostoru k jejich negativním aktivitám například v podobě násilí. I přestože integrace chuligánů (tedy odstranění těchto bariér ze stadionu) do divácké/fanouškovské komunity začíná dneska lépe fungovat, v některých táborech mají hools stále velkou autonomii, která je poměrně rozhodující co se týče aplikace výše uvedených nerepresivních přístupů k fanouškům. To však člověka, který chce ať už jakýmkoliv způsobem pracovat s fanoušky (včetně

chuligánů), nemůže odradit. Je tedy nutné k těmto skupinám zaujmout specifický postoj a pokusit se s nimi navázat kontakt, nikoliv s cílem hodnotit jejich aktivity, ale ve snaze nalézt společnou řeč a vůbec oslovit je. Člověk by v této souvislosti měl tedy disponovat určitou průbojností, pochopením, trpělivostí, zdravou zapáleností a zdrženlivějším očekáváním.

Dalším mým postřehem by mohlo být zavedení zdravé ultras scény ve sportech, které nejsou tak populární jako fotbal, ale přitahují stále více a více fanoušků. Řeč je například o florbale, basketbalu, futsale, či pokud zůstaneme u původního sportu, tak při klubech z nižších fotbalových soutěží. V takto od prvopočátku „zdravě“ vytvořeném fanouškovském prostředí, by se i snadněji aplikovaly přístupy sociálně-pedagogické práce s fanoušky.

V kontextu s výše zkoumanou problematikou, by se potencionální pracovník s fotbalovými fanoušky, měl také zamyslet i nad souvisejícími tématy, které překračují rámec této práce. Mám na mysli například problematiku pyrotechniky, policejní činnosti, struktur pořadatelské služby a bezpečnostních agentur operujících na stadionech, dále represivně-organizační změny v podobě karet fanoušky, adresného ticketingu, kamerových systémů na rozpoznávání obličejů apod., které podle mého názoru povedou k určité eliminaci diváckého násilí na stadionech, ale také k úpadku fanouškovské a ultras scény potažmo k její destrukci, či se v neposlední řadě zamyslet nad možným zřízením celonárodní fotbalové fanouškovské organizace, hájící práva a zájmy fanoušků, zřízení ombudsmana v oblasti sportovního fanouškovství nebo jak „zespoda“ reformovat struktury FAČR a zároveň dát větší hlas samotným fanouškům, nejen v otázkách, které se jich týkají.

V mém dalším působení na poli sportovního fanouškovství se nadále budu zasazovat o vznik těchto nerepresivních přístupů nejen k fotbalovým fanouškům, nýbrž ke všem sportovním fanouškům v České republice. Všem aktivitám, které souvisejí s fanouškovským prostředím, se vedle mého aktivního působení na stadionech, hodlám věnovat skrze nově vznikající projekt *sportovنيفanouskovstvi.cz*, formou článků, rozhovorů s aktéry na poli sportovního fanouškovství a dalšími podobnými způsoby, které se budou snažit svět fanoušků prezentovat v tom lepším světle.

Můj sen je jednou stanout v kotli, nejlépe v kotli svého oblíbeného klubu, jehož krev mi od malička koluje v žilách a vidět takovou práci s fans, která je ku prospěchu,

zejména samotným fanouškům. Euforií a zdravým fanouškovským fanatismem naplněný stadion fanoušků, dobré vztahy a spolupráce s vedením klubu, upřednostňované vztahy s fanoušky před svými osobními a finančními zájmy či minimum negativních diváckých excesů a s tím související hooligans scéna, která nikterak zásadně nepostrádá, a jejich adrenalinové vyžití je k vidění hlavně mimo stadiony v okruhu stejně naladěných osob. Přeji si, aby výše uvedené nerepresivní přístupy k fotbalovým fanouškům nezůstaly pouhou černou stopou na papíře či mluvenými slovy do větru, nýbrž aby se staly skutečností a efektivním přínosem do praktického řešení problematiky sportovního (fotbalového) fanouškovství.

Seznam zkratek

ČBÚ	<i>Český báňský úřad</i>
FAČR	<i>Fotbalová Asociace České republiky</i>
FARE	<i>Fotbal proti rasismu v Evropě</i>
FSE	<i>Football Supporters Europe</i>
FIFA	<i>International Federation Of Association Football</i>
KSF	<i>Koordinátor styku s fanouškami (SLO)</i>
ME	<i>Mistrovství Evropy (EURO)</i>
MK	<i>Ministerstvo kultury</i>
MO	<i>Ministerstvo obrany</i>
MPSV	<i>Ministerstvo práce a sociálních věcí</i>
MS	<i>Mistrovství světa</i>
MŠMT	<i>Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy</i>
MV	<i>Ministerstvo vnitra</i>
NZDM	<i>Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež</i>
OPP	<i>Obecně prospěšné práce</i>
PČR	<i>Policie České republiky</i>
PMS	<i>Probační a mediační služba</i>
PPP	<i>Pedagogicko-psychologická poradna</i>
SLO	<i>Supporter Liaison Officer (KSF)</i>
TZV	<i>Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce</i>
UEFA	<i>Union Of European Football</i>

Seznam použité literatury

Česká literatura

BEDNÁŘOVÁ, A. Trestná činnost a prevence spojená s diváckým násilím. In: *Éthum Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, roč. 12, č. 4, s. 32-33. ISBN: 80-7312-038-0.

BIDDULPH, S. *Výchova kluků*. Praha: Portál, 2014. 139 s. ISBN: 978-80-262-0636-1.

ČARNOGURSKÝ, T. *Divácké násilí v České republice: veřejně politický problém*, 2010. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky.

DOLEŽALOVÁ, P. Koordinace preventivních programů. In: MIOVSKÝ, M. a kol., eds. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha:TOGGA, 2012. s. 75-80. ISBN: 978-80-87258-89-7.

CHARVÁR, M., JURYSTOVÁ, L., MIOVSKÝ, M. Pracovník v primární prevenci. In: MIOVSKÝ, M. a kol., ed. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha:TOGGA, 2012, s. 103-104. ISBN: 978-80-87258-89-7.

JURYSTOVÁ, L., CHARVÁT, M. Vzdělávání v primární prevenci. In: MIOVSKÝ, M. a kol., ed. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha:TOGGA, 2012, s. 161-164. ISBN: 978-80-87258-89-7.

JUSKO, P. Rizikové subkultury současné mládeže. In: KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a spol., ed. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 254. ISBN: 978-80-7435-080-1.

KASAL, J. Divácké násilí. In: KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a spol., eds. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 278-283. ISBN: 978-80-7435-080-1.

KASAL, J. Fotbalový fanoušek jako klient sociální práce. In: SMUTEK, M., KAPPL, M., eds. *Proměny klienta - služeb sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 266-272. ISBN: 80-7041-716-1.

KRAMULOVÁ, D. Co jsou zač?. In: *Psychologie Dnes*. 2012, roč. 18, č. 9, s. 25. ISSN: 1212-9607.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. Úvod do sociální patologie. In: KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a spol., ed. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 10-12. ISBN: 978-80-7435-080-1.

KRYŠTOF, J. *Sportovní fandovství jako sociální problém*, 2014. Absolventská práce. Vyšší odborná škola sociálně právní v Praze. Vedoucí absolventské práce: JUDr. Jana Machová.

LEBEDA, D. *Úvod do problematiky extremismu - příručka pro pedagogy*. Wolters Kluwer, Praha, 2013. 51-58 s. ISBN: 978-80-7478-394-4.

MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. *Fotbaloví Chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. Centrum Strategických studií: Barrister & Principal, 2004. ISBN: 80-903333-0-3.

MATOUŠEK, O, KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. 273-275 s. ISBN: 80-7178-771-X.

MILES, K. Ambasády pro fanoušky. In: *Éthum Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, roč. 12, č. 4, s. 65-71. ISBN: 80-7312-038-0.

MILO, D. Německo - příklady ze zahraničí. In: *Éthum Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, roč. 12, č. 4, s. 84-87. ISBN: 80-7312-038-0.

MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ČABLOVÁ, L. Minimální preventivní program školy. In: MIOVSKÝ, M. a kol., eds. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha:TOGGA, 2012, s. 83-86. ISBN: 978-80-87258-89-7.

PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 66-132 s. ISBN: 978-80-247-3470-5.

SEKOT, A. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada, 2008. 152-160 s. ISBN: 978-80-247-6300-2.

SCHNEIDER, T., GABRIEL, M. Přehled příkladů dobré praxe v sociálně-integrativní práci s fotbalovými fanoušky. In: *Éthum Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, roč. 12, č. 4, s. 55-64. ISBN: 80-7312-038-0.

SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2009. ISBN: 978-80-246-1602-5.

SLEPIČKA P. a kol. *Divácká reflexe sportu*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2010. 181 s. ISBN: 978-80-246-1838-8.

SLEPIČKA, P. *Sportovní diváctví*. Praha: Olympia, 1990. ISBN: 80-7033-012-0.

SMOLÍK, J. *Fotbalové Chuligánství: historie, teorie a politizace fenoménu*. Zdeněk Plachý – vydavatelství & nakladatelství, 2008. ISBN: 978-80-903556-3-7.

SMOLÍK, J. Sociální práce s cílovou skupinou fotbalových fanoušků. In MÜHLPACHR, P. *Sociální práce jako životní pomoc*. Brno: MSD, 2006, s. 68-84. ISBN 80-86633-62-4.

SMOLÍK, J. Divácké násilí: metodologické ukotvení výzkumu. In: *Éthum Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, roč. 12, č. 4, s. 7-11. ISBN: 80-7312-038-0.

SVEŘEPA, M. Hooligans a sociální prevence. In: *Éthum Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, roč. 12, č. 4, s. 22-28. ISBN: 80-7312-038-0.

TALANDOVÁ, J.: Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce In: ŠTERN, P., OUŘEDNÍKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D., eds. *Probace a mediace: možnosti řešení trestních činů*. Portál, Praha, 2010, s. 160-164. ISBN: 978-80-7367-757-2.

TOMKOVÁ, E. Kdo neskáče, není...: Sonda do Psychologie sportovních fanoušků. In: *Psychologie Dnes*. 2012, roč. 18, č. 9, s. 20-23. ISSN: 1212-9607.

Zahraniční literatura

KOS PAPER 11. Fan Work 2.0 - Future challenges for the pedagogical work with football fans. In: *Fan Project Coordinating Centre at German Sport Youth*, eds., Obertshausen: Imprenta, 2013. ISBN: 978-3-89152-624-8.

Internetové zdroje

JINDROVÁ, B., SMOLÍK, J. Sociální práce s fotbalovými fanoušky během mistrovství Evropy 2008. In: *Sociální práce*. 2009, roč. 9, č. 2, s. 119-126. ISSN: 1213-6204. [online] © 2009 [cit. 2014-12-20]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/soubory/2009-2-130102145920.pdf>

KOORDINÁTOR STYKU S FANOUŠKAMI - Metodická příručka klubového licenčního systému. *supporters-direct.org* [online]. © 2011, SFZ, s. 4-12. [cit. 2014-12-

8]. Dostupné z: http://www.supporters-direct.org/wp-content/uploads/2012/08/UEFA.SLO-Handbook_sk1.pdf

MARTANOVÁ, V. P.: Specifické x Nespecifické programy primární prevence. *nuv.cz* [online]. © 2014a [cit. 2014-11-3]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/cinnosti/ppp/primarni-prevence-rizikoveho-chovani/specificke-x-nespecificke-programy-primarni-prevence>

MARTANOVÁ, V. P.: Rizikové a protektivní faktory v primární prevenci. *nuv.cz* [online]. © 2014b [cit. 2014-11-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/cinnosti/ppp/primarni-prevence-rizikoveho-chovani/rizikove-a-protektivni-faktory-v-primarni-prevenci>

MARTANOVÁ, V. P.: Co je efektivní ve školské primární prevenci. *nuv.cz* [online]. © 2014c [cit. 2014-11-5]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/cinnosti/ppp/primarni-prevence-rizikoveho-chovani/co-je-efektivni-ve-skolske-primarni-prevenci>

MŠMT: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. *msmt.cz* [online]. © 2010 [cit. 2014-11-1]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-pokyny>

OSTROV RADOSTI - STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU: Nespecifická a specifická prevence. *ostrovzl.cz* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://www.ostrovzl.cz/prevence/nespecificka-a-specificka/>

PRAŽSKÉ CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE: Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu. *msmt.cz* [online]. © 2010 [cit. 2014-2-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/16437/download/>

SMOLÍK, J. Sociální práce s fotbalovými fanoušky. In: *Sociální práce*. 2007, roč. 7, č. 3, s. 136. ISSN: 1213-6204. [online]. © 2007 [cit. 2015-1-7]. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/3-2007_spslidmisezavislosti-120116135241.pdf

ŠKOLSKÝ ZÁKON, č. 561/2004 Sb. *zakonyprolidi.cz* [online]. © 2014, AION CS [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Přílohy

Příloha č. 1

Rozlišení fotbalových diváků, fanoušků a fotbalových chuligánů podle SMOLÍKA (2001).

Kritérium	Sportovní diváci	Sportovní fanoušci	Hooligans
Stabilita skupiny	nízká	vysoká	vysoká
Integrace skupiny	nízká	vysoká	vysoká
Koheze	nízká	střední	vysoká
Atraktivnost skupiny	nižší	vysoká	vysoká
Stálost skupiny	nízká	střední	vysoká
Autonomie skupiny	nízká	střední	vysoká
Velikost skupiny	velká	střední	malá
Míra intimity skupiny	nízká	střední	vysoká
Propustnost skupiny	vysoká	střední	nízká
Homogenita/heterogenita	heterogenní	homogenní	homogenní
Orientace skupiny	nízká	střední	vysoká
Míra uspokojení	nízká	střední	vysoká
Stupeň libosti	nízký	střední	vysoký
Míra kontroly	nízká	střední	vysoká
Násilné chování	nízké	střední	vysoké
Projevy nacionalismu	nízké	vysoké	vysoké
Projevy xenofobie a rasismu	neexistence	výjimečně	časté
Stupeň ideologie skupiny	neexistence	neexistence	vysoký
Hodnocení zápasů	objektivní	subjektivní	subjektivní
Klubismus	nízký	vysoký	nízký

ZDROJ: MAREŠ, SMOLÍK, SUCHÁNEK (2004, s. 11)

Příloha č. 2

Rozlišení specifických skupin Ultras, Hooltras a Hooligans podle ČARNOGURSKÉHO (2009)

Charakteristika	Hooligans	Ultras	Hooltras
Priorita	Domluvené bitky, střety s rivalskými skupinami	Bouřlivá atmosféra při zápase, chorea	Obojí
Hlavní inspirace	Anglie	Francie, Německo, Rakousko, Švýcarsko	Itálie, Polsko, Balkán
Klubismus	Střední	Vysoký	Vysoký
Zájem o hru, nutnost vidět celý zápas	Nízký	Vysoký	Střední
Skupinovitost	Vysoká	Střední	Vysoká
Vůle jednat s klubem	Nízká	Vysoká	Střední
Vyvolávání konfliktů	Vysoké	Střední	Vysoké
Podíl žen	Nízký	Střední	Nízký
Typické oblečení	"Casual" styl	Vlastní skupinové (trička, mikiny, šály)	Obojí
Volný čas	Posilovna	Příprava chorea	Obojí
Vnější symboly	Svalnatá postava, krátký sestřih	Vlajky, megafon, pyrotechnika	Obojí
Riziko politizace	Vysoké	Střední	Vysoké
Nejtypičtější heslo	All Cops Are Bastards! (A.C.A.B.)	Contro il calcio modemo! (C.I.C.M.)	Liberta per gli ultra!

ZDROJ: ČARNOGURSKÝ (2009, s. 91)

Příloha č. 3

Nástin možného vývoje fotbalového fanouška v kontextu divácko-fanouškovské obce. Založeno na vlastní zkušenosti a názoru autora této práce. Hledisko se částečně opírá také o jeho kvantitativní výzkum v absolventské práci „Sportovní fandovství jako sociální problém“ (2014).

Jednotlivé stupně vývoje jsou bezpochyby závislé na sociálním prostředí, v němž jedinec žije (rodina, kamarádi, škola a další instituce a vlivy). Vedle řady dalších činitelů, které mají dopad na tento případný proces, hrají také důležitou roli osobnostní vlastnosti daného jedince.

Příloha č. 4

Příloha č. 5

imperativ o.s.

imperativ o.s.
www.imperativ.cz

Bc. Pavel REICH
/externí lektor/

Byvalý kriminalista z oddělení Policie České republiky, které se zabývá problematikou extremismu a diváckého násilí. Dnes pracuje ve společnosti G4S a svoji přednášku obohacuje zkušenostmi z fotbalového mistrovství Evropy "EURO 2012".

Divácké násilí

Bc. Pavel Reich (externí lektor)

téma: „DIVÁCKÉ NÁSILÍ“

cilová skupina: žáci druhého stupně ZŠ,
studenti SŠ, SOU, SPŠ, Gymnází,
studenti VŠ,
nizkoprahová zařízení,
ostatní zařízení pro děti a mládež,
Policisté, strážníci MP, Vojenská policie
Školní metodici prevence kriminality,
Koordinační organizace a další

požadavky: PC nebo notebook, plátno nebo
interaktivní tabule, zvuk,

Cena: 800,- Kč/ 1 hod
+ doprava

doporučená doba přednášky: minimálně 3 hodiny nebo
4x 45 min.

(doba přednášky dle dohody)

Kontakt: lebeda@imperativ.cz nebo tel. 773 838 673

(v případě vypnutého telefonu probíhá přednáška a my se Vám rádi ozveme)

imperativ o.s.

imperativ o.s.
www.imperativ.cz

Advanced prevention against Extremism

Bc. David Lebeda
/předseda Imperativ,o.s./

EXTREMISMUS
Základní informace o problematice extremismu

Bývalý policista z t.č. protixtremistického oddělení P ČR

Bc. David Lebeda (lektor Imperativ,o.s.)

téma: „ÚVOD DO PROBLEMATIKY EXTREMISMU“

cilová skupina: žáci 8 -9 tříd ZŠ,
studenti prvních ročníků SŠ, SOU, SPŠ,
Gymnází,
nizkoprahová zařízení,
ostatní zařízení pro děti a mládež,
Policisté, strážníci MP, Vojenská policie
Školní metodici prevence kriminality,
Koordinační organizace a další

požadavky: PC nebo notebook, plátno nebo
interaktivní tabule, zvuk,

Cena: 800,- Kč/ 1 hod
+ doprava

doporučená doba přednášky: minimálně 2 hodiny nebo
2x 45 min.

(doba přednášky dle dohody)

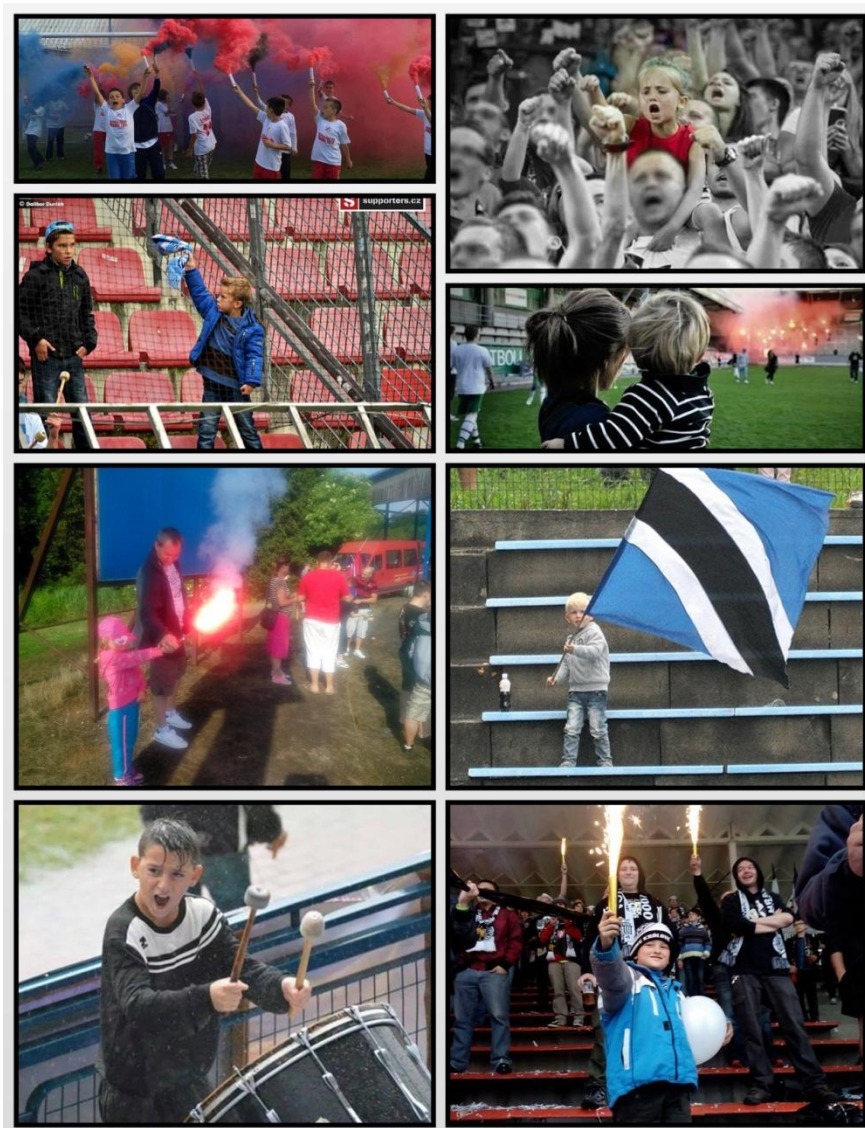
Kontakt: lebeda@imperativ.cz nebo tel. 773 838 673

(v případě vypnutého telefonu probíhá přednáška a my se Vám rádi ozveme)

ZDROJ: www.imperativ.cz

Příloha č. 6

Svět fotbalových fanoušků, zobrazující ty nejmenší.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora:	Jan Kryštof
Vzdělávací program:	7501R022/Vzdělávání dospělých
Forma vzdělání:	denní
Název práce:	Sociálně-pedagogická práce s fotbalovými fanoušky v rámci prevence diváckého násilí
Rok:	2015
Počet stran:	90
Celkový počet příloh:	6
Počet titulů české literatury a pramenů:	30
Počet titulů zahraniční literatury a pramenů:	1
Počet internetových zdrojů:	10
Vedoucí práce:	PhDr. Aleš Zoubek, Ph.D.